

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดกิจกรรมการอาชีวศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. หลักการและแนวทางในการดำเนินงานการอาชีวศึกษา
3. ขอบข่ายของงานกิจการการอาชีวศึกษา
4. สภาพกิจการการอาชีวศึกษาในปัจจุบัน
5. กระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ประวัติความเป็นมาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

แนวคิดการจัดการศึกษาอาชีวได้มีมาตั้งแต่ยุคสมัยที่ประเทศไทยเริ่มมีอาชีพหัตถกรรมมากขึ้นนอกเหนือไปจากอาชีพกสิกรรม อาชีวศึกษาเริ่มอย่างเป็นระบบเมื่อได้รับการบรรจุในโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 เป็นการศึกษาพิเศษซึ่งหมายถึง การเรียนวิชาเฉพาะเพื่อให้เกิดความชำนาญ โดยในปี พ.ศ. 2452 การจัดการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ โรงเรียนสามัญศึกษาสอนวิชาสามัญ และโรงเรียนวิสามัญศึกษาสอนวิชาเพื่อออกไปประกอบอาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล ภาษาอังกฤษ พาณิชยการ ครู เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2453 ได้จัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาแห่งแรกคือ โรงเรียนพาณิชยการที่วัดมหาพฤฒารามและวัดราชบูรณะ ปี พ.ศ. 2456 จัดตั้งโรงเรียนเพาะช่าง และปี พ.ศ. 2460 จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม

แผนการศึกษาแห่งชาติได้มีผลต่อการกำหนดการศึกษาอาชีวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 ได้กำหนดว่าวิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาชีพซึ่งจัดให้เหมาะสมกับภูมิประเทศ เช่น กสิกรรม หัตถกรรม และพาณิชยการ เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับประกอบการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมต่าง ๆ และในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479 ได้ปรากฏคำว่า “อาชีวศึกษา” เป็นครั้งแรกในระบบการศึกษาของประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ อาชีวศึกษาขั้นต้น กลาง และสูง รับนักเรียนจากโรงเรียนสามัญศึกษาของทุกระดับประโยค

ปี พ.ศ. 2481 พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการในสังกัดกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) ให้จัดตั้งกรมใหม่ขึ้น 2 กรม คือ

1. กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญ
2. กรมวิชาการ มีหน้าที่จัดการศึกษาสายอาชีพ

โดยแบ่งออกเป็น 4 กอง: สำนักงานเลขานุการกรม กองตำรา กองสอบไล่ และ กองอาชีวศึกษา ซึ่งกองอาชีวศึกษามีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดโรงเรียนอาชีวศึกษา

ปี พ.ศ. 2484 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พุทธศักราช 2484 ซึ่งตราขึ้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2484 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ วันที่ 19 สิงหาคม 2484 กระทรวงธรรมการได้เปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงศึกษาธิการ และตั้ง กรมอาชีวศึกษาขึ้นแทนกรมวิชาการ ส่วนกองวิชาการเป็นกอง ๆ หนึ่งในกรมอาชีวศึกษา ดังนั้น กรมอาชีวศึกษาจึงได้ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2484

การแบ่งส่วนราชการออกเป็น 3 กอง คือ 1) สำนักงานเลขานุการกรม 2) กองโรงเรียน ทำหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินการ โรงเรียนอาชีวศึกษา 3) กองวิชาการทำหน้าที่เกี่ยวกับหลักสูตร แบบเรียนทะเบียน การสอบไล่ และการออกประกาศนียบัตร ช่วงระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา การอาชีวศึกษาได้รับผลกระทบจากภัยสงคราม ก่อให้เกิดการขาดแคลนอุปกรณ์การสอน นักเรียนต้องหลบภัย จำนวนครูและนักเรียนน้อยลง จนกระทั่งภาวะสงครามสงบลง รัฐบาลได้ จัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นโดยในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 การอาชีวศึกษาได้ถูกแบ่ง ออกเป็น 3 ระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาชั้นสูง โดยในแต่ละระดับกำหนดเวลาเรียนไม่เกิน 3 ปี

ปี พ.ศ. 2549 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการในกรมอาชีวศึกษา แบ่งส่วน ราชการออกเป็น 7 กอง คือ

1. สำนักงานเลขานุการกรม
2. กองโรงเรียนการช่าง
3. กองโรงเรียนพาณิชยและอุตสาหกรรม
4. กองโรงเรียนเกษตรกรรม
5. กองวิทยาลัยเทคนิค
6. กองส่งเสริมอาชีพ และ
7. กองออกแบบและก่อสร้าง

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. ดังกล่าวได้เริ่มจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคหลัก 4 แห่งทั่วประเทศ คือ 1) วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ 2) วิทยาลัยเทคนิคภาคใต้ สงขลา 3) วิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ-นครราชสีมา และ 4) วิทยาลัยเทคนิคภาคเหนือ เชียงใหม่

ปี พ.ศ. 2499 การอาชีวศึกษาได้ถูกพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ โดยโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหลายแห่ง ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนในระดับอาชีวศึกษาชั้นสูง และโรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูงเฉพาะวิชาอีกหลายแห่ง ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อรับนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 สายสามัญเข้าศึกษาต่อ

ปี พ.ศ. 2501 กรมอาชีวศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากองค์การ SEATO โดยมหาวิทยาลัยอ่าวไทย ในการปรับปรุงหลักสูตรตามโครงการฝึกช่างฝีมือ และฝึกอบรมครูวิชาช่างก่อสร้าง ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ และช่างเชื่อมโลหะ โดยมีโรงเรียนการช่าง 18 แห่ง เข้าร่วมโครงการในระยะแรกแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 จำนวนนักเรียนอาชีวศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3 มีจำนวนลดลง แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4 จำนวนนักเรียนในประเภทช่างอุตสาหกรรมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งต้องเปิดการเรียนการสอนใน 2 ผลัด

ปี พ.ศ. 2508 กรมอาชีวศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันในการก่อตั้งวิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2509 ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟในการปรับปรุงโรงเรียนการช่างสตรี จำนวน 35 แห่ง ทั้งในด้านหลักสูตร การเรียนการสอนและครุภัณฑ์โดยเฉพาะ

ปี พ.ศ. 2510 กรมอาชีวศึกษาได้มีหน่วยงานโครงการเงินกู้ธนาคารโลกเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษา มีหน้าที่ประสานงานระหว่างโรงเรียนในโครงการประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมรวม 25 แห่ง กับกรมอาชีวศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ

ปี พ.ศ. 2512 ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศออสเตรเลีย ในการจัดตั้งโรงเรียนเทคนิคสัตหีบ จังหวัดชลบุรี สถานศึกษาหลายแห่งได้รับการพัฒนาและเปิดสอนจนถึงระดับ ปวส. โดยปี พ.ศ. 2512 ได้รับการยกฐานะจากโรงเรียนเป็นวิทยาลัยแห่งแรกคือวิทยาลัยพาณิชยการพระนคร จนถึงปี พ.ศ. 2522 กรมอาชีวศึกษามีวิทยาลัยอยู่ในสังกัด จำนวน 90 แห่ง ในสถานศึกษา 159 แห่ง

ปี พ.ศ. 2513 รวมโรงเรียนการช่างสตรีและโรงเรียนการช่าง 4 จังหวัด คือ อ่างทอง ราชบุรี นุรีรัมย์ และพัทลุง ปี พ.ศ. 2514 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดยรวมวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี วิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ วิทยาลัยโทรคมนาคม และวิทยาลัยช่างก่อสร้างในสังกัดกรมอาชีวศึกษาไปรวมเป็นสถาบัน และเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 217 พ.ศ. 2515 ให้โอนโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ 36 แห่ง ของกรมอาชีวศึกษาไปกรมสามัญ

จากการประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 172 พ.ศ. 2515 ได้แบ่งส่วนราชการในสังกัด
กรมอาชีวศึกษาออกเป็น 9 กองคือ

1. สำนักงานเลขาธิการกรม
2. กองวิทยาลัย
3. กองโรงเรียน
4. กองแผนงาน
5. กองการเจ้าหน้าที่
6. กองคลัง
7. กองออกแบบและก่อสร้าง
8. กองบริการเครื่องจักรกล
9. หน่วยศึกษานิเทศก์

ปี พ.ศ. 2516-2520 มีโครงการเงินกู้ ADB เพื่อพัฒนาวิทยาลัยเทคนิค 4 แห่ง (กรุงเทพฯ สงขลา เชียงใหม่ และนครราชสีมา) ปรับปรุงเครื่องมืออุปกรณ์ พัฒนาครู และอาคารสถานที่
ใน 6 สาขาวิชาคือ อิเล็กทรอนิกส์ ไฟฟ้า ก่อสร้าง เครื่องกล เทคนิคโลหะและช่างยนต์

ปี พ.ศ. 2518 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคลอยและอาชีวศึกษาขึ้น
โดยแยกวิทยาลัย 28 แห่งออกจากกรมอาชีวศึกษา เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี และได้โอน
ศูนย์ฝึกต่อเรือหนองคายของสำนักงานพลังงานแห่งชาติมาอยู่ในสังกัดกรมอาชีวศึกษาโดยเปลี่ยน
ชื่อเป็นโรงเรียนอุตสาหกรรมต่อเรือหนองคาย

ปี พ.ศ. 2519 รวมโรงเรียนเทคนิค โรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนการช่างใน 65 วิทยาเขต
และยกฐานะโรงเรียนเกษตรกรรม 12 แห่งเป็นวิทยาลัย

ปี พ.ศ. 2520 จัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรรม 10 แห่ง ปี พ.ศ. 2521-2527 มีโครงการเงินกู้
ธนาคารโลก จัดตั้งศูนย์ฝึกวิชาชีพ 12 แห่งในแต่ละเขตการศึกษา

ปี พ.ศ. 2522-2523 พบว่ามีปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการดำเนินการแยกวิทยาเขต
ต่าง ๆ ออกเป็นอิสระ

ปี พ.ศ. 2522 ได้มีการโอนวิทยาลัยเกษตรเจ้าคุณทหารไปสังกัดสถาบันเทคนิคลอย
พระจอมเกล้า ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) และจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรม
และพัฒนาอาชีวศึกษา ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ
เทคนิค (ปวท.) รับนักเรียนผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลาย โปรแกรมวิชาสามัญเข้าเรียนวิชาชีพเป็น
เวลา 2 ปี

ปี พ.ศ. 2523 ได้มี “พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2523” กำหนดให้มี 10 หน่วยงาน ให้เกิดหน่วยงานใหม่จากเดิม คือ กองวิทยาลัยและกองโรงเรียนเป็นกองใหม่ คือ

1. กองวิทยาลัยเกษตรกรรม
2. กองวิทยาลัยเทคนิค
3. กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา

ปี พ.ศ. 2524 ได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2524 ปี พ.ศ. 2527 ได้ใช้หลักสูตรประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. 2527 และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค พ.ศ. 2527

ปี พ.ศ. 2528 ส่งเสริมแนวคิด “การอาชีวศึกษารอบวงจร” และได้มีการจัดตั้ง “สำนักงานโครงการพิเศษ” เป็นหน่วยงานภายในมีหน้าที่ประสานงานกับสำนักงานโครงการพิเศษ และรับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและงานพัฒนาชนบท และปี พ.ศ. 2530 ได้มีการจัดตั้ง “วิทยาลัยการอาชีพ” ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร และแม่ฮ่องสอน โดยมีเป้าหมายที่จะจัดการศึกษาทุกประเภทวิชาชีพและทุกหลักสูตรทั้งในและนอกระบบการศึกษา

ปี พ.ศ. 2531 ได้รับความช่วยเหลือจากเยอรมันเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาทวิภาคี

ปี พ.ศ. 2532-2533 UNDP ให้ความช่วยเหลือจัดตั้งสถาบันพัฒนาครูอาชีวศึกษา

ปี พ.ศ. 2533 รัฐบาลเดนมาร์กได้ให้ความช่วยเหลือเงินกู้ยืมเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาเกษตร ตลอดจนประเทศอื่นในแถบทวีปยุโรป เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ออสเตรเลีย อังกฤษ และ อิตาลี ในการช่วยเหลือสถานศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรม นอกจากนี้หน่วยงานหรือองค์กรอื่นต่างประเทศก็ได้ให้ความช่วยเหลือ เช่น The United Nation Development Programme (UNDP), International Labour Organization (ILO), UNESCO เป็นต้น รวมถึงการได้รับความช่วยเหลือจากประเทศออสเตรเลีย ญี่ปุ่น แคนาดา องค์กร CIDA และการได้รับอาสาสมัครจากออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น และอังกฤษ ในการให้ความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ด้านอาชีวศึกษา และในปี พ.ศ. 2533 ได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.)

ปี พ.ศ. 2533-2535 นี้มีผู้สนใจเรียนอาชีวศึกษามาก จึงจัดตั้งสถานศึกษาเพิ่ม 20 แห่ง พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2535 ได้ถูกประกาศ และกำหนดใช้จนถึงปัจจุบัน แบ่งส่วนราชการออกเป็น 11 หน่วยงาน โดยเพิ่มสถาบันพัฒนาครูอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานอิสระระดับกอง

ปี พ.ศ. 2535-2539 ได้มีโครงการจัดตั้งวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 93 แห่ง เฉพาะโครงการจัดตั้งวิทยาลัยการอาชีพระดับอำเภอ 60 แห่ง วิทยาลัยสารพัดช่าง 25 แห่ง และอีก 8 แห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพไปสู่ท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาชนบทเพื่อผลิตกำลังคนด้านวิชาชีพในระดับช่างกึ่งฝีมือ และช่างเทคนิคให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ปี พ.ศ. 2536-2543 ได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลญี่ปุ่น พัฒนาการผลิตกำลังคนสาขาวิชาแมคคาทรอนิกส์ที่วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน ปี พ.ศ. 2537 มีโครงการเงินกู้กองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจโพ้นทะเลแห่งญี่ปุ่น (Overseas Economic Cooperation Fund, JAPAN) โดยได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2537 เพื่อพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์และบุคลากรในสถานศึกษา 20 แห่ง

ปี พ.ศ. 2538 กรมอาชีวศึกษาได้พัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศของกรมอาชีวศึกษาและการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทางไกล

ปี พ.ศ. 2537-2539 ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลเบลเยียม พัฒนาการผลิตกำลังคนสาขาวิชาเทคนิคการผลิตและพัฒนาสื่อการสอน

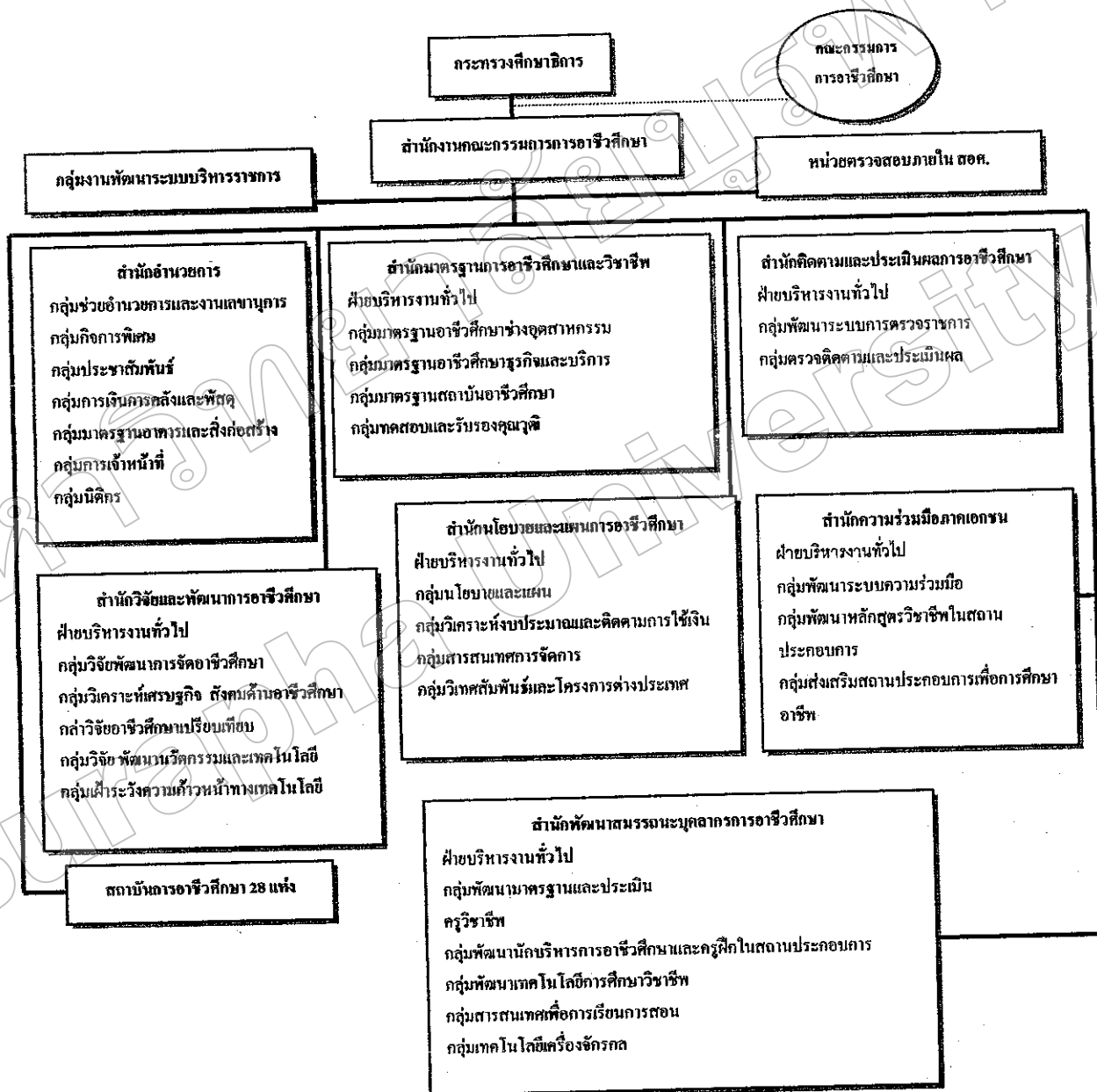
ปี พ.ศ. 2540 การอาชีวศึกษา ได้รับความสนใจอย่างมากโดยรัฐบาลให้การสนับสนุนจัดตั้งวิทยาลัยการอาชีพ 70 แห่ง วิทยาลัยเทคนิค 19 แห่ง และวิทยาลัยบริหารธุรกิจและการท่องเที่ยว 2 แห่ง ในปัจจุบันได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) กำหนดให้สถาบันเทคโนโลยีปทุมวันเป็นส่วนราชการของกรมอาชีวศึกษา และกำหนดอำนาจสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน

ปี พ.ศ. 2541 ได้กำหนดให้สถาบันเทคโนโลยีปทุมวันมีอำนาจจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสถานศึกษาที่จัดหลักสูตรระดับปริญญาหรือเทียบเท่า ได้แก่ หลักสูตรประกาศนียบัตรครูวิชาชีพชั้นสูง (ปทส.) และปริญญาตรีในการเปิดสอนเป็นไปตามเกณฑ์มหาวิทยาลัยกำหนด

ปี พ.ศ. 2542 ได้รับโครงการเงินยืมจากรัฐบาลเดนมาร์กเพื่อพัฒนาอาชีวเกษตรตามโครงการปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างสถานศึกษาเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อเพิ่มความรู้ทักษะปฏิบัติ และจัดหาเครื่องมือ-อุปกรณ์ เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้นักเรียนนักศึกษา ในการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร รวมถึงการขยายผลให้แก่เกษตรกรท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาบุคลากร หลักสูตรการจัดอาชีวศึกษาเกษตร การพัฒนาอาชีวศึกษาได้พัฒนาเป็นลำดับ โดยพิจารณาถึงระบบการประกันคุณภาพอาชีวศึกษา การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การเทียบโอนหน่วยกิตสะสม การขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่

ประชาชนและการพัฒนาบุคลากร ครู อาจารย์อาชีวศึกษา ตลอดจนการส่งเสริมความร่วมมือ
ระหว่างภาครัฐและเอกชนรวมถึงต่างประเทศ

วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้จัดตั้งสำนักงาน
คณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2546)

ภาพที่ 1 โครงสร้างสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

การแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สำนักอำนวยการ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการเกี่ยวกับงานช่วยอำนวยการและงานเลขานุการของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา งานเลขานุการของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประธานราชการ ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป กิจการพิเศษ การประชาสัมพันธ์และงานเผยแพร่การอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ และงานอื่นใดที่มิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการใดในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. พัฒนาระบบงานและการบริหารงานบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
3. ดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี การพัสดุ งานอาคารสถานที่ งบประมาณและสินทรัพย์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กำหนดและตรวจสอบมาตรฐานอาคารงานออกแบบและก่อสร้าง รวมทั้งการประสานและส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษา
4. ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมวินัยและระบบคุณธรรม กฎหมาย นิติกรรมและสัญญา งานเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่ง อาญา งานคดีปกครอง และงานคดีอื่นที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

สำนักความร่วมมือ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาระบบ รูปแบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับความร่วมมือกับเอกชน ในการจัดการอาชีวศึกษา รวมทั้งติดตามและประเมินผล
2. ส่งเสริมและสนับสนุนเอกชนและสถานประกอบการให้จัดการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรและมาตรฐานการอาชีวศึกษา รวมทั้งการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
3. ส่งเสริมและพัฒนาระบบการสนับสนุนทรัพยากร และการจัดให้มีกองทุนอาชีวศึกษา
4. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาองค์กรวิชาชีพ กลุ่มอาชีพ และสมาคมอาชีพ
5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษาในภาพรวมของประเทศ
2. ส่งเสริมและประสานงานการติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการบริหารและการจัดการอาชีวศึกษา

4. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

สำนักนโยบายและแผนการอาชีวศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดทำข้อเสนอ นโยบาย แผนยุทธศาสตร์การอาชีวศึกษา และเป้าหมายการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา
2. จัดทำข้อเสนอแนะหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณเพื่อการอาชีวศึกษา รวมทั้งการติดตามและประเมินผล
3. พัฒนาระบบข้อมูลเครือข่ายสารสนเทศและส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารจัดการอาชีวศึกษา
4. ดำเนินการเกี่ยวกับงานวิเทศสัมพันธ์ การประสานนโยบายและความร่วมมือทางการอาชีวศึกษากับองค์กรและหน่วยงานในและต่างประเทศ
5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

สำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดทำและประเมินมาตรฐานครูและบุคลากรการอาชีวศึกษา พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแผนการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรการอาชีวศึกษา
2. ติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรการอาชีวศึกษา
3. ดำเนินการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการฝึกอบรมและพัฒนาครู บุคลากรการอาชีวศึกษา และครูฝึกในสถานประกอบการด้านอาชีพ
4. วิจัยและพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ ผลิตภัณฑ์ บริการเครื่องจักรและเทคโนโลยี พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของครูและบุคลากรการอาชีวศึกษา
5. สร้างและพัฒนารูปแบบการฝึกสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษา และสร้างเครือข่ายฝึกอบรมวิชาชีพ ครู และบุคลากรการอาชีวศึกษา

6. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. วิจัยและพัฒนามาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการอาชีวศึกษาทุกระดับ
2. วิจัยและพัฒนามาตรฐานสื่อต้นแบบและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา

3. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาระบบมาตรฐาน การแนะแนวการศึกษา และอาชีพ การกำหนดคุณวุฒิวิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพ การเทียบประสบการณ์และการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพ

4. พัฒนาระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพในสถาบันการศึกษา สถานศึกษารวมทั้งระบบการเรียนรู้ที่บูรณาการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการกีฬากับการอาชีวศึกษา

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

สำนักวิจัยและพัฒนาการอาชีวศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษา เพื่อประกอบการ เสนอแนะแนวนโยบาย แผนงาน โครงการ ความต้องการกำลังคนด้านอาชีวศึกษาและฝึกอบรม วิชาชีพ

2. วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเรียนการสอน และการบริหารจัดการอาชีวศึกษาของ สถานศึกษา รวมทั้งติดตามและประเมินผล

3. ส่งเสริม ผลิต พัฒนา และเผยแพร่นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ทางการอาชีวศึกษาและ วิชาชีพเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการอาชีวศึกษาและคุณภาพของนักเรียน นักศึกษา

4. รวบรวมการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดทำสารสนเทศงานการวิจัยอาชีวศึกษา

5. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย (กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546, 2546, หน้า 30-34)

ความหมายของการอาชีวศึกษา

มีผู้ให้ความหมาย “การอาชีวศึกษา” ไว้ดังนี้

UNESCO (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 7) ได้ให้ความหมาย ของการอาชีวศึกษาไว้ว่า เป็นการศึกษาเพื่อเตรียมบุคลากรด้านฝีมือระดับคุณวุฒิที่ต่ำกว่าปริญญา สำหรับอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มอาชีพต่างและงานต่าง ๆ อาชีวศึกษาตามปกติจัดขึ้นในระดับมัธยมปลาย จะต้องจัดให้มีการศึกษาวิชาชีพพื้นฐานทั่วไป วิชาทฤษฎีสัมพันธ์ และฝึกภาคปฏิบัติเพื่อพัฒนา ฝีมือที่ต้องการสำหรับอาชีพหนึ่ง ๆ สัดส่วนของวิชาต่าง ๆ จะแตกต่างกันแต่ตามปกติแล้วจะต้อง เน้นการฝึกภาคปฏิบัติ

ภิญโญ สาร (2523, หน้า 331) กล่าวว่า การอาชีวศึกษาหมายถึง การศึกษาวิชาชีพที่จะ นำไปประกอบอาชีพทุกชนิดเพื่อดำรงชีวิต โดยมีโรงเรียนหรือสถานศึกษาและครูเป็นผู้สอนมี ผู้สนับสนุนและควบคุมให้ตรงกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน

วิเวก ปางพุดพิงศ์ (2523, หน้า 1) กล่าวว่า การอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาวิชาชีพที่มุ่งให้ การศึกษาและฝึกอบรมกำลังคนในระดับต่าง ๆ ตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม การศึกษา วิชาชีพนี้อาจดำเนินการได้ทั้งในระบบโรงเรียน กล่าวคือมีหลักสูตร มีการกำหนดเวลาศึกษาอบรม แน่นนอน และการศึกษา นอกโรงเรียน เช่น จากพ่อแม่ จากการอบรม จากการทำงาน จากโรงงาน และจากการแนะนำอบรมส่งเสริมของหน่วยงานของเอกชนหรือราชการ เป็นต้น

นวลจิตต์ เขาวงกิตพิงศ์ (2544, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของการอาชีวศึกษา หมายถึง การศึกษาเพื่อความสามารถทำงานประกอบอาชีพได้ และรวมถึงการศึกษาเพื่อพัฒนา ประสิทธิภาพการทำงานในอาชีพเป็นการศึกษาตลอดชีพ

วิรัช กุญฑมทาส (2528, หน้า 49) กล่าวว่า การอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อ เตรียมบุคคลให้มีอาชีพเป็นหลักฐานในอนาคต และเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีอาชีพอยู่แล้วให้มีความ เจริญก้าวหน้าในอาชีพของตน หรือเปลี่ยนอาชีพใหม่ที่ดีกว่าเดิม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 13) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษาเป็น การศึกษาเพื่อชีวิตโดยมุ่งให้ผู้ได้รับการศึกษา หรือฝึกอบรมในด้านนี้ได้มีสมรรถภาพในการทำงาน มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รวมทั้งความรู้ความสามารถ และทักษะในการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย

เกษม วัฒนชัย (2543) ได้กล่าวถึงการอาชีวศึกษาว่าหมายถึง กระบวนการเรียนรู้และ การฝึกวิชาชีพตามหลักสูตรการเรียนการสอนในสถานศึกษา สถานประกอบการ และโดยความ ร่วมมือของสถานศึกษาและสถานประกอบการ เพื่อผลิตกำลังคนระดับกึ่งฝีมือ เทคนิคและระดับ เทคโนโลยี

นอกจากนี้ยังมีนักในภาษาอังกฤษที่ให้ความหมาย การอาชีวศึกษา เช่น Career Education หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ได้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพ ของตนเองเพื่อการทำงาน เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพให้แก่ผู้เรียน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึง ระดับอุดมศึกษา และการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจ ได้ฝึกฝนและได้ประสบ ความสำเร็จในโลกแห่งการทำงาน กระบวนการนี้แบ่งออกเป็นสองส่วน คือส่วนการพัฒนาอาชีพ และส่วนการฝึกอาชีพ ส่วนการพัฒนาอาชีพได้แก่ การให้ผู้เรียนได้รับรู้ถึงโลกแห่งการทำงานและ สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพ ส่วนการฝึกอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาให้เชี่ยวชาญเฉพาะอาชีพ หรือเฉพาะกลุ่มให้แก่ผู้เรียน Vocational Education หมายถึง โปรแกรมการศึกษาซึ่งมีระดับต่ำกว่า ระดับวิทยาลัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกอบรมบุคคลออกไปประกอบอาชีพหรือเพื่อพัฒนาแรงงาน ฝีมือ ที่มีความชำนาญแล้ว ให้มีแรงงานฝีมือระดับสูงขึ้น กระศึกษาดังกล่าวรวมแขนงวิชาชีพต่าง ๆ เหล่านี้ คือ การอุตสาหกรรม ช่างเทคนิค การเกษตร การพาณิชย์และคหกรรม Technical Education

หมายถึง การศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้านเทคนิคหรือการปฏิบัติการทางเทคนิค และทักษะมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นช่างเทคนิค ปกติจัดในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ไม่ถึงระดับปริญญา Technical and Vocational Education หมายถึง การจัดการวิชาชีพเฉพาะอย่างในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาหรือระดับวิทยาลัยชุมชน และระดับสถาบันเทคนิค (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 5-6)

สรุปได้ว่าการอาชีวศึกษา หมายถึง การศึกษาวิชาชีพเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เข้าใจ และฝึกฝนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประกอบวิชาชีพ ให้ตรงกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน โดยมีสถานศึกษาและครูเป็นผู้สอนและสนับสนุน

หลักการจัดการอาชีวศึกษา

เมธี ปิณฑนันทน์ (2531, หน้า 148-149) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการอาชีวศึกษาไว้ดังนี้ การอาชีวศึกษา เป็นการเตรียมบุคคลเข้าสู่อาชีพและทำงานต่อไปด้วยความสำเร็จ

1. เป้าหมายของการอาชีวศึกษา คือ มุ่งทำงานและสัมพันธ์กับการมีงานทำ
2. การอาชีวศึกษาต้องสอดคล้องกับสภาพของเศรษฐกิจและสังคมและวุฒิภาวะของผู้เรียน
3. การอาชีวศึกษาจัดให้ผู้สำเร็จการศึกษา สามารถร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ในฐานะพลเมืองที่ดีของสังคม
4. การอาชีวศึกษา จัดให้นักศึกษามีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการเข้าสู่อาชีพได้
5. แต่ละบุคคลมีสิทธิจะเลือกอาชีพที่ตนปรารถนาได้
6. รัฐมีหน้าที่ที่จะจัดให้รายบุคคลได้รับการฝึกฝนเพื่อประกอบอาชีพได้ ตามที่แต่ละบุคคลได้ตั้งเป้าหมายไว้
7. ประสิทธิภาพของการอาชีวศึกษาจะสูง ถ้าจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้รับการฝึกโดยจำลองสภาพแวดล้อมการทำงานให้เหมือนสภาพเมื่อจะไปทำงานจริง
8. การฝึกอาชีพจะมีประสิทธิผล เมื่องานฝึกกระทำในลักษณะเดียวกันกับงานจริงนั้น คือ ใช้ขั้นตอนการทำงาน เครื่องมือและเครื่องจักรเช่นเดียวกับที่ใช้ในการทำงานจริงในอาชีพนั่น
9. ประสิทธิภาพของการอาชีวศึกษาจะสูง เมื่อจัดให้ผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ให้ความสนใจ นิัย ความถนัด และมันสมองของผู้เรียนอย่างเต็มที่
10. การฝึกอาชีพของแต่ละอาชีพช่าง หรืองานจะมีประสิทธิผล ก็ต่อเมื่อได้จัดให้แก่กลุ่มที่ต้องการ และได้รับประโยชน์จากการฝึกเท่านั้น
11. การฝึกอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องฝึกประสบการณ์เฉพาะด้านหลาย ๆ ครั้ง เพื่อสร้างนิสัยที่ถูกต้องในการทำและคิด จนกระทั่งนิสัยที่ต้องการได้พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการทำงานทำ

12. การฝึกอาชีพจะมีประสิทธิผลย่อมขึ้นอยู่กับครูฝึก ซึ่งจะต้องมีประสบการณ์วิชาชีพในการประยุกต์ทักษะและความรู้ในการปฏิบัติงานและขบวนการการทำงานของสิ่งที่ตนสอน

13. สำหรับแต่ละอาชีพ ผู้ฝึกจะต้องมีความสามารถในการผลิตชิ้นดําระดับหนึ่งเพื่อที่จะทำงานและรักษาค่าแห่งงานไว้ได้ ถ้าการอาชีวศึกษาไม่สามารถจัดได้ถึงขั้นนี้แล้วก็จะไม่มีประสิทธิผลทั้งสำหรับรายบุคคลและสำหรับสังคม

14. การสร้างนิสัยการปฏิบัติงาน จะได้ผลต่อเมื่อผู้ฝึกได้ทำงานจริง ไม่ใช่ทำแบบฝึกหัดหรือทำงานปลอม

15. แหล่งของเนื้อหาสาระที่เชื่อถือได้ของการฝึกเฉพาะแต่ละอาชีพ มาจากแหล่งเดียวเท่านั้นคือจากประสบการณ์ของผู้ชำนาญงานของอาชีพนั่น

16. สำหรับแต่ละอาชีพจะมีเนื้อหาอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งเป็นของอาชีพนั่นโดยเฉพาะ และไม่มีคุณค่าในทางปฏิบัติสำหรับอาชีพอื่น

17. การอาชีวศึกษาจะบริการแก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเมื่อสามารถบริการในเรื่องที่มีคนต้องการและผู้ต้องการได้ประโยชน์มากที่สุด

18. การอาชีวศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จะแปรผันตามวิธีสอนและความสัมพันธ์กับผู้เรียน จึงควรพิถีพิถันพิจารณาคุณลักษณะพิเศษของกลุ่มที่เรียนและผู้สอนด้วย

19. การบริหารอาชีวศึกษาจะมีประสิทธิภาพต่อเมื่อมีการจัดการในลักษณะยืดหยุ่นแทนการมีมาตรฐานที่ตายตัวเกินไป

20. ขณะที่ควรพยายามลดค่าใช้จ่ายต่อหัว แต่ก็ต้องใช้งบประมาณขั้นต่ำจำนวนหนึ่ง ซึ่งถ้าจ่ายต่ำกว่านี้แล้ว จะไม่สามารถจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิผลได้ และถ้าไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณขั้นต่ำนี้แล้วก็ไม่สมควรที่จะจัดให้มีระบบอาชีวศึกษา

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 20) ได้กล่าวถึงหลักการจัดอาชีวศึกษาว่าควรมีหลักพื้นฐานในการยึดปฏิบัติ ดังนี้

1. การอาชีวศึกษานั้นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งหมดของชาติ นักอาชีวศึกษาควรจะยอมรับว่าอาชีวศึกษาไม่ใช่ตัวแทนของการศึกษาวิชาสามัญ แต่หากว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการศึกษาทั้งหมด

2. เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่รับประโยชน์ในการจัดอาชีวศึกษาของชาติ

3. การอาชีวศึกษาควรจัดได้ เพื่อเตรียมบุคคลสำหรับอาชีพส่วนหนึ่ง และเพื่อช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นให้มีความก้าวหน้าในอาชีพที่สุจริต และมีประโยชน์ต่อสังคม

4. วิชาชีพนานาประการที่จัดขึ้นจะต้องสามารถสนองความต้องการของตลาดอาชีพได้

5. การจัดอาชีวศึกษาควรคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละภาค
6. การอาชีวศึกษาชั้นสูง ผู้ที่ควรได้รับการคัดเลือกเข้าเรียนต้องมีความสามารถทางสมองหรือสติปัญญาสูง เป็นผู้ที่ได้ตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคตของตัวเองแล้ว
7. ควรจัดเรื่องการแนะแนวแก่ผู้เรียนอาชีวศึกษา
8. การอาชีวศึกษา ควรอาศัยผลสรุปจากการค้นคว้าวิจัยเป็นรากฐานในการวางแผนอาชีวศึกษาของชาติ

ระบบอาชีวและเทคนิคศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ยึดหลักการจัดการอาชีวศึกษาไว้ 16 ข้อดังนี้ (Prosser & Allen, 1925 อ้างถึงใน วีระพันธ์ สิริพวงค์, 2544, หน้า 17-18)

1. ประสิทธิภาพของการอาชีวศึกษา แปรผันกับสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนได้รับการฝึก ซึ่งจำลองสภาพแวดล้อมจริงที่จะต้องประสบเมื่อ ไปทำงานจริง
2. การฝึกอาชีพจะมีประสิทธิภาพต่อเมื่องานศึกษากระทำในลักษณะเดียวกันกับงานจริง นั่นคือใช้ขั้นตอนการทำงาน เครื่องมือ และเครื่องจักร เช่นเดียวกันกับที่ใช้ในการทำงานจริงในอาชีพนั้น
3. ประสิทธิภาพการอาชีวศึกษาแปรผันกับการฝึกรายบุคคล โดยตรง และ โดยเฉพาะให้มีนิสัยในการคิดและปฏิบัติที่สอดคล้องกับความต้องการสำหรับอาชีพนั้น
4. ประสิทธิภาพของการอาชีวศึกษาแปรผันกับการจัดให้ผู้ฝึกรายบุคคล ได้ใช้ความสนใจ ความถนัด และมันสมองของผู้นั้นอย่างเต็มที่
5. การฝึกอาชีพที่มีประสิทธิผลของแต่ละอาชีพช่างและแรงงาน ควรจัดให้แก่กลุ่มที่ต้องการและได้ประโยชน์จากการฝึกเท่านั้น
6. การฝึกอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพจะแปรผันกับการฝึกประสบการณ์เฉพาะหลาย ๆ ครั้ง เพื่อสร้างนิสัยที่ถูกต้องในการทำและการผลิต จนกระทั่งนิสัยที่ต้องการได้พัฒนาขึ้นซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการทำงาน
7. การฝึกอาชีพจะมีประสิทธิผลได้ต้องขึ้นอยู่กับครูฝึก ซึ่งจะต้องมีประสบการณ์วิชาชีพในการประยุกต์ทักษะและความรู้ในการปฏิบัติงาน และขบวนการทำงานของสิ่งที่ตนสอน
8. สำหรับแต่ละอาชีพผู้ฝึกจะต้องมีความสามารถในการผลิตชิ้นดําระดับหนึ่ง เพื่อที่จะทำงานและรักษาดำแหน่งงานไว้ได้ ถ้าการอาชีวศึกษาไม่สามารถจัดได้ถึงขั้นนี้แล้ว ก็จะไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งสำหรับรายบุคคลและสำหรับสังคม
9. การจัดการอาชีวศึกษาต้องตระหนักถึงสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และต้องฝึกทักษะรายบุคคล เพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงานนั้น

10. การสร้างนิสัยขบวนการปฏิบัติงานจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อผู้ฝึกได้ทำงานจริง ไม่ใช่ทำแบบฝึกหัดหรือทำงานปลอม

11. แหล่งของเนื้อหาสาระที่เชื่อถือได้ของการฝึกเฉพาะแต่ละอาชีพ มาจากแหล่งเดียวเท่านั้นคือจากประสบการณ์ของผู้ชำนาญงานของอาชีพนั้น

12. สำหรับแต่ละอาชีพจะมีเนื้อหาอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นของอาชีพนั้นโดยเฉพาะ และไม่มีคุณค่าในการปฏิบัติสำหรับอาชีพอื่น

13. การอาชีวศึกษา จะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อบริการในเรื่องที่มีคนต้องการ ในขณะที่กลุ่มนั้นต้องการ โดยวิธีการที่กลุ่มนั้นจะได้ประโยชน์มากที่สุด

14. การอาชีวศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะแปรผันกับวิธีการสอน และความสัมพันธ์กับผู้เรียน โดยพิจารณาคุณลักษณะพิเศษของกลุ่มที่เรียน

15. การบริหารอาชีวศึกษาจะมีประสิทธิภาพต่อเมื่อ มีการจัดการในลักษณะยืดหยุ่น แทนการมีมาตรฐานที่ตายตัวเกินไป

16. ขณะที่ควรพยายามลดค่าใช้จ่ายต่อหัว แต่จะต้องใช้งบประมาณขั้นต่ำจำนวนหนึ่ง ซึ่งถ้าจ่ายต่ำกว่านี้แล้ว จะไม่สามารถจัดการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้และถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณขั้นต่ำนี้แล้วก็ไม่ควรจะจัดให้มีระบบอาชีวศึกษา

เกษม วัฒนชัย (2543) ได้กล่าวถึงการจัดการอาชีวศึกษาว่าต้องเป็นไปเพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพระดับกึ่งฝีมือ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของประเทศ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยคำนึงถึงการพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้มีกระบวนการจัดการที่มุ่งพัฒนาความรู้ทางทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติ เพื่อให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเอง ใฝ่รู้ ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สามารถประสานองค์ความรู้และภูมิปัญญา ท้องถิ่น และกระบวนการจัดการอาชีวศึกษา ต้องเป็นการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยให้จัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการมีหลักดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาวิชาชีพสำหรับประชาชนวัยเรียนและวัยแรงงานอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง
- 2) ให้ชุมชน สังคม สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการพัฒนากำลังคน และมีส่วนร่วมในการจัดการอาชีวศึกษาและการอบรมวิชาชีพ
- 3) ให้มีการระดมทรัพยากรทั้งภาครัฐและเอกชน และคำนึงถึงการประสานประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

สรุปได้ว่าหลักการจัดการอาชีวศึกษาต้องได้รับความร่วมมือทั้งภาครัฐบาลและเอกชน จัดเตรียมบุคลากรเพื่อสนองความต้องการของตลาดอาชีพ โดยมีการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่น มีการจัด

การเรียนการสอนที่ทันสมัย เหมาะสมกับเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงของโลก พัฒนาการปฏิบัติงานให้รู้จริงเป็นไปตามความถนัด

การส่งเสริมการอาชีวศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2547) ได้วางยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานด้านการอาชีวศึกษาโดยสร้างและส่งเสริมค่านิยมการศึกษาวิชาชีพ ดังนี้ โดยการสร้างเส้นทางอาชีพสำหรับผู้จบอาชีวศึกษาและประกันการมีงานทำ เน้นแนวการศึกษาเพื่ออาชีพ รมว.รศ.ประชาสัมพันธ์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติการศึกษาวิชาชีพ สร้างเสริมและพัฒนาวิชาชีพใหม่ที่ทันสมัย (อาทิ 5 อาชีพ: อาหาร ยานยนต์ ท่องเที่ยว สิ่งประดิษฐ์ และซอฟต์แวร์) เทียบโอนประสบการณ์ สร้างเสริมคุณภาพให้ทุกกลุ่มเป้าหมาย นำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาการอาชีวศึกษา สร้างทักษะอาชีพแก่ผู้ประกอบการ และ SMEs ส่งเสริมความเชื่อมโยงระบบการจัดการศึกษาระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา สร้างอาชีพ จัดอาชีพเสริมแก้ปัญหาสังคม ความยากจน คนตกงาน และคนพิการ นอกจากนี้มีการจัดและขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพให้กว้างขวางต่อเนื่อง ด้วยการจัดการศึกษาระดับ ปวช. ปวส. (เรียนรู้ควบคู่การทำงาน) จัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น ฝึกอบรมและพัฒนาวิชาชีพ (โครงการ 9+1, 12+1, เสริมธุรกิจพอเพียง) จัดการศึกษาระบบทวิภาคี/โรงเรียน โรงงาน

หลักการอาชีวศึกษาที่ปรากฏในหลักสูตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ. 2530 เป็นหลักการอาชีวศึกษาของไทย หลักการดังกล่าวจะมีดังต่อไปนี้ (วีระพันธ์ สิทธิพงศ์, 2544)

1. เป็นหลักสูตรวิชาชีพหลังมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กเรียนได้อย่างกว้างขวาง เพื่อออกไปประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกงานฝีมือที่ใช้เทคโนโลยี โดยปฏิบัติงานเกิดทักษะคุณธรรมและสติปัญญา สามารถจัดการเชิงธุรกิจ เชิงอุตสาหกรรม และเชิงเทคโนโลยีที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง
3. เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้การอาชีวศึกษาครบวงจรนำไปปฏิบัติได้จริงตามความหลากหลายของอาชีพตามเนื้อหาวิชาตามเวลาฝึก ตามวุฒิภาวะและตามสภาพท้องถิ่นที่แตกต่างกัน
4. เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างงานและพัฒนางานได้เสมอ
5. เป็นหลักสูตรที่มุ่งอบรมและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ให้สามารถอยู่ได้ด้วยความผาสุกและเจริญก้าวหน้าในอาชีพ
6. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถสร้างทักษะ สร้างคุณธรรม และสร้างสติปัญญาจากแหล่งวิทยาการ

7. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้มีงานทำ หรือผู้ที่สนใจมาศึกษาเพิ่มเติม

องค์ประกอบหลักของการอาชีวศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ สามารถสนองตอบความต้องการบุคคล ความต้องการสังคม และความต้องการของประเทศชาติ นั่นคือบุคคลสามารถประกอบอาชีพได้ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข องค์ประกอบของการอาชีวศึกษาจำแนกตามความสำคัญออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) องค์ประกอบหลัก หมายถึงองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่ง เป็นปัจจัยที่สำคัญในการจัดการด้านวิชาชีพ ได้แก่ หลักสูตรครูผู้สอน นักเรียนนักศึกษา และการจัดการเรียนการสอน 2) องค์ประกอบรอง หมายถึง องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้จัดการศึกษาด้านวิชาชีพได้เป็นไปตามเป้าหมาย ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น อาคาร สถานที่ เครื่องมือเครื่องจักร วัสดุฝึก และงบประมาณ เป็นต้น (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542, หน้า 21)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (กรมอาชีวศึกษา) ได้พัฒนาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พ.ศ. 2545 และปรับปรุง พ.ศ. 2546 และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พ.ศ. 2546 โดยมุ่งเน้นความต้องการ (Demand Driven) และมาตรฐานสมรรถนะอาชีพตามความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการ ทิศทางในการพัฒนาประเทศและพัฒนาศักยภาพของบุคคล โดยพัฒนาหลักสูตรให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ถ่ายโอนและเชื่อมโยงความรู้จากภายนอกสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างผู้ประกอบการ องค์กรอาชีพ และกลุ่มวิชาชีพในพื้นที่กับสถาบันการอาชีวศึกษา เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้แบบทวิภาคีและการเรียนตลอดชีวิต เฉพาะสาขาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาสากล โดยสนับสนุนให้เปิดสอนและฝึกอบรมบางสาขาที่ขาดแคลนเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ 3 ด้าน คือ 1) เป็นสังคมแห่งคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา 2) เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ 3) เป็นสังคมที่สามานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน กล่าวคือ ระบบการศึกษาไทยจะต้องสร้างคนดี คนเก่ง และมีความสุข สามารถดำรงชีพในสถานการณ์จริงของอาชีพและเรียนรู้ตลอดชีวิต (บัญญัติ ลาซโรจน์, 2547)

หลักการและแนวทางในการดำเนินงานนักเรียนนักศึกษา

งานกิจการนักเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งในสถานศึกษาด้านอาชีวศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนนักศึกษา ให้มีความพร้อมในการประกอบอาชีพได้ตามความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้เพราะงานกิจการนักเรียนนักศึกษาเป็นการจัดบริการและเป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดให้นอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน อันจะส่งผลให้นักศึกษามีความเจริญงอกงามในด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกายและจิตใจ ตลอดจนการพัฒนาให้เป็น

บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติที่ดีงาม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ของข่ายของงานกิจการนักเรียนนั้นนอกจากจัดบริการเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การปรับตัว การรู้จักสมาคมแก่นักศึกษาแล้ว ยังรวมถึงบริการด้านอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อันได้แก่ บริการด้านสุขภาพอนามัย กีฬา หอพัก จัดหาทุนและการสอนซ่อมเสริม

กิจการนักเรียนวิวัฒนาการมาจากการปกครองและการให้สวัสดิการแก่นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา คือ ได้มีการควบคุมดูแลความประพฤติของนักศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบประเพณีอันดีงามและจัดให้มีการแนะแนว โดยถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของงานบริการนักศึกษา ต่อมาได้เพิ่มงานหน้าที่ด้านกิจกรรมร่วมหลักสูตรหรือกิจกรรมพิเศษ และได้ขยายบริการในด้านต่าง ๆ ให้กว้างขวางและครอบคลุมภารกิจมากขึ้น (กัญชลี มัทพิมล, 2527)

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2531, หน้า 402) กล่าวถึงความเป็นมาและวิวัฒนาการของงานกิจการนักเรียนนักศึกษาไว้ดังนี้ ในระยะเริ่มแรกของการจัดการศึกษาอย่างมีระบบในรูปของการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นมานั้น ผู้จัดการหรือคณะผู้จัดการการศึกษายังไม่มีความคิดในเรื่องการจัดการด้านกิจการนักเรียนนักศึกษาแต่ประการใด เช่น จะเห็นว่าความคิดในเรื่องการแนะแนว การให้บริการด้านสุขภาพอนามัย การจัดชั้นเรียนพิเศษให้แก่เด็กที่มีข้อจำกัดบางประการ หรือการจัดบริการอาหารกลางวันให้แก่เด็กนักเรียนที่ยากจน สิ่งเหล่านี้ยังไม่มีปรากฏให้เห็นในโรงเรียนในระยะเริ่มต้น ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่าฝ่ายจัดการศึกษาในระยะแรกไม่อาจล่วงหน้าถึงปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมาจนกระทั่งเมื่อเวลาล่วงเลยไปนาน ๆ เข้าเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาต่อสวัสดิการและการเรียนของเด็กค่อย ๆ ปรากฏให้เห็นมากขึ้น เช่น ปัญหาการขาดเรียน ด้านสาเหตุต่าง ๆ ปัญหาสุขภาพทั้งกายและจิตใจ ปัญหาความยากจน ปัญหาการปรับตัวไม่ได้ ฯลฯ อันเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนปรากฏให้เห็นมากขึ้น ซึ่งหากทางโรงเรียนเพิกเฉยไม่ช่วยขจัดปิดเป่าการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนก็ไม่อาจบรรลุผลสมบูรณ์ เพราะเด็ก ๆ ย่อมไม่สามารถจะศึกษาเล่าเรียนในเมื่อเขายังต้องเผชิญกับปัญหาหลาย ๆ ประการของชีวิต ดังนั้นด้วยปัญหาและความจำเป็นดังกล่าวงานแก้ไขปัญหามาตามความจำเป็นจึงค่อย ๆ เริ่มปรากฏในโรงเรียนต่าง ๆ มากขึ้น จนกลายเป็นเรื่องสำคัญอีกด้านหนึ่ง ซึ่งผู้บริหารการศึกษาทั้งหลายในปัจจุบันนี้ต้องจัดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการสอน ซึ่งกิจการบริการแก้ปัญหเหล่านี้ ได้แก่ งานที่เรียกว่า “กิจการนักเรียนนักศึกษา”

นอกจากนี้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องรับภาระหน้าที่ที่จะต้องจัดบริการด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ๆ ในโรงเรียน เพื่อให้เขาสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ

สมเดช มุ่งเมือง (2532, หน้า 10) กล่าวถึงความเป็นมาของงานกิจการนักศึกษาพอสรุปได้ว่า งานกิจการนักศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบอุดมศึกษา ที่สถาบันจัดขึ้นเพื่อบริการและจัดสวัสดิการการช่วยเหลือให้นักศึกษา มีความพร้อมในการศึกษาพัฒนาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพขั้นสูง มีทักษะทางสังคมและเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ งานกิจการนักศึกษาเป็นงานที่ช่วยเสริมเติมแต่งให้นักศึกษามีความสมบูรณ์ นอกเหนือไปจากความรู้ที่ได้รับตามหลักสูตร การเรียนการสอนที่สถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้นคือ มีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนการพัฒนาตนเองของนักศึกษา

จากแนวความคิดและการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมการศึกษาที่ก้าวหน้าไป ทำให้งานกิจการนักเรียนนักศึกษาค่อย ๆ ได้รับการเอาใจใส่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปอย่างกว้างขวาง ในความสำคัญของการผู้บริหาร ครูและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะต้องจัดและดำเนินงานด้านกิจการนักเรียนให้มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เอาใจใส่ให้งานบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งหมายถึงเด็กแต่ละคนต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างฉลาด ให้ได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาการในทุก ๆ ด้านพร้อมกันไปอย่างเต็มที่ เพื่อให้เขาจะสามารถมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้มีความสุขตามอัธยาศัยในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์คนหนึ่ง และหากมองอีกมุมหนึ่งจะเห็นว่าความสำเร็จของงานกิจการนักเรียนนักศึกษาย่อมเป็นประโยชน์และมีผลดีแก่โครงการศึกษาต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างกว้างขวางซึ่งนั่นย่อมหมายถึง ความสำเร็จในงานพัฒนาบุคลากรตามเป้าประสงค์ของประเทศเป็นส่วนรวมนั่นเอง

ความหมายของงานกิจการนักศึกษา

งานกิจการนักศึกษาตรงกับชื่อภาษาอังกฤษหลายคำ คือ 'Student Services', 'Student Affairs', 'Student Personnel Work', 'Student Personnel Services' มีผู้ให้ความหมายงานกิจการนักเรียนนักศึกษาไว้หลายท่านดังนี้

อนุชา เทวราชสมบูรณ์ (2523, หน้า 9) ได้รวบรวมความเห็นของนักการศึกษาให้ความหมายว่า กิจการนักเรียนนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนควรจะต้องสนับสนุนให้มีขึ้น ได้แก่ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรจะต้องพิจารณา ทั้งนี้ เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองไปตามแนวทางที่พึงปรารถนา สามารถช่วยให้นักเรียนมีประสบการณ์ที่ดีที่สุดตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเป็นการปรับตัวของนักเรียนเพื่อดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ถำเนา ขจรศิลป์ (2525, หน้า 34) ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียนนักศึกษาไว้ว่า งานกิจการนักเรียนนักศึกษาเป็นหนึ่งในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสามารถพิจารณาได้ทั้งในแง่

การบริหารและในแง่วิธีการดำเนินงาน ถ้าพิจารณาในแง่บริหารงานกิจการนักศึกษา คือ หน่วยงานที่สถาบันอุดมศึกษาได้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการแก่นักศึกษา ในแง่วิธีการดำเนินงานกิจการนักศึกษา กระบวนการทางการศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาได้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการแก่นักศึกษา และช่วยพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านวิชาการแก่นักศึกษา และช่วยพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านวิชาชีพ สังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2523, หน้า 33) ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักศึกษาไว้ว่า งานกิจการนักศึกษาคือการพัฒนากิจกรรม การให้สวัสดิการและบริการแก่นักศึกษา งานกิจกรรมนศึกษานอกจากจะเสริมวัตถุประสงค์ของสถาบันด้านการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่ชุมชนและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพิ่มเติมจากสิ่งที่การศึกษาในชั้นเรียน ไม่สามารถจัดหาให้ได้

พนัส หันนาคินทร์ (2531, หน้า 219) ได้ให้ความหมายของกิจการนักเรียนว่าหมายถึง กิจกรรมทั้งหมดที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อมุ่งต่อความเจริญของนักเรียน

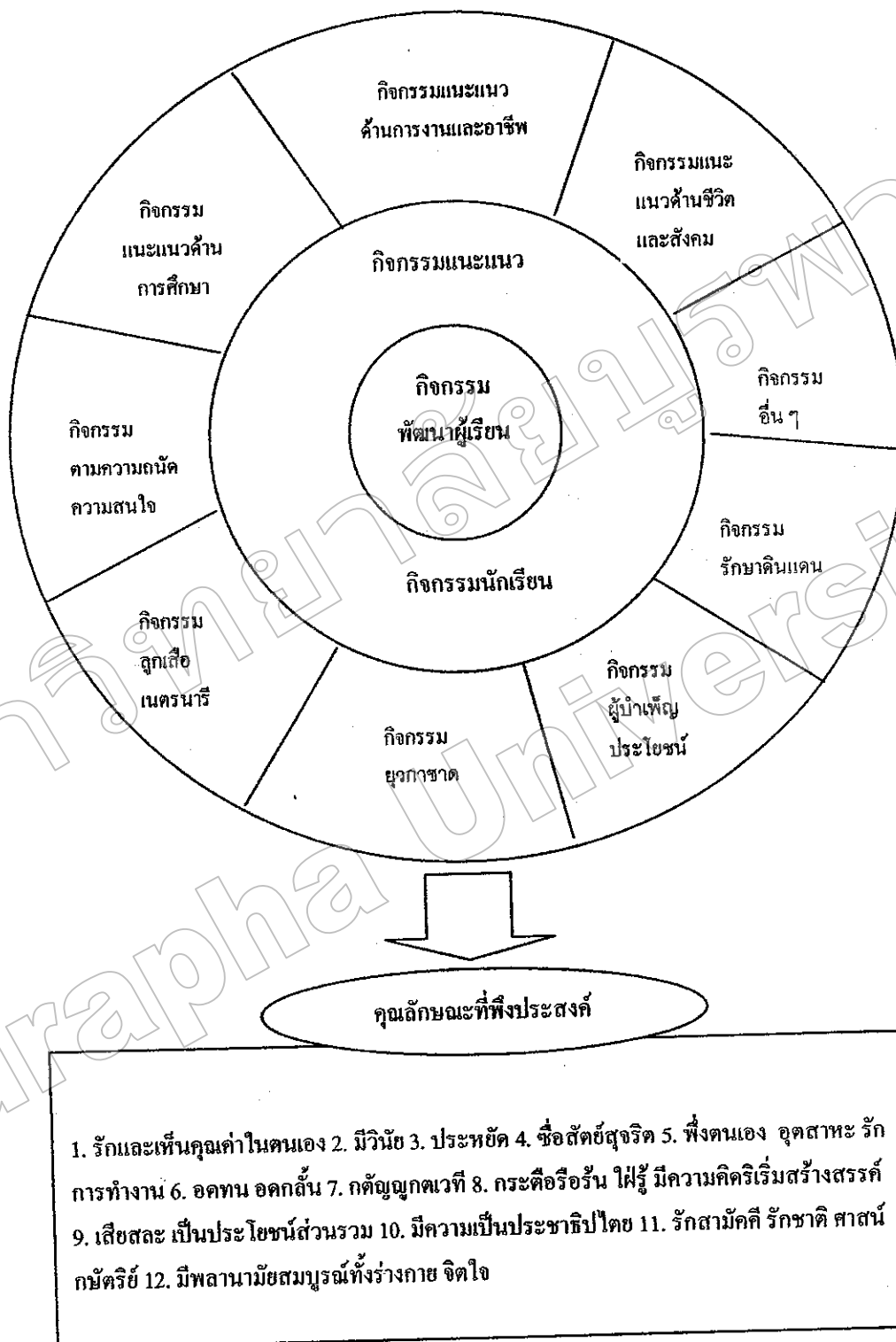
เสริมวิทย์ ศุภเมธี (2531, หน้า 69) ได้ให้ความหมายของกิจการนักศึกษาว่าเป็นการจัดสวัสดิการ การให้บริการและการควบคุมดูแล ซึ่งสถาบันการศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียน นักศึกษา โดยคำนึงถึงหลักวิชาการว่าช่วยงานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา โดยมีฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษา หรือเรียกชื่ออย่างอื่นในลักษณะงานเดียวกันเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อให้การบริหารงานด้านกิจการนักเรียนนักศึกษาเป็นไปเพื่อการพัฒนาให้นักเรียนนักศึกษาให้มีชีวิตในสถาบันในสังคมอย่างมีความสุข

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 147) กล่าวถึงความหมายของกิจการนักศึกษาว่า กิจการนักศึกษาเป็นงานบริการและจัดสวัสดิการให้นักศึกษาจะมีความหมายว่าเป็นงานบริการที่สถานศึกษาจัดให้กับนักศึกษาในด้านการแนะแนว การจัดหางานบริการหอพัก กิจกรรมและชมรมต่าง ๆ การบริการด้านอนามัย กีฬา และทุนการศึกษา เป็นต้น หากพิจารณาจากจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการ งานกิจการนักศึกษา คือ กระบวนการทางการศึกษาที่สถานศึกษาได้จัดไว้เพื่อพัฒนาให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งวิชาการ วิชาชีพ มีความสามารถทางสติปัญญา ทักษะทางสังคม อารมณ์มั่นคง สุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ งานกิจการนักศึกษาเป็นงานที่ช่วยเสริมเติมเต็มให้นักศึกษา มีความสมบูรณ์นอกเหนือจากที่ได้รับตามหลักสูตรการเรียนการสอนที่สถานศึกษาจัดขึ้น

อีกทั้งในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กล่าวถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยรูปแบบกระบวนการวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมายและมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้ง

ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งสร้างเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปฏิบัติคุณธรรม
และค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมี
ความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 1)

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาพที่ 2 กรอบความคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 5)

Isaksen (1971, p. 67) ได้ให้ความคิดเรื่องงานกิจการนักศึกษาไว้ว่า เป็นงานที่ประกอบด้วยบริการกิจการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน จึงช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์อย่างมากตลอดเวลาที่นักเรียนมีชีวิตอยู่ในโรงเรียน

McClure (1971, pp. 494-500) และ Herbert (1969, p. 30) ได้ให้ความหมายของกิจการนักเรียนนักศึกษาไว้ตรงกันว่า กิจกรรมนักศึกษาเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของนักศึกษาในขณะที่อยู่ในสถาบันการศึกษาในฐานะนักศึกษา ซึ่งนักศึกษาได้ปฏิบัติภายใต้การแนะนำอย่างถูกต้องและอยู่ในความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษา ทั้งนี้กิจกรรมนั้นต้องไม่มีเรื่องของคะแนนเข้ามาเกี่ยวข้อง

จากความหมายที่มีผู้ให้คำนิยามดังที่ประมวลมาแล้วทั้งหมด สรุปได้ว่ากิจการนักศึกษาเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาที่นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน ส่งผลให้นักศึกษามีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม เพื่อพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ทิพพฤติกรรมที่มีวินัย สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จุดมุ่งหมายของงานกิจการนักศึกษา

งานกิจการศึกษานั้นเป็นงานที่มีจุดมุ่งหมายไปที่ตัวนักศึกษาโดยตรง โดยเน้นที่นักศึกษาเป็นบุคคลที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ ได้มีผู้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของงานกิจการนักศึกษาไว้ดังนี้

สมเดช มุ่งเมือง (2532, หน้า 28) ได้อธิบายถึงจุดมุ่งหมายของกิจการนักศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อพัฒนานักเรียน ให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทุกด้านทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้มีสุขภาพแข็งแรง มีอารมณ์มั่นคง มีทักษะทางสังคมที่ดี มีสติปัญญาและความคิดก้าวหน้า สร้างสรรค์ มีความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง
2. เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีบุคลิกที่ดี มีความเพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
3. เพื่อให้ความช่วยเหลือนักศึกษา ให้มีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน โดยจัดให้มีบริการต่าง ๆ ที่จะช่วยและอำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา
4. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาจัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัด ความสนใจและความสามารถของตน เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกฝนการทำงานร่วมกัน
5. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความรักและเชิดชูเกียรติแห่งสถาบัน ร่วมกันพัฒนาวิทยาลัยให้เป็นชุมชนวิชาการที่มีคุณภาพและเป็นที่ยังทางปัญญาของสังคม

เสริมวิทย์ สุกเมธี (2531, หน้า 6) ให้ความเห็นว่า กิจกรรมนักเรียนมุ่งพัฒนาให้นักเรียนเจริญงอกงามทุกด้าน สถานศึกษาจึงควรให้ความช่วยเหลือทุกวิถีทางที่จะให้เขาบรรลุเป้าหมายตามโอกาสที่นักเรียนนักศึกษาควรจะได้รับ จึงได้มีการกำหนดให้จัดงานด้านกิจการนักศึกษาอย่างจริงจังและถือเป็นงานที่ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาโดยกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ 3 ประการ คือ

1. มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน นักศึกษา
 2. มุ่งช่วยแก้ปัญหาอันจะเกิดขึ้นแก่นักเรียนนักศึกษา
 3. มุ่งช่วยป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่นักเรียนนักศึกษา
- จรัส นองมาก (2527, หน้า 857) ได้อธิบายถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักศึกษา

ไว้ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองไปตามแนวทางที่

พึงปรารถนา

2. ช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่กว้างขวางและดีที่สุดตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเป็นการปรับตัวของนักเรียนเพื่อดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
 3. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีเวลาทำกิจกรรมได้มากขึ้นและสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมตามที่ตนเองถนัดได้
 4. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม รู้จักเคารพนับถือผู้อื่นและตนเอง
 5. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528, หน้า 132) ผู้มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักศึกษาได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของงานกิจการนักศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อพัฒนาให้นักศึกษามีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น

2. เพื่อฝึกให้นักศึกษามีความรับผิดชอบ สามารถปกครองตนเองได้
3. เพื่อฝึกความคิดและการตัดสินใจของนักศึกษา
4. เพื่อพัฒนาสติปัญญาของนักศึกษา
5. เพื่อให้นักศึกษาเพิ่มพูนความรู้ด้านอาชีพในอนาคต และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็น

ประโยชน์

6. เพื่อให้นักศึกษารู้จักทักษะทางสังคม รู้จักเสียสละและทำงานให้ส่วนรวม
7. เพื่อให้นักศึกษาพัฒนาลักษณะนิสัย ความกตัญญู และความคิดที่ดี
8. เพื่อให้นักศึกษามีความสามัคคี

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 148-149) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจการนักศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาเพื่อจะได้ช่วยพัฒนาทางด้านสติปัญญาเพื่อความสำเร็จและความก้าวหน้าทางวิชาการ
2. เพื่อจัดให้มีบริการต่างๆ ที่จะช่วยให้นักศึกษาแต่ละคนได้พัฒนาตนเอง และช่วยให้เข้าใจความมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตในสถานศึกษา
3. เพื่อเปิดโอกาสให้ใช้ชีวิตแบบประชาธิปไตยในรูปแบบของสถานศึกษา องค์การนักศึกษา สโมสรนักศึกษา รวมทั้งรูปแบบของกิจกรรมนักศึกษาอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาได้รู้จักใช้สิทธิและความรับผิดชอบ รวมทั้งการเรียนรู้วิธีการทำงานกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ นักศึกษาได้มีโอกาสติดต่อพบปะซึ่งกันและกันนอกห้องเรียน โดยที่งานกิจการนักศึกษาจะเป็นตัวกลางช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจวิธีการแก้ไขปัญหาชีวิต
5. เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาทุกคนได้รับความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน ทั้งนี้โดยการให้ความช่วยเหลือในด้านเงินทุนในกรณีที่ย่ำแย่ เช่น การให้ทุน การให้เงินยืม การจัดหางานให้ทำ เป็นต้น
6. เพื่อช่วยให้นักศึกษาแต่ละคนได้พัฒนาความรับผิดชอบ และความมีวินัยในตัวเองให้สูงขึ้น
7. เพื่ออธิบายถึงจุดมุ่งหมาย นโยบาย กฎ ระเบียบ และการบริหารงานของสถานศึกษาแก่นักศึกษาและบุคคลทั่วไป
8. เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศให้ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษามีขวัญในการปฏิบัติงานสูงขึ้น และมีความรักใคร่ผูกพันกับสถานศึกษา

งานกิจการนักศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญ คือ เป็นงานหนึ่งของสถานศึกษาที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาผลิตนักศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ช่วยสร้างสังคมให้มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ ช่วยเหลือตนเองและสังคมได้ นั่นคือเป็นบุคคลที่มีประโยชน์และคุณค่าต่อสังคม

Staffer & Martionson (n.d. อ้างถึงใน ทองเรียน อมรัชกุล, 2525, หน้า 5-6) ได้อธิบายถึงจุดมุ่งหมายของงานกิจการศึกษาดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการในหอพักรวมทั้งในกิจการต่างๆ
2. เพื่อให้มีบริการต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้นิสิตนักศึกษาแต่ละคนได้พัฒนาตนเอง และช่วยให้เข้าใจความมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา

3. เพื่อเปิดโอกาสให้ทดลองใช้ชีวิตแบบประชาธิปไตย องค์การนักศึกษา กิจกรรมนักศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ทั้งนี้ให้นิสิตนักศึกษารู้จักใช้สิทธิและความรับผิดชอบรวมทั้งเรียนรู้วิธีการทำงานกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์และนิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสติดต่อพบปะซึ่งกันและกัน นอกห้องเรียน โดยที่งานกิจการนักศึกษาจะเป็นตัวกลางช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจวิธีแก้ไขปัญหาวชีวิต

5. เพื่อเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาทุกคนได้รับความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน ทั้งนี้โดยการให้ความช่วยเหลือในด้านการเงินในกรณีที่เป็น เช่น การให้ทุน การให้เงินยืม และการหางานให้ทำ เป็นต้น

6. เพื่อช่วยให้นิสิตนักศึกษาแต่ละคนได้พัฒนาความรับผิดชอบและความมีวินัยในตนเองให้สูงขึ้น

7. เพื่ออธิบายถึงจุดมุ่งหมาย นโยบาย กฎ ระเบียบและการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาต่อนิสิตนักศึกษาและบุคคลทั่วไป

8. เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศให้ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษานักเรียนนักศึกษามีขวัญในการปฏิบัติงานสูงขึ้น และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันเป็นอย่างยิ่ง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนว่า เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ดังนี้ 1) พัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม 2) พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ โดยมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม 3) เข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เลือกตามความถนัดและความสนใจของตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 2)

สรุปได้ว่า งานกิจการศึกษามีจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญคือ ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันผลิตนิสิตนักศึกษาให้เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพ มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งในด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติที่ดีงาม มีระเบียบวินัย สามารถช่วยเหลือตนเองและสังคมได้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ขอบข่ายของงานกิจการนักศึกษา

งานกิจการศึกษามีขอบข่ายการดำเนินงาน ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบัน อุดมศึกษาอย่างกว้างขวาง นักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดขอบข่ายของงานกิจการนักศึกษาไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานกิจการนักศึกษา ไว้ดังนี้

ตำนาน ขจรศิลป์ (2525, หน้า 15) ได้กำหนดขอบข่ายงานกิจการนักศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้
 1) งานทะเบียนประวัตินักศึกษา 2) งานวินัยนักศึกษา 3) งานบริการ เช่น อาหาร ร้านค้า สหกรณ์
 ไปรษณีย์ นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาบางแห่ง อาจจัดให้ฝ่ายกิจการนักศึกษารับผิดชอบบางอย่าง
 เช่น 1) งานรักษาความปลอดภัย 2) งานคัดเลือกนักเรียนเข้าเป็นนักศึกษา 3) งานเกี่ยวกับนักศึกษา
 ต่างชาติ

ทองเรือน อมรัชกุล (2525, หน้า 58) กล่าวถึงขอบข่ายของงานกิจการนักศึกษาไว้ว่า
 กิจการนักศึกษานั้นครอบคลุมในด้านการรับนักศึกษา ระเบียบการลงทะเบียน การให้ความ
 ช่วยเหลือด้านการเงิน การปฐมนิเทศ การให้คำปรึกษา การวางตัว การให้บริการพิเศษแก่
 นักศึกษาเฉพาะกรณี งานเกี่ยวกับอาหารกิจการอาสาสมัครกินแค้น หอพัก องค์การนักเรียน
 การปกครอง การพิจารณา เกี่ยวกับบุคลากรนักศึกษา การประสานงานในด้านโครงการทาง
 วัฒนธรรมและสันติภาพการของนักศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ภาระหน้าที่หลักของ
 สถาบันศึกษาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยบังเกิดผลดี

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2523, หน้า 1-2) ได้ประมวลขอบข่ายของงานกิจการ
 นักศึกษาไว้ดังนี้

1. โปรแกรมแนะแนวการศึกษาต่อ นโยบายการรับนักศึกษา การคัดเลือกนักศึกษา
2. โปรแกรมที่จะวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของนิสิตนักศึกษา ซึ่งได้แก่การบริการ
 แนะนำในหลายรูปแบบ
3. โปรแกรมปฐมนิเทศ
4. การช่วยสอนซ่อมเสริม การอ่าน การพูด และภาษาจีนหรือวิชาอื่น ๆ ที่นิสิต
 นักศึกษาต้องการความช่วยเหลือ
5. การให้บริการด้านสุขภาพอนามัย
6. การจัดการบริการในเรื่องการนิเทศ การประสานงานและประสมประสานระหว่าง
 กิจกรรมนอกหลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตร
7. การจัดการบริการที่พักอาศัย และบริการอาหาร
8. โปรแกรมการให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน
9. จัดอุปกรณ์และเครื่องมือที่ช่วยพัฒนา และประเมินชีวิตทางศาสนาและความสนใจ
 ของนิสิตนักศึกษา
10. จัดระบบในการเก็บทะเบียนนิสิตนักศึกษา
11. สถาบันอุดมศึกษาบางแห่ง อาจจำเป็นต้องจัด โปรแกรมพิเศษ สำหรับการปฐมนิเทศ
 และแนะแนวนิสิตนักศึกษาต่างประเทศ

พนัส หันนาคินทร์ (2531, หน้า 322) ได้ให้ขอบข่ายของการบริการกิจการนักศึกษาไว้

4 ประการ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมนักเรียน
2. การจัดบริการแนะแนว
3. การรักษาระเบียบวินัยในโรงเรียน
4. การบริการด้านอื่น ๆ เช่น สุขภาพอนามัย

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2531, หน้า 36) ได้สรุปขอบข่ายงานกิจการหรือบริการนักศึกษา

ไว้ 3 ด้านคือ

1. การปกครองและดำเนินการช่วยเหลือนักเรียน ตามอำนาจหน้าที่ของผู้บริหาร

ประกอบด้วย

- การสำมะโนนักเรียน
- การรับนักเรียน
- การแบ่งกลุ่ม
- การประเมินผลและการเลื่อนชั้น
- การรายงานผลการเรียนและพัฒนาการของนักเรียน
- การจัดทำระเบียบนักศึกษา
- ระเบียบวินัย การรักษาระเบียบวินัยของนักศึกษา

2. บริการและสวัสดิการด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย

- บริการแนะแนว
- บริการทางวิชาการ
- บริการรับ-ส่งนักเรียน
- บริการสุขภาพอนามัย
- บริการอาหารกลางวัน
- บริการสันนาการและพักผ่อนหย่อนใจ
- บริการด้านความปลอดภัย
- บริการด้านอื่น ๆ ตามความจำเป็นที่มี

3. กิจกรรมนักเรียน

ขอบข่ายของงานกิจการนักศึกษาที่ประมวลไว้ทั้งหมดสรุปได้ว่า งานกิจการศึกษานั้นเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาโดยตรง เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกเข้ารับการศึกษานในสถาบัน การอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือในการดำรงชีวิตในสถาบัน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ

เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาไปตามศักยภาพของแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับสังคมได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ของข่ายของการดำเนินงานด้านกิจการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันเป็นตัวกำหนด ซึ่งมีขอบข่ายครอบคลุมงาน 4 ประการ (สงวน นิรากร, 2540, หน้า 23) ดังนี้

1. งานสวัสดิการและบริการ ได้แก่ งานแนะแนว การจัดหาทุนการศึกษา สุขอนามัย และงานด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบริการที่ฝ่ายกิจการนักศึกษาจัดให้กับนักศึกษา

2. งานกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม บำเพ็ญประโยชน์ กีฬานันทนาการ ส่งเสริมวิชาการและการออกวารสารของนักศึกษา

3. งานควบคุม ได้แก่ งานระเบียบวินัยของนักศึกษา การปกครอง การควบคุมดูแลการดำเนินงานสโมสรนักศึกษาและชมรม

4. งานบริการทางวิชาการ ได้แก่ การปฐมนิเทศ การปัจฉิมนิเทศ การสอนซ่อมเสริม การจัดอบรมพิเศษต่าง ๆ ที่ฝ่ายกิจการนักศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ

ขอบข่ายงานกิจการนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

หน้าที่และความรับผิดชอบในงานที่ขึ้นตรงต่อฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษาตามระเบียบกรมอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พุทธศักราช 2529 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2537 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. งานแนะแนวอาชีพและจัดหางาน

2. งานกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา

3. งานโครงการพิเศษ

4. งานปกครอง

5. งานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก

และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี (2547) ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายกิจการ

นักเรียนนักศึกษา ไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา และกิจกรรมอื่น ๆ ของวิทยาลัย

2. ปกครองนักเรียน นักศึกษา พิจารณาโทษนักเรียน นักศึกษา ที่ประพฤติผิดระเบียบวินัย

ของวิทยาลัย ฯ

3. จัดปฐมนิเทศ ปิ่จิมนิเทศ นักเรียน นักศึกษา จัดประชุมผู้ปกครอง ติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองของนักเรียน นักศึกษา จัดอบรมครูผู้ปกครอง
4. ควบคุมงานแนะแนว จัดการแนะแนวแก่นักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาอื่น ๆ ที่พิจารณาเห็นว่าสมควรและเหมาะสม
5. ควบคุมงานนักศึกษาวิชาทหาร และลูกเสือ-เนตรนารีวิสามัญ
6. ควบคุมงานสวัสดิการนักเรียน นักศึกษา งานพยาบาล งานกีฬาและพลานามัย งานชมรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของวิทยาลัยฯ
7. ช่วยเหลือประสานงานกับแผนกต่าง ๆ เพื่อให้ดำเนินงานไปด้วยความสะดวก เรียบร้อย รวดเร็ว ตามระเบียบของทางราชการ
8. เสนอความเห็นในการจัดงบประมาณของวิทยาลัยฯ
9. ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น ส่วนราชการและองค์การอื่นเพื่อความเจริญของวิทยาฯ และท้องถิ่น
10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย
11. รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ในกรณีที่ผู้บริหารสถานศึกษาไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ราชการได้

งานแนะแนวอาชีพและจัดหางาน

บริการแนะแนวเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่ง ที่สถานศึกษาควรจัดให้มีขึ้นเพื่อช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษาให้รู้จักตัดสินใจ รู้จักคิด และเข้าใจตนเอง งานแนะแนวเป็นงานที่ให้ข้อมูลแก่นักเรียน นักศึกษาเพื่อที่จะนำไปพิจารณาตัดสินใจเลือกแนวทางดำเนินชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสมกับตนเอง อีกทั้งเป็นกระบวนการเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับบุคคล (Preventive Approach) ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (Curative Approach) และช่วยส่งเสริมพัฒนาบุคคล (Development Approach) งานแนะแนวได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของงานแนะแนวไว้ดังนี้

วัฒนา พัทธราวิช (2531, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของงานแนะแนว คือ กระบวนการที่ช่วยให้คนเข้าใจสภาพแวดล้อม รู้จักวิธีที่จะเผชิญกับปัญหา ตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องสามารถวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคตของตนได้อย่างถูกต้องและปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพสำเร็จในการดำเนินชีวิต

หวน พันธุพันธ์ (2528, หน้า 93) การแนะแนว หมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีในการช่วยให้คนรู้จักและเข้าใจตนเองรู้จักช่วยเหลือตนเองรู้จักคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ของคนได้และตัดสินใจอย่างฉลาด รู้จักโลกและสิ่งแวดล้อมและรู้จักนำความสามารถในตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

การจัดบริการด้านแนะแนวในโรงเรียนให้ได้ผลนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจาก ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และมีงานหลักที่ต้องดำเนินการดังที่รังสรรค์ หันสันเทียะ ได้กล่าวต่อไปนี้

1. บริการสำรวจและศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล เป็นบริการเกี่ยวกับการสำรวจและศึกษา เด็กแต่ละคน เพื่อให้ทราบว่าเด็กแต่ละคนมีสถานะทางครอบครัวและด้านอื่น ๆ เช่น สุขภาพ สติปัญญา ความสนใจ ฯลฯ เป็นอย่างไร

2. บริการสนเทศ เป็นบริการที่เกี่ยวกับการให้ข่าวสารต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนา นักศึกษาทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และบุคลิกภาพ รวมทั้งการจัดนิทรรศการ การอภิปราย การสัมมนา การประชุมนิเทศ และทัศนศึกษา

3. การบริการให้คำปรึกษา เป็นงานหลักของการแนะแนวหรือเป็นหัวใจของงานแนะแนว เป็นบริการที่ต้องการช่วยให้ผู้รับผิชอบในการตัดสินใจด้วยตนเองและช่วยให้เขามองเห็นแนวทาง ปฏิบัติด้วยตนเอง

4. บริการจัดวางตัวบุคคล หมายถึงการจัดให้บุคคลได้รับประสบการณ์การฝึกอบรม และการส่งเสริมให้ตามควรแก่กรณี เช่น การจัดให้เด็กรู้จักเลือกแผนการเรียนตรงกับสติปัญญา ความสามารถ ความถนัดและความสนใจ การจัดสอนซ่อมเสริม จัดหางานให้ทำระหว่างปิด ภาคเรียน การตั้งชมรมตามความสนใจ

5. บริการติดตามและประเมินผล เป็นบริการที่ให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมเป็นระยะแก่นักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษา เพื่อติดตามผลว่ากรให้บริการแนะแนวได้ผลมากน้อยเพียงใด และการแนะแนวมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ด้านใดมีปัญหาบ้าง ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานบริการแนะแนวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากการบริการด้านงานแนะแนวทั่วไปแล้ว ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ยังมีบริการด้านการแนะแนวอาชีพ ซึ่ง เซาวัน มณีวงศ์ (2525, หน้า 37) ได้กล่าวถึงงานแนะแนว อาชีพการช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสติปัญญา ความสามารถ ความต้องการของตนเองและสังคม ให้นักเรียนได้มีโอกาสทราบและเข้าใจในรายละเอียดเกี่ยวกับ อาชีพต่าง ๆ ในการเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพนั้น ๆ การเข้าทำงาน ความสำเร็จและความก้าวหน้า ในอาชีพ ฝ่ายแนะแนวอาจมีวิธีการช่วยได้ดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจ ความต้องการ ความถนัดของตนเองดีขึ้น

2. บอกเล่า ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ รวมทั้งคุณสมบัติที่เหมาะสมของแต่ละอาชีพ สอดแทรกเข้าไปในระหว่างการสอน

3. ช่วยสร้างทัศนคติที่ดีและถูกต้องต่องานอาชีพที่สุจริต มองเห็นคุณค่าของวิชาที่เรียนว่าเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

4. ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกทดลองปฏิบัติในกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อค้นหาความสามารถ ความถนัดของตนเอง

5. พานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เพื่อสร้างทัศนคติและความเข้าใจในอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง

6. ติดตามผลว่านักเรียนที่เรียนจบไปแล้วไปประกอบอาชีพใดหรือไม่ ควรปรับปรุงอย่างไร

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการแนะแนวอาชีพดังนี้
Crites (1973, p. 21) ได้ให้ความหมายว่า การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการเลือกอาชีพและการปรับตัวในการประกอบอาชีพ

Super (1974, p. 7) ได้ให้ความหมายว่า การแนะแนวอาชีพ เป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักตนเองและได้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ เพื่อจะได้ตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมและประสบความสำเร็จในอาชีพที่เลือกนั้น สามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและประเทศชาติ

Miller (1961, p. 5) ได้ให้ความหมายว่า การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการเลือกอาชีพ การวางแผนเตรียมตัวประกอบอาชีพและการประสบความสำเร็จก้าวหน้าในอาชีพ

วัชร ทรัพย์มี (ม.ป.ป., หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวอาชีพว่าเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการเลือกอาชีพ การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ การหาอาชีพ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาตนเองเพื่อให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในการประกอบอาชีพนั้น
รูปแบบของการแนะแนวอาชีพ

Gysber and More (1981, pp. 58-61) กล่าวถึงรูปแบบของการแนะแนวอาชีพ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเองและทักษะระหว่างบุคคล บุคคลควรตระหนักถึงคุณลักษณะส่วนตัวบุคคล อันได้แก่ ความสนใจ ความปรารถนา ความถนัด และความสามารถบุคคลควรเรียนรู้วิธีการที่จะรู้จักตนเอง และวิเคราะห์คุณลักษณะของตนเอง เพื่อการตัดสินใจและการวางแผนอาชีพ รวมทั้งมีการยอมรับและมีปฏิสัมพันธ์ในทางบวกกับผู้อื่น

2. บทบาทในชีวิต สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ บุคคลควรมีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของตนเอง สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต รวมทั้งความเข้าใจในสภาพสังคม ที่ตนอาศัยอยู่ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล

3. การวางแผนอาชีพ บุคคลควรมีความรู้เกี่ยวกับทักษะในการตัดสินใจ สามารถนำข้อมูล ส่วนตนและข้อมูลทางอาชีพมาร่วมพิจารณาในการตัดสินใจ และการวางแผนอาชีพในอนาคตของตน Hayes and Hopson (1972, pp. 58-61) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการแนะแนวอาชีพว่ามาจาก หลักอาชีพศึกษาและหลักพัฒนาการทางอาชีพของบุคคลในแต่ละช่วง ชีวิตซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

1. การวางแผนอาชีพและการตัดสินใจ

บุคคลมีความแตกต่างในด้านความสนใจ ความถนัดความสามารถค่านิยมและทัศนคติ ดังนั้นบุคคลต้องมีความเข้าใจและยอมรับพัฒนาการของตนเองว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันตลอด ชีวิตและอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และศักยภาพส่วนบุคคลมีอิทธิพลในการพัฒนาการ ทางอาชีพ การวางแผนอาชีพทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

2. การศึกษา การทำงาน และการใช้เวลาว่าง

บุคคลควรมีความรู้และทักษะในวิชาการแขนงต่าง ๆ ตามความแตกต่างของอาชีพ บุคคลควรทราบถึงแหล่งการศึกษาหรือแหล่งฝึกหัดงานที่จะนำไปสู่อาชีพ

3. วิถีชีวิต (Life Style) และความพอใจส่วนบุคคล

บุคคลควรตระหนักถึงคุณค่าของการทำงาน ความพึงพอใจในการทำงานอยู่ที่ความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ทำงานและสิ่งแวดล้อมของงาน

การจัดหางาน

การจัดหางานเป็นส่วนหนึ่งของงานแนะแนว ซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญมากโดยเฉพาะ อย่างยิ่งในวงการอาชีพศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการจัดหางาน ดังนี้

Thomas (n.d. อ้างถึงใน สำเนา ขจรศิลป์, 2525, หน้า 22) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของ บริการจัดหางานในสถาบันอุดมศึกษา 7 ประการคือ

1. ช่วยนักศึกษาแสวงหาโอกาสในการประกอบอาชีพ
2. ช่วยสถาบันอุดมศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์
3. ช่วยเป็นสื่อกลางระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับนายจ้าง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาที่

สำเร็จการศึกษา

4. ช่วยศิษย์เก่าแสวงหาอาชีพ
5. ช่วยนักศึกษาหางานทำในระหว่างภาคฤดูร้อนและนอกเวลาเรียน
6. ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์สถาบันอุดมศึกษา
7. ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับบริการจัดหางาน สามารถให้บริการกับนักศึกษา

ในหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การให้ข้อมูลด้านอาชีพ ฝึกการเข้าสอบสัมภาษณ์แก่นักศึกษา จัดบริการหางานให้ผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว และจัดหางานให้นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่

ขอบข่ายการแนะแนว

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 5-7) ได้กำหนดขอบข่ายภารกิจการแนะแนวนั้นจะต้องอาศัยหลักการแนะแนวดังต่อไปนี้ คือ

1. การแนะแนวมียขอบข่ายสำคัญ 3 ด้าน คือ

1.1 การแนะแนวการศึกษาโดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาได้เตรียมศักยภาพ มีการวางแผนการเรียน ปรับตัวและมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน

1.2 การแนะแนวอาชีพ จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและโลกของงาน มีเจตคติที่ดีในการทำงาน

1.3 การแนะแนวเพื่อพัฒนานุคลิกภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและรักในตนเองและผู้อื่น มีอารมณ์มั่นคง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2. ภาระงานในการแนะแนว ประกอบด้วย 5 งานหลัก คือ 1) งานศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียนเพื่อให้ครูรู้จักผู้เรียนแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร ต้องการอะไร และควรให้ความช่วยเหลืออย่างไร 2) งานสารสนเทศ เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันสมัย ช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมและป้องกันความล้มเหลว 3) งานให้คำปรึกษา มีจุดมุ่งหมายช่วยผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจตนเอง ระบุปัญหาทางแก้ปัญหาและควรเลือกทางใดที่เหมาะสมกับตนเอง 4) งานป้องกันและส่งเสริมพัฒนาช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ ผักผ่อนและการช่วยเหลือแล้วแต่กรณี รวมทั้งการจัดหาทุนการศึกษา อาหารกลางวันหรือการหางานพิเศษ 5) งานติดตามและประเมินผล เพื่อศึกษาผลที่เกิดกับผู้เรียนและพิจารณาผลที่ได้จากโครงการแนะแนว

การดำเนินงานด้านงานแนะแนวอาชีพและจัดหางานในสถานศึกษามอาชีวศึกษา หน้าที่และความรับผิดชอบของงานแนะแนวอาชีพและจัดหางาน ระเบียบกรมอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ให้คำปรึกษาแก่นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครองที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ และประสานงานกับทุกฝ่าย ในการแก้ปัญหาของนักเรียน นักศึกษา
2. ให้คำปรึกษาและแนะแนวอาชีพ แก่นักเรียน นักศึกษา
3. วางแผนการจัดหางาน การฝึกงานให้แก่ นักเรียน นักศึกษา
4. ติดต่อประสานงานกับแหล่งงาน สถานประกอบการเพื่อการฝึกงานและการจัดหางานให้แก่ นักเรียน นักศึกษา
5. จัดสรรทุนเพื่อการศึกษาและการประกอบอาชีพ
6. จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานุคลิกภาพ

7. ติดตามผลต่าง ๆ เช่น ผลการให้คำปรึกษา แนะนำผลการศึกษาคือของผู้สำเร็จการศึกษา ผลการประกอบอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษา ผลการลาออกระหว่างปีการศึกษา

8. ประเมินผลงานต่าง ๆ ของงานแนะแนวอาชีพและจัดหางาน

9. วิจัยสาเหตุของผู้สำเร็จการศึกษาที่ไม่มีงานทำและเสนอแนะทางแก้ไข

กล่าวโดยสรุปการแนะแนวอาชีพและจัดหางาน คือ กระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักตนเอง ให้คำปรึกษาปัญหาและการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ให้คำปรึกษาและความรู้ข้อมูลทางอาชีพ สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม รู้จักวางแผนในการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ รู้จักการปรับตัวในการประกอบอาชีพ การติดต่อประสานงานกับสถานประกอบการ จัดสรรทุนเพื่อการศึกษาและประกอบอาชีพ จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ ติดตามและประเมินผลของงานวิจัยสาเหตุของผู้สำเร็จการศึกษาที่ไม่มีงานทำและเสนอแนะทางแก้ไข

งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา

กิจกรรมนักศึกษา (Student Activities) เดิมเคยเรียกกันว่า กิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra Curricular Activities) หรือบางทีก็เรียกว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-Curricular Activities) แต่ในปัจจุบันความหมายของหลักสูตรกว้างขวางออกไปมาก การที่จะเรียกกิจกรรมที่จัดขึ้นในสถาบันว่า เป็นกิจกรรมเพื่อส่วนรวมของหลักสูตรหรือเป็นกิจกรรมที่ไม่อยู่ในหลักสูตร จึงไม่เป็นการถูกต้องนัก และไม่เป็นที่นิยมอีกต่อไปเพราะกิจกรรมต่าง ๆ นั้น สถาบันต้องถือเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาอันสมบูรณ์แก่นักศึกษา คำว่า กิจกรรมนักศึกษาจึงเป็นคำที่เหมาะสมที่สุดในสภาพการณ์ปัจจุบัน

งานกิจกรรมนักศึกษาเป็นงานหนึ่งที่สถานศึกษาต้องจัดขึ้นเพื่อฝึกนักเรียนนักศึกษา เป็นการส่งเสริมสร้างประสบการณ์ พัฒนา ปูทางคุณธรรม จริยธรรม ให้นักเรียนนักศึกษามีความพร้อมทางด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม งานกิจกรรมนักศึกษานั้นมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Frederick (1959, pp. 51-52) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมนักศึกษาไว้ว่า เป็นกิจกรรมทั้งหลายในสถานศึกษาซึ่งนักศึกษามีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ทั้งนี้สถานศึกษาจะต้องยอมรับและสนับสนุนกิจกรรมเหล่านั้นด้วย และการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ไม่ผลในการพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษา

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2523, หน้า 2) กล่าวว่า กิจกรรมนักศึกษาจัดขึ้นเพื่อพัฒนานักศึกษาด้านต่าง ๆ นอกเหนือไปจากสิ่งที่บังคับให้ทุกคนต้องศึกษาตามหลักสูตร โดยไม่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของผลการศึกษา กิจกรรมนักศึกษามีจุดมุ่งหมายในการพัฒนานักศึกษาหมายรวมถึงการที่สถาบันจัดให้แก่ นักศึกษาหรือส่งเสริมให้นักศึกษาจัดขึ้นเอง

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2531, หน้า 445) กล่าวถึงกิจกรรมนักเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนร่วมกันจัดขึ้นนอกเวลาเรียนและนอกเหนือหลักสูตรที่โรงเรียนกำหนดให้เรียนในเวลาปกติ ด้วยความสมัครใจของนักเรียนเองและด้วยความช่วยเหลือของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมแต่ละอย่างบรรลุสำเร็จตามมุ่งหมายที่ตั้งไว้

เอกชัย กี่สุขพันธุ์ (2527, หน้า 204) กล่าวว่า งานกิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและดำเนินการโดยนักเรียนเองด้วยความสมัครใจ โดยมีครูเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำอันไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน

สุทธิชัย เลียงขยาศ (2529, หน้า 8) ได้กล่าวถึงนโยบายการพัฒนาเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษาว่า โครงการหรือกิจกรรมนักศึกษา ควรจะเป็นการส่งเสริมประสบการณ์และการเรียนรู้ ความสำนึกในจริยธรรมและจรรยาบรรณของแต่ละวิชาชีพ เพื่อจะได้เป็นมนุษย์ในความหมายที่ดีที่สุด

สรุปได้ว่ากิจกรรมนักศึกษาหมายถึงกิจกรรมที่มีนักศึกษาร่วมด้วยความสมัครใจ และดำเนินการด้วยนักศึกษา โดยมีครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษาและกิจกรรมนี้นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียน เพื่อให้ นักศึกษามีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์

ความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักศึกษา

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นไม่ได้เน้นเฉพาะการผลิตบุคลากรเพื่อประกอบอาชีพอย่างเดียว หากแต่จะต้องคำนึงวิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาของบุคคล การมีปรัชญาชีวิต ที่ให้ความเข้าใจและพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่อาศัยอยู่ รู้ซึ่งถึงศิลปวัฒนธรรม รู้จักตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีความรับผิดชอบต่อชุมชน สถาบันอุดมศึกษามีอิทธิพลต่อการพัฒนานักศึกษาทุกด้านดังกล่าว ดังนั้นสถาบันจึงต้องรับผิดชอบในการกำหนดทิศทางเพื่อให้ นักศึกษาได้พัฒนาไปตามความสามารถของตนในทิศทางที่พึงประสงค์ (สำเร็จ ฤทธิ์พริ้ง, 2538, หน้า 51-52)

กิจกรรมนักศึกษาเป็นวิธีการหนึ่งที่สถาบันนำมาใช้ในการพัฒนานักศึกษา ด้วยเหตุนี้สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องมีการกำหนดความมุ่งหมายไว้อย่างชัดเจน มีผู้รู้หลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

Frederick (1959, pp. 51-52) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของกิจกรรมนักศึกษาไว้

8 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นการเตรียมตัวนักศึกษาสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
2. เพื่อส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง
3. เพื่อให้รู้จักวิธีการทำงานร่วมกัน
4. เพื่อเพิ่มพูนความสนใจของนิสิตให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

5. เพื่อให้สำนึกในการปฏิบัติตามข้อบังคับและระเบียบแบบแผนต่าง ๆ
6. เพื่อพัฒนาความสามารถพิเศษของนักศึกษา
7. เพื่อส่งเสริมแรงขับที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษา
8. เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความสามัคคีในสถาบัน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528, หน้า 130-131) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการจัด

กิจกรรมนักศึกษาว่า

1. เพื่อพัฒนาความเหมาะสมด้านบุคลิกภาพ
2. เพื่อพัฒนาความสามารถในความสัมพันธ์ และทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. เพื่อทำให้นักศึกษามีความสนใจกว้างขวางขึ้น
4. เพื่อฝึกให้มีความรับผิดชอบ
5. เพื่อฝึกให้หัดปกครองตนเอง เช่น ออกมาในรูปองค์กรบริการ
6. เพื่อฝึกความคิด และการตัดสินใจ
7. เพื่อพัฒนาสติปัญญา
8. เพื่อให้รักศิลปวัฒนธรรม และประเพณีไทย
9. เพื่อให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
10. เพื่อให้เพิ่มพูนความรู้ในด้านอาชีพในอนาคต
11. เพื่อให้รู้จักทักษะทางสังคม เช่น มารยาทในการเข้าสมาคม
12. เพื่อให้รู้จักการเสียสละ และทำงานให้ส่วนรวม
13. เพื่อให้พัฒนาลักษณะนิสัย และความคิดที่ดี
14. เพื่อให้มีความสามัคคี
15. เพื่อให้พัฒนาความกตัญญูต่อสถาบัน

Prakash (1969, pp. 113-114) ได้สรุปว่า กิจกรรมนักศึกษามีจุดมุ่งหมายหลักอยู่

2 ประการ คือ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ และเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของบุคคล เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและเป็นพลเมืองที่มีประโยชน์ในอนาคต

ส่วน Jamias (1969, p. 228) ได้สรุปวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนักศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อฝึกฝนการมีส่วนร่วม ในวิธีทางแห่งประชาธิปไตย
2. เพื่อพัฒนาสติปัญญา และสร้างความกระตือรือร้นในตัวนักศึกษา
3. เพื่อฝึกนักศึกษาให้เห็นความงาม และความสำคัญทั้งทางด้านศิลปะและสังคม
4. เพื่อให้นักศึกษาได้ค้นพบ และพัฒนาความสามารถพิเศษของตน
5. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในสังคม

6. เพื่อฝึกวินัยให้นักศึกษารู้สึกถึงกฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ

7. เพื่อสร้างเสริมขวัญของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา

จากจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักศึกษา ที่นักการศึกษาต่าง ๆ ได้กล่าวไว้พอจะสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมนักศึกษาในสถาบันการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม และพัฒนานักศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการ ด้านสังคม อารมณ์ บุคลิกภาพ เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้ความรู้ ความสามารถต่าง ๆ ที่มีอยู่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

หลักในการจัดกิจกรรม

กิจกรรมนักศึกษาเป็นการให้การศึกษาทงอ้อมและสร้างสรรค์ประสบการณ์อย่างกว้างขวาง เป็นส่วนช่วยในการพัฒนานักศึกษานอกชั้นเรียนทางด้านร่างกาย ความคิดเพื่อสนองความต้องการของนักศึกษาให้เกิดผลการพัฒนาในด้านสังคม อารมณ์ ร่างกายและจิตใจ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง สถาบันการศึกษาและต่อประเทศชาติ ซึ่งแนวทางการจัดกิจกรรมนั้นควรมีหลักการการจัดที่ชัดเจน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528, หน้า 134-135) ได้กล่าวถึง แนวทางในการจัดกิจกรรมว่า สถาบันการศึกษาควรมีแนวทางการจัดกิจกรรมดังนี้

1. งานกิจกรรมช่วยให้นักศึกษารู้จักตนเองมากขึ้น โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นผลทำให้แต่ละคนสามารถพัฒนาการเรียน วิชาการ สังคม ร่างกาย จิตใจ บุคลิกภาพ วุฒิภาวะสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
2. งานกิจกรรมช่วยเหลือ และส่งเสริมให้นักศึกษาจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันโดยไม่คำนึงถึง เพศ เชื้อชาติ ศาสนาหรือความแตกต่างด้านการเมือง
3. เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ด้านการทำงานร่วมกับกลุ่ม สามารถเสนอความคิดเห็น พัฒนาความเข้าใจร่วมกัน พัฒนาความเป็นผู้นำ เสริมสร้างความสามัคคีระหว่างหมู่นักศึกษา รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักฝึกหัดการทำงานอย่างมีระบบ และฝึกความคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

4. การอำนวยความสะดวกในการจัด และดำเนินการกิจกรรมนักศึกษาโดยการ

4.1 จัดหาสถานที่เพื่อเป็นศูนย์กลางกิจกรรมที่สำคัญประชุม และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อการพิมพ์ การโรเนียว การจัดทำป้ายประกาศต่าง ๆ หรือหนังสือพิมพ์

4.2 ประสานงานกับภาควิชาหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในสถาบันเพื่อสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกให้นักศึกษาจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น หน่วยงานรักษาความปลอดภัย ตำรวจหรือจราจร เพื่อช่วยงานต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยความราบรื่น เรียบร้อย มีปัญหาอุปสรรคน้อยลง

4.3 จัดหาอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม และอาจารย์แนะแนวที่มีประสบการณ์ด้านงานกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือให้แนวความคิดหรือแนะแนวทางการจัดกิจกรรมให้สามารถจัดได้อย่างเหมาะสม น่าชื่นชม เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

5. การพัฒนาการให้นักศึกษามีความเป็นไทย รู้จักภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ระเบียบ ประเพณี คนตรี นาฏศิลป์ไทย

6. การพัฒนานักศึกษาให้มีบุคลิกภาพ มีความสามัคคี มีความประพฤติที่ดีงาม สอดคล้องกับลักษณะวัฒนธรรมของคนไทย และเป็นบุคคลที่มีประโยชน์เป็นที่ต้องการของสังคม

7. งานกิจกรรมช่วยให้นักศึกษาสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพการเรียนการสอน และเห็นทางออกหากเกิดข้อขัดข้องใจในการศึกษาก็สามารถใช้กิจกรรมเป็นเครื่องผ่อนคลายความเครียดจากการศึกษาเล่าเรียน

สำเนา ขจรศิลป์ (2525, หน้า 20) ได้แบ่งประเภทและลักษณะของกิจกรรมนักศึกษาตามวัตถุประสงค์หลักออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมทางด้านวิชาการเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ทางด้านวิชาการให้นักศึกษา

2. กิจกรรมทางด้านศิลปและวัฒนธรรม มุ่งส่งเสริมความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ ให้นักเรียนในด้านศิลปวัฒนธรรม

3. กิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือผู้อื่นหรือมุ่งสร้างสาธารณสมบัติ

4. กิจกรรมด้านกีฬา เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักศึกษาในด้านร่างกายและทักษะในการเล่นกีฬา

5. กิจกรรมด้านนันทนาการ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่นักศึกษา

6. กิจกรรมส่วนกลาง เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมของนักศึกษาและเป็นฝ่ายควบคุมให้การสนับสนุนกิจกรรมด้านอื่น ๆ

เนื่องจากงานกิจกรรมนักศึกษาเป็นการพัฒนานักศึกษาโดยตรง หากมีวิธีดำเนินการที่ดีทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ได้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้

1. กิจกรรมที่จัดขึ้นควรมาจากความคิดริเริ่มของนักเรียน นักศึกษา

2. ดำเนินถึงความสนใจและความสามารถของนักเรียน นักศึกษา เป็นจุดเริ่มต้น

3. มีคณะกรรมการดำเนินงานอย่างมีระเบียบแบบแผน

4. มีครู-อาจารย์ เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา

5. มีการแสดงผลงาน มีปรากฏเด่นชัดขณะจัดทำ
6. เป็นงานที่ฝึกความเสียสละเพื่อส่วนรวม แต่ในขณะเดียวกันก็เพื่อพัฒนาตัวบุคคล
7. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน

นักศึกษาในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

การดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษา

องค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้งานด้านนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีขึ้นอยู่กับ นโยบายของสถาบัน อาจารย์ที่ปรึกษา องค์การดำเนินงาน การเงิน และการประเมินการจัดกิจกรรมนักศึกษา

ก. นโยบายของสถาบัน

กิจกรรมนักศึกษาจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการบริหารกิจกรรมนักศึกษา โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายที่แน่ชัด องค์ประกอบด้านการบริหารจะต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงกันอย่างได้ผล สุทธิชัย เลียงยศ (2529, หน้า 8) ได้กล่าวถึงนโยบายการพัฒนาเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษาว่า “โครงการหรือกิจกรรมนักศึกษา ควรจะเป็นการส่งเสริมประสบการณ์และการเรียนรู้ ความสำนึกในจริยธรรมและจรรยาบรรณของแต่ละวิชาชีพ เพื่อจะได้เป็นมนุษย์ในความหมายที่ดีที่สุด”

Bloland (1970, pp. 177-178) ได้เสนอแนวทางในการกำหนดนโยบายของสถาบันเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักศึกษาไว้ดังนี้

1. กำหนดขอบเขตในการใช้อาคารสถานที่ของสถาบัน รวมทั้งอุปกรณ์และเครื่องใช้ต่าง ๆ ว่าจะใช้ได้เพียงใด
2. การประกาศโฆษณา รวมถึงแผ่นภาพและแผ่นปลิวทั้งหลายว่าจะปิดหรือประกาศได้ที่ไหน อย่างไร มีการควบคุมมากน้อยแค่ไหน
3. ในการจัดกิจกรรมแต่ละประเภทควรจะให้แสดงถึงระเบียบวิธีการของกิจกรรมและแหล่งสนับสนุนทางการเงินของกิจกรรมนั้น ๆ
4. ควรวางขอบเขตในการจัดทำเอกสารจำหน่าย แจกแจกให้ชัดเจน
5. กิจกรรมทุกประเภทที่จัดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาจะต้องได้รับอนุมัติจากสถาบันเสียก่อน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยจะต้องมีส่วนเข้าไปควบคุมดูแลได้

ข. อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยในการจัดกิจกรรมของนักศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ทั้งยังเป็นที่พักพิงใจของนักศึกษา คอยให้คำปรึกษาและช่วยแก้ไขปัญหามื่อนักศึกษาเกิดปัญหาในกรทำกิจกรรม

William (1963, pp. 3-4) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักศึกษาที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้

1. มีความกระตือรือร้นและสนใจกิจกรรมนักศึกษาอย่างแท้จริง เต็มใจใช้เวลาและกำลังงานเพื่อช่วยงานด้านกิจกรรมนักศึกษาอย่างเต็มความสามารถ
2. จะต้องรู้ดีกว่าองค์กรนักศึกษา และชมรมกิจกรรมต่าง ๆ สามารถจะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ทางการศึกษาของนักศึกษาอย่างกว้างขวาง
3. จะต้องมีความรู้ในสาขาวิชาการ หรืองานของชมรมที่ตนเข้าร่วมอย่างแท้จริง
4. จะต้องมีความสนใจในการแก้ปัญหานักศึกษาเป็นรายบุคคลให้มากที่สุด
5. จะต้องระลึกถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านกิจกรรมนักศึกษาอยู่เสมอ เพื่อหาหนทางแก้ไขและให้ข้อเสนอแนะแก่นิสิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

กล่าวโดยสรุปคือ อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักศึกษาจะต้องเป็นผู้มีความรู้ในกิจกรรมที่ตนเข้าร่วม เข้าใจในหลักการและทักษะในการจัดกิจกรรม รวมทั้งเข้าใจนักศึกษาเป็นอย่างดี

ค. การเงิน

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้านกิจกรรมศึกษานั้น เป็นเรื่องที่สมควรพิจารณาเป็นพิเศษในประเด็นนี้คือ การจัดหาเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ และเรื่องระเบียบการใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีผู้แสดงทัศนะไว้ดังนี้

McKown (1962, p. 574) ได้แยกแยะรายละเอียดของรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายในกิจกรรมนักศึกษา ซึ่งสรุปได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ 5 ประเภท คือ

1. เงินเก็บจากนิสิต
2. เงินที่มีผู้บริจาคให้
3. เงินค่าธรรมเนียมและค่าบริการต่าง ๆ
4. เงินที่ได้จากการจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อหาทุน
5. เงินอุดหนุนจากรัฐบาลในรูปของงบประมาณ

สำหรับในเรื่องของระเบียบการใช้จ่ายเงินนั้น อนันต์ ภูมวรรณ ได้เสนอหลักการไว้ดังนี้

1. ควรเป็นการฝึกให้นิสิตเข้าใจระบบและวิธีการใช้จ่ายเงิน และให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ
2. ควรให้เป็นการใช้จ่ายอย่างประหยัด และฉลาด
3. ผู้บริหารควรจะสามารถตรวจสอบฐานะทางการเงินของกิจการนิสิตได้ตลอดเวลา
4. มีระบบระเบียบที่ถูกต้องทั้งในแง่กฎหมาย และระเบียบราชการต่าง ๆ

การใช้จ่ายเงินในกิจกรรมต่าง ๆ ของนิสิตส่วนใหญ่ในประเทศไทย เงินทุนในการดำเนินงานด้านกิจกรรมนักศึกษาส่วนใหญ่ได้มาจากการเก็บเงินค่ากิจกรรมจากนักศึกษานั้นเอง ส่วนระเบียบการเบิกจ่ายและการควบคุมก็มีหลักเกณฑ์คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ แต่อาจจะมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันออกไปตามขนาดและระดับของสถาบัน เช่น วิทยาลัยครู มีระเบียบการเงินของตนเฉพาะ เป็นต้นว่าให้รองอธิการฝ่ายกิจการนักศึกษาเป็นประธานกรรมการเงินค่ากิจกรรมนักศึกษา ให้อาจารย์ผู้ดูแลกิจกรรมและตัวแทนนักศึกษาจำนวนเท่ากันเป็นกรรมการ การอนุมัติจ่ายเงินประธานจะต้องเรียกประชุมแจ้งให้ที่ประชุมเป็นผู้อนุมัติ ถ้ามีความจำเป็นเร่งด่วนประธานอนุมัติจ่ายได้ไม่เกิน 5,000 บาท ส่วนการเบิกเงินนั้น ได้ลงนามร่วมกันระหว่างอาจารย์และนักศึกษาที่เป็นกรรมการ

ง. การประเมินผลการจัดกิจกรรมนักศึกษา

การประเมินผลทำให้ทราบว่าสิ่งที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้นสำเร็จตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้การประเมินผลการจัดกิจกรรมนักศึกษาจะแสดงให้เห็นถึงข้อดี ข้อเสีย ปัญหา และอุปสรรคของกิจกรรมแต่ละประเภทซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการปรับปรุงโครงการด้านการจัดกิจกรรมนักศึกษาให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป

Miller (1956, pp. 594-605) และคนอื่น ๆ ได้เสนอหลักการในการประเมินผลการจัดกิจกรรมนักศึกษา ดังนี้

1. การประเมินผลกิจกรรมนักศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลงานของสถาบันในด้านคุณภาพการเรียนการสอนด้วย
2. จะต้องประเมินองค์ประกอบทุกเรื่องของการจัดกิจกรรมนักศึกษา
3. บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมิน
4. การประเมินต้องใช้วิธีการหลาย ๆ อย่าง ทั้งที่เป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน
5. การประเมินจะต้องให้เป็นปรนัยมากที่สุด
6. ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะต้องนำมาจัดและวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะ

7. ผลการประเมินจะต้องเก็บรักษา และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงงานกิจกรรมนักศึกษาให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

8. การประเมินผลกิจกรรมนักศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องต้องกระทำอยู่เป็นระยะ ๆ มิใช่ทำครั้งเดียวเมื่อสิ้นปีการศึกษา

กล่าวโดยสรุปวิธีการประเมินนั้นควรจะใช้เป็นแบบแผน ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี เช่น การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์โดยคณะกรรมการ การศึกษาวิจัย เป็นต้น และอาจจะประเมิน

เป็นระยะ ๆ โดยใช้วิธีที่ไม่เป็นแบบแผนประกอบด้วย เช่น การอภิปรายโดยสถานักศึกษา หรือองค์กรอื่น ๆ ของนักศึกษา โดยคณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นจากอาจารย์และนักศึกษาทั่วไป การสังเกตปฏิกิริยาจากนักศึกษา เหล่านี้เป็นต้น

หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้างานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ตามระเบียบของกรมอาชีวศึกษา ว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ดำเนินการจัดตั้งชมรมต่าง ๆ ขึ้นในสถานศึกษา ตามระเบียบของทางราชการ
2. ดำเนินการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ขึ้นในสถานศึกษา เช่น องค์กรเกษตรในอนาคคแห่งประเทศไทย (อกท.) องค์กรช่างเทคนิคในอนาคคแห่งประเทศไทย (อชท.) องค์กรนักคหกรรมศาสตร์ในอนาคคแห่งประเทศไทย (อกท.) องค์กรนักธุรกิจ ในอนาคคแห่งประเทศไทย (อชท.) องค์กรนักศิลปหัตถกรรมในอนาคคแห่งประเทศไทย (อชท.)
3. ดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่สถานศึกษาท้องถิ่นและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญของชาติ
4. ควบคุมทะเบียนนักศึกษาวิชาทหาร ลูกเสือและเนตรนารี
5. ขอยกเว้นการรับราชการทหารของนักเรียนนักศึกษา
6. จัดหาอุปกรณ์กีฬาและพลานามัยของสถานศึกษา
7. อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนนักศึกษาในการฝึกหัดกีฬา
8. ส่งเสริมกีฬาในสถานศึกษา โดยจัดการแข่งขันกีฬาภายใน ภายนอกสถานศึกษาและให้ความร่วมมือครู-อาจารย์ในสถานศึกษาเกี่ยวกับการกีฬา

วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี (2547) ซึ่งเป็นสถานศึกษาหนึ่งในสถาบันอาชีวศึกษาที่ได้ดำเนินงานด้านกิจกรรมของนักเรียนนักศึกษา โดยมีชมรมดังต่อไปนี้ ชมรมลูกเสือ-เนตรนารี สามัญ ชมรมพระพุทธศาสนา ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ชมรมประชาธิปไตยและกฎหมาย ชมรมต่อต้านยาเสพติดและโรคเอดส์ ชมรมกีฬาและนันทนาการ ชมรมอาสาพัฒนา ชมรม To Be Number One ชมรมหารายได้เพื่อพัฒนาสังคม ชมรมภาษาไทยและวารสาร ชมรมพี่เลี้ยงลูกเสือ-เนตรนารีวิสามัญ ชมรมพัฒนาบุคลิกภาพ ชมรมวิชาองค์การวิชาชีพ อกท. ชมรมวิชาองค์การวิชาชีพ อชท. ชมรมวิชาองค์การวิชาชีพ อชท.

สรุปได้ว่า กิจกรรมนักศึกษาคือการดำเนินการจัดตั้งชมรมต่าง ๆ ขึ้นในสถานศึกษา ตามระเบียบของทางราชการ การดำเนินการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ขึ้นในสถานศึกษา เช่น องค์กรเกษตรในอนาคคแห่งประเทศไทย (อกท.) องค์กรช่างเทคนิคในอนาคคแห่งประเทศไทย (อชท.)

องค์การนักสหกรรมศาสตร์ในอนาคตแห่งประเทศไทย (อศท.) องค์การนักธุรกิจในอนาคต
แห่งประเทศไทย (อทรท.) องค์การนักศิลปหัตถกรรมในอนาคตแห่งประเทศไทย (อศท.)
การดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่สถานศึกษาท้องถิ่นและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ใน
วันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญของชาติ การควบคุมทะเบียนนักศึกษาวิชาทหาร ถูกเลื่อนและ
เนตรนารี การขอยกเว้นการรับราชการทหารของนักเรียนนักศึกษา การจัดหาอุปกรณ์กีฬาและ
พละนาฬิกของสถานศึกษา การอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนนักศึกษาในการฝึกหัดกีฬา
การส่งเสริมกีฬาในสถานศึกษา โดยจัดการแข่งขันกีฬภายใน ภายในนอกสถานศึกษาและให้ความ
ร่วมมือครู-อาจารย์ในสถานศึกษาเกี่ยวกับการกีฬา

งานโครงการพิเศษ

ปัญหาการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันทำให้ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษามีความหนักใจ
มากขึ้นเพราะการจัดการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีแบบแผนในการดำเนินการที่
แน่นอนอยู่แล้ว ไม่สามารถรับภาระการแก้ปัญหาเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
กระทรวงศึกษาธิการจึงได้พยายามแสวงหารูปแบบและแนวทางดำเนินงานในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
ให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เพื่อเสริมการศึกษาในระบบและนอกระบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
กระทรวงศึกษาธิการต้องร่วมมือประสานงานกับส่วนราชการอื่น ๆ เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล
(กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) งานโครงการพิเศษจึงเป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษา ทั้งใน
ระบบและนอกระบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการต้องร่วมมือประสานงานกับส่วน
ราชการอื่น ๆ ซึ่งสำนักงานโครงการพิเศษของกรมอาชีวศึกษามีโครงการพิเศษที่รับผิดชอบดังนี้

ก. ฝ้ายความมั่นคง เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของสังคมและประเทศชาติ
ซึ่งนับเป็นเรื่องสำคัญ สถานศึกษาต้องเอาใจใส่ ดำเนินการโดยประสานงานกับทุกหน่วยงานที่
รับผิดชอบ โดยดำเนินการดังนี้

1. งานการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชาติ ดำเนินการดังนี้

1.1 คัดเลือกครู อาจารย์และข้าราชการเข้าอบรมในหลักสูตรความมั่นคงของชาติ

1.2 ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐบาลทำโครงการจัดอบรมแก่ครู อาจารย์

ข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ นักเรียน นักศึกษาในสังกัด

1.3 เร่งรัดประเมินผลโครงการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชาติ

2. งานป้องกันและแก้ปัญหการก่อความไม่สงบในสถานศึกษา ดำเนินการดังนี้

2.1 ประสานงานในการป้องกันและแก้ปัญหการก่อความไม่สงบของสถานศึกษา

ซึ่งครอบคลุมการก่อความไม่สงบเรียบร้อยที่เกิดขึ้นในและนอกสถานศึกษาไม่ว่าจะเกิดจาก
การกระทำของนักเรียนนักศึกษา ครูอาจารย์ หรือบุคคลภายนอก

2.2 ประสานงานแจ้งข่าวแก่กระทรวง กรม กอง เจ้าสังกัดผู้บริหารสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. งานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา ดำเนินการดังนี้

3.1 กำหนดแนวทางการใช้มาตรการทางการศึกษา เพื่อป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในทางที่ผิดในสถานศึกษา

3.2 ส่งเสริมสนับสนุนการจัดอบรมสัมมนา วางแผนการนำทรัพยากรและประเมินการใช้มาตรการทางการศึกษาในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด

3.3 ร่วมมือประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

3.4 นิเทศ ติดตามผล และวิจัยการปฏิบัติงานตามมาตรฐานงาน แก้ปัญหายาเสพติดของหน่วยงานภายในสถานศึกษา

4. งานป้องกันอุบัติเหตุในสถานศึกษา

4.1 รับผิดชอบและดำเนินการป้องกันแก้ไขอุบัติเหตุให้สถานศึกษา

4.2 ให้คำปรึกษาจัดทำมาตรการเพื่อความปลอดภัย เสนอแก่ กปอ. แห่งชาติ

4.3 กำหนดการใช้มาตรการเพื่อความปลอดภัย เพื่อป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุภัยในสถานศึกษา

4.4 จัดอบรมสัมมนานุเคราะห์ในสถานศึกษา

4.5 ร่วมมือประสานงานการปฏิบัติงานกับส่วนราชการ

ข. ฝ่ายพัฒนา สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ นอกจากเป็น การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนแล้ว ยังเป็นการฝึกทักษะวิชาชีพ และปลูกฝังให้นักศึกษารู้จักสร้าง ความเจริญให้กับท้องถิ่นตัวเองด้วย แบ่งเป็นงาน

1. งานพัฒนาชนบท ดำเนินการดังนี้

1.1 ประสานงานให้ความรู้ ฝึกวิชาชีพ

1.2 ให้ข้อมูลข่าวสารงานพัฒนาชนบทต่อกรม และสถานศึกษา

1.3 ติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. งานอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ดำเนินการดังนี้

2.1 ประสานงานกับหน่วยงานสถานศึกษาให้ความรู้ฝึกอบรมวิชาชีพ

2.2 ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมถึงการวิเคราะห์ วิจัยการดำเนินงานตามแผน

2.3 ประสานงานจัดทำแผนหรือโครงการ

3. งานโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน ดำเนินการดังนี้

3.1 รวบรวมประสานงานจัดทำแผนของสถานศึกษาในเขตชายแดน

- 3.2 ให้คำแนะนำ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน
4. งานการศึกษาในศูนย์อพยพ ดำเนินการดังนี้

- 4.1 ติดตามประสานงานในการจัดการศึกษาในศูนย์อพยพ
- 4.2 ร่วมประสานงานในการจัดฝึกอบรมครูไทย และครูผู้อพยพ
- 4.3 ติดตาม ประเมินผลร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. งานโครงการตามพระราชดำริ

รวบรวมประสานงาน และติดตามผลดำเนินงานร่วมกับสถานศึกษาสนับสนุนด้วยวิชาชีพ และปฏิบัติงานพิเศษอื่น ๆ

6. งานโครงการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดำเนินการดังนี้

6.1 ประสานงานและร่วมจัดทำแผนร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษา เพื่อให้การสนับสนุนช่วยเหลือการปรับปรุงอาชีพแก่ราษฎรในหมู่บ้าน จังหวัด ชายแดนภาคใต้

6.2 ติดตามประเมินผล การดำเนินงานตามแผน

หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้างานโครงการพิเศษ ตามระเบียบกรมอาชีวศึกษา ได้กำหนดไว้ดังนี้คือ ดำเนินงานโครงการพิเศษของสถานศึกษา เช่น งานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด งานป้องกันและแก้ปัญหาการก่อความไม่สงบในสถานศึกษา งานการศึกษาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ งานโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง อีกทั้งประสานงานโครงการพิเศษกับจังหวัด กรม กระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2542, หน้า 155-156)

ขอบข่ายความรับผิดชอบงาน โครงการพิเศษ ของกรมอาชีวศึกษา ซึ่งสำนักงานโครงการพิเศษ กรมอาชีวศึกษาจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2527 โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

1. รับผิดชอบการปฏิบัติงานโครงการพิเศษของกรมอาชีวศึกษา
2. ประสานงานกับสำนักงานในโครงการพิเศษกระทรวงศึกษาธิการ
3. มีหน้าที่ให้คำแนะนำ และคำปรึกษา การดำเนินงานและปฏิบัติงานแก่สถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. เสนอความคิดเห็น ที่เป็นประโยชน์ต่อคณะกรรมการอำนวยการโครงการพิเศษระดับ กรม กระทรวง เกี่ยวกับการปรับปรุงงานของสถานศึกษา และกองที่เกี่ยวข้อง

5. มีหน้าที่ปฏิบัติงานอื่นที่กรมอาชีวศึกษามอบหมาย

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งสำนักงานกิจการพิเศษของกระทรวงศึกษาธิการขึ้นแทนสำนักงานโครงการพิเศษ ตั้งแต่วันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 เพื่อให้สำนักงานโครงการพิเศษ กรมอาชีวศึกษา ปฏิบัติงานสอดคล้องกับสำนักงานกิจการพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ปรับปรุงโครงการบริหารและหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของสำนักงานโครงการพิเศษ

กรมอาชีวศึกษา โดยประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องจัดตั้งสำนักงานกิจการพิเศษ ซึ่งประกาศเมื่อ วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2534 สำนักงานโครงการพิเศษ กรมอาชีวศึกษาจึงเปลี่ยนชื่อเป็น สำนักงานกิจการพิเศษ กรมอาชีวศึกษา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สำนักงานกิจการพิเศษ กรมอาชีวศึกษาได้แบ่งการบริหารออกเป็น 8 ฝ่าย ด้วยกัน คือ (กรมอาชีวศึกษา, 2534)

1. ฝ่ายบริหารทั่วไป
2. ฝ่ายวิชาการและแผนงาน
3. ฝ่ายป้องกันและแก้ปัญหาสาธารณสุขโรคเอดส์และชีวิตครอบครัว
4. ฝ่ายการศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
5. ฝ่ายส่งเสริมพัฒนาชนบท
6. ฝ่ายพัฒนาวิชนนักเรียน และนักศึกษา
7. ฝ่ายความมั่นคงของชาติ
8. ฝ่ายประสานงานการป้องกันและแก้ปัญหาสาธารณสุข

หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้างานโครงการพิเศษ สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ตามระเบียบของกรมอาชีวศึกษา ว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ดำเนินงานโครงการพิเศษของสถานศึกษา เช่น งานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด งานป้องกันและแก้ปัญหาค่าความไม่สงบในสถานศึกษา งานการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชาติ งานโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง
2. ประสานงานโครงการพิเศษกับจังหวัด กรม กระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชารม (2547) ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบงานโครงการพิเศษ โดยรับผิดชอบโครงการพิเศษของสถานศึกษา เช่น งานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด งานป้องกันและแก้ปัญหาค่าความไม่สงบในสถานศึกษา งานการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชาติ งานโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ประสานงานโครงการพิเศษกับจังหวัด กรม กระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เสนอโครงการปฏิบัติงานตามลำดับชั้น รายงานการปฏิบัติงานตามลำดับ และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

สรุปได้ว่างานโครงการพิเศษคือการดำเนินงานโครงการพิเศษของสถานศึกษา เช่น งานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด งานป้องกันและแก้ปัญหาค่าความไม่สงบในสถานศึกษา งานการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชาติ งานโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง การประสานงานโครงการพิเศษกับจังหวัด กรม กระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

งานปกครอง

การส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและพึงประสงค์นั้น ถือเป็นภารกิจหลักอีกประการหนึ่งของผู้บริหารกิจการนักศึกษาจะต้องกระทำสิ่งที่จะช่วยให้นักศึกษาอยู่ในกรอบของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก็คือ ระเบียบและวินัยของสถาบัน

ความหมายของระเบียบวินัย

ราชบัณฑิตยสถาน (2526, หน้า 314) ให้ความหมายของคำว่าปกครอง ไว้ว่า ดูแล คุ้มครอง บริหาร ดังนั้นหน้าที่โดยทั่วไปของครูอาจารย์ปกครอง คือ รับผิดชอบดูแลนักเรียน นักศึกษาให้ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา เป็นผู้มีระเบียบวินัยต่อตนเองและปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพการเป็นนักเรียนนักศึกษา

พระราชวรานู (2520, หน้า 40) ได้อธิบายความหมายของระเบียบวินัยไว้ว่า วินัย หมายถึง ข้อบัญญัติที่วางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน

ภิญโญ สาร (2516, หน้า 219-220) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของระเบียบวินัยไว้ว่า คนทั่วไปมักจะหมายถึง ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่โรงเรียนกำหนดขึ้นให้นักเรียนทุกคนปฏิบัติตามหรือบางที่โรงเรียนก็ยังไม่ได้กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นความคาดหวังของครู ว่านักเรียนควรวางตนหรือประพฤติตนอย่างนั้น อย่างนี้ ทั้งในห้องเรียน ในบริเวณโรงเรียน และนอกโรงเรียน ความหมายว่า นักเรียนจะต้องวางตนตามที่ครูคาดหวัง 24 ชั่วโมง เมื่อ นักเรียนทำอะไรผิดไปจากความคาดหวังครูก็ถือว่า ทำผิดระเบียบวินัย การรักษาระเบียบวินัยของครูก็คือ การเตือนสติหรือชี้ให้นักเรียนกลัว ต่อมาเมื่อกำเนิดของการเตือนตักเตือนนักเรียนหมดไป ครูก็หมดหนทางรักษาระเบียบวินัย

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงวินัยในโรงเรียน หมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติ คือ นักเรียนที่ได้มองเห็นคุณค่าแล้วว่าการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่โรงเรียนสร้างขึ้นไว้ และตัวเองก็เห็นพ้องด้วยนั้นเป็นสิ่งที่สร้างไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยอันจะนำมาซึ่งความสุข และความเสมอภาคแก่สมาชิกทุกคนในสังคมนั้น

การปกครองและวินัยในโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่งกล่าวคือ การปกครองนักเรียน หมายถึง การปกครองคุ้มครอง ดูแล รักษา รวมทั้งให้การอบรมศีลธรรมจรรยา มารยาท อันดีงามแก่นักเรียนของโรงเรียน จะเห็นว่าเป็นการปกครองนักเรียนตามหน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนโดยตรง นอกจากนี้ การปกครองนักเรียนยังเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนได้ปกครองได้อีกด้วย

หลักการรักษาวินัยของสถาบันการศึกษา

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 151) ได้ให้หลักทั่วไปในการรักษาระเบียบวินัย เพื่อให้เป็นระเบียบวินัยของสถานศึกษาอยู่ในเกณฑ์ดีควรจะมีหลักเกณฑ์เพื่อการปรับปรุงดังนี้

1. การแก้ไขหรือทำโทษควรทำอย่างมีจุดมุ่งหมายและทำเพื่อให้มีการปรับปรุงพฤติกรรมที่ดี การแก้ไขควรเป็นการช่วยให้นักศึกษาได้สำนึกผิดและเกิดความละอายที่จะทำผิดอีก

2. ควรส่งเสริมให้ครูและนักศึกษาได้สำนึกผิดและเกิดความละอายที่จะทำผิดอีก

3. ควรส่งเสริมให้นักศึกษาปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

4. การลงโทษควรอยู่ในสถานะพอประมาณและเป็นสิ่งที่รับและปฏิบัติได้

5. การทำโทษควรจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา

6. การลงโทษควรจะทำด้วยความรอบคอบและยุติธรรมกับทุกฝ่าย หากจะใช้พิจารณา

ในรูปของคณะกรรมการรับรู้และพิจารณาตัดสิน

เนื่องจากในสถาบันการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาให้กับนักศึกษาที่อยู่ในวัยรุ่น เป็นวัยที่มีความคิดที่เปลี่ยนมาจากวัยเด็กมีความคิดคะนองในพฤติกรรมประจำวัน สถาบันการศึกษาหรือวิทยาลัยจึงควรกำหนดหลักการในการรักษาวินัยไว้ให้ชัดเจน ดังนี้

1. ระเบียบ วินัย ข้อบังคับต่าง ๆ จะต้องเป็นระเบียบวินัยที่ทุกฝ่าย กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติ หมายถึงนักเรียน และผู้กำกับการปฏิบัติหมายถึง ครู-อาจารย์ จะต้องยอมรับและเข้าใจตรงกัน การทำความเข้าใจระหว่างทั้งสองฝ่ายจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นมาก

2. การสร้างระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในวิทยาลัย จะต้องได้รับความเห็นชอบจากทุก ๆ ฝ่าย และเกิดขึ้นด้วยอาศัยหลักเหตุผลเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ

3. การรักษาวินัย ควรเปิดโอกาสให้เป็นอำนาจหน้าที่ของครู-อาจารย์ หรือกระทั่งนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎข้อบังคับ

4. การกำกับควบคุมดูแลเรื่องการรักษาวินัยจะต้องกระทำโดยสม่ำเสมอ และยุติธรรมเสมอภาคกัน

5. ระเบียบ วินัย ข้อบังคับต่าง ๆ จะต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ไม่สวนทางกับค่านิยมของสังคม และไม่ขัดต่อกฎหมาย

6. ในการลงโทษนักเรียนที่กระทำผิดวินัย ต้องเป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์ แก้ไข ข้อบกพร่อง

สาเหตุที่ก่อให้เกิดนักเรียน-นักศึกษาทำผิดวินัย

1. สาเหตุที่เกี่ยวกับตัวนักศึกษาเอง

2. สาเหตุที่เกี่ยวกับกลุ่มเพื่อนของนักศึกษา

3. สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางครอบครัว เช่น สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมในชุมชนของครอบครัว เป็นต้น

4. สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู-อาจารย์ผู้สอน

5. สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับระบบบริหารสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนการใช้อำนาจของผู้บริหาร

6. สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง และสถานศึกษา

7. สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของ สื่อมวลชนและแหล่งเริงรมย์ต่าง ๆ (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2530, หน้า 35-49)

คณะนิติศตปริยญาโทได้รวบรวมแนวทางในการแก้ปัญหาคาการประพฤติดิควินัยของ นักศึกษาไว้ดังนี้

1. ผู้บริหาร โรงเรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจถึงสภาพที่เป็นจริงตามธรรมชาติหรือ ความต้องการของเด็กในระดับและวัยต่าง ๆ อย่างถูกต้อง

2. โรงเรียนจะต้องกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการปลูกฝังอบรมอย่างชัดเจนและ ต้องชี้แจงให้ครู-อาจารย์ ผู้ร่วมงานได้ทราบถึงแนวทางที่กำหนดขึ้น ต้องร่วมมือ ร่วมใจกันอย่าง แท้จริง ซึ่งมีข้อเสนอแนะแนวทาง ดังนี้

2.1 ครูอาจารย์ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องสำรวจและปรับปรุงตัวเอง ให้เหมาะสม จะต้องสร้างศรัทธา ความเชื่อถือและไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับเด็ก เพื่อเป็นที่เคารพของนักเรียน

2.2 ครู-อาจารย์ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องให้ความใกล้ชิด ให้ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ อย่าให้นักเรียนเกิดความคิดว่าครูและนักเรียนอยู่กันคนละพวก

2.3 ครู-อาจารย์ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องประสานสัมพันธ์ สามัคคี กลมเกลียวเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน ยึดหลักการและแนวนโยบายอันเดียวกัน

3. โรงเรียนจะต้องปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของโรงเรียนให้อยู่ใน สภาพที่ดิงามอยู่เสมอ เช่น การปรับปรุงอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องประชุม ห้องน้ำ ห้องส้วม สนาม อาณาบริเวณต่าง ๆ ให้ร่มรมย์ เพื่อเป็นการสร้างศรัทธา สร้างบรรยากาศและแรงจูงใจ ให้กับนักเรียนรักโรงเรียน ผูกพันอยู่กับโรงเรียน และใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข

4. โรงเรียนจะต้องพยายาม ดำเนินการในการให้บริการต่าง ๆ กับนักเรียนให้เกิด ประโยชน์โดยตรงกับนักเรียน อาทิเช่น

4.1 ให้โอกาสนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การกำหนดความมุ่งหมาย และร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น

4.2 ฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักออกกฎเกณฑ์ควบคุมการปฏิบัติต่าง ๆ ด้วยตนเองตามระบอบของโรงเรียน

4.3 จัดประสบการณ์และกิจกรรมที่มีความหมายสำหรับนักเรียน ให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัส ปฏิบัติ รับผิดชอบกิจกรรมนั้น ๆ ให้มากที่สุด

4.4 จัดโครงการแนะแนวทั้งทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวให้กับนักเรียนอย่างจริงจัง ให้นักเรียนเกิดความรู้ดีกว่าบริการด้านนี้ช่วยนักเรียนได้ มีประโยชน์กับนักเรียนโดยตรง

5. โรงเรียนจะต้องสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนมีความสำคัญและจำเป็นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมความประพฤติและแนวทางปฏิบัติตนเองของนักเรียน ทั้งในขณะที่นักเรียนอยู่ที่บ้านและอยู่ที่โรงเรียน ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้ความพยายามที่จะอธิบายและสร้างความเข้าใจให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงคุณค่าของการจัดการศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ โดยเฉพาะเกี่ยวกับตัวนักเรียนอาจจัดทำได้โดยการประชุมชี้แจง การพิมพ์เอกสาร แจกคู่มือโรงเรียน ออกจดหมาย ข่าวสาร เป็นต้น

5.2 เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมเยือนโรงเรียนในบางโอกาส

5.3 จัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมาใช้อาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนในบางโอกาส

5.4 จัดนิทรรศการ การแสดงของโรงเรียนตามโอกาสอันสมควร

5.5 จัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง ครูและศิษย์เก่าของโรงเรียน

6. ควรที่จะได้มีการพิจารณาปรับปรุง แก้ไข เกี่ยวกับกฎ ระเบียบข้อบังคับให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และสามารถปฏิบัติได้จริง

หน้าที่และความรับผิดชอบของงานปกครอง ตามระเบียบกรมอาชีวศึกษา ว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ปกครองดูแลนักเรียนนักศึกษาและผู้เข้ารับการอบรม ให้อยู่ในระเบียบวินัยของสถานศึกษา ของกรมอาชีวศึกษาและของกระทรวงศึกษาธิการ

2. ประสานงานกับครู อาจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน นักศึกษา และผู้เข้ารับการฝึกอบรมในสถานศึกษา

3. ประสานงานกับसारวัตรนักเรียนนักศึกษา เจ้าหน้าที่บ้านเมือง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ในการแก้ปัญหาคความประพฤตินักเรียนนักศึกษา

4. ลงโทษหรือเสนอการลงโทษนักเรียนนักศึกษา ผู้กระทำความผิด
วิทยาลัยเทคนิคราชสีหราชาราม (2547) ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายงาน
ปกครอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ดูแลความเรียบร้อยของนักเรียนนักศึกษา
2. ควบคุมนักเรียน-นักศึกษา ให้ปฏิบัติตามอยู่ในระเบียบวินัย ข้อบังคับของวิทยาลัย
3. ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่สารวัตรนักเรียน ในการดำเนินงานกรณีมีเหตุการณ์ต่าง ๆ
4. ให้ความร่วมมือประสานงานกับทางผู้ปกครองเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน-นักศึกษา
5. ให้ความร่วมมือกับครูอาจารย์ที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียนนักศึกษาในความปกครองและที่ปรึกษา
6. ร่วมกับคณะกรรมการพิจารณาความผิดเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดในเรื่องต่าง ๆ
7. รับนโยบายและคำสั่งจากทางผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำมาปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้อง
8. ตรวจสอบเครื่องแต่งกาย ทรงผม พฤติกรรมของนักเรียนนักศึกษาในช่วงของการลงทะเบียนและเวลาเรียน

9. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามผู้บังคับบัญชามอบหมาย

รูปแบบของการปกครองและวินัยนักศึกษาเป็นสิ่งที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากถึงขอบเขตและแนวปฏิบัติ เพราะในปัจจุบันกล่าวได้ว่าอยู่ในภาวะที่ค่อนข้างจะสับสนด้วยความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันทั้งผู้บริหารสถาบันอาจารย์ และนักศึกษา ในขณะที่สถาบันถือว่าวินัยคือกรอบของสถาบันที่จะกำหนดแนวทางเกี่ยวกับความประพฤติของนักศึกษาให้อยู่ในแนวทางที่พึงประสงค์ นักศึกษาก็ถือว่าวินัยเป็นเสมือนหนึ่งเครื่องมือที่คอยสกัดกั้นเสรีภาพของเขา ความเห็นของนักศึกษาจึงสวนทางกัน และนับวันจะห่างไกลกันออกไปทุกที เพราะยังนักศึกษา รู้สึกว่าตนมีเสรีภาพมากขึ้นเท่าใด ระเบียบและวินัยของสถาบันก็ยิ่งหย่อนลงเท่านั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารกิจการนักศึกษาที่จะต้องทำให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและจะต้องยอมรับความสำคัญของระเบียบวินัยว่าเป็นสิ่งที่จะทำให้สังคมอยู่ได้ด้วยความสะดวกเรียบร้อย ประการสำคัญการกำหนดระเบียบวินัยของสถาบันจะต้องให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการกำหนดด้วย เพราะเมื่อออกมาเป็นกฎระเบียบแล้วจะได้ไม่มีปัญหาเมื่อนำไปใช้ และถ้าเวลาเปลี่ยนไประเบียบวินัยข้อใดไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติก็ดำเนินการให้มีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น นอกจากนี้ในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่นักศึกษา ควรให้ตัวแทนทั้งอาจารย์และนักศึกษาร่วมพิจารณาเพื่อความเป็นธรรม ซึ่งต้องพยายามศึกษาถึงสาเหตุและแก้ไขที่ต้นเหตุนั้น ๆ

สรุปได้ว่า งานปกครอง คือ การปกครองดูแลนักเรียนนักศึกษาและผู้เข้ารับการอบรม ให้อยู่ในระเบียบวินัยของสถานศึกษาของกรมอาชีวศึกษาและของกระทรวงศึกษาธิการ การประสานงานกับครู อาจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนนักศึกษา และผู้เข้ารับการฝึกอบรมในสถานศึกษา การประสานงานกับสภาวัดนักเรียนนักศึกษา เจ้าหน้าที่ บ้านเมือง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ในการแก้ปัญหาความประพฤตินักเรียนนักศึกษา การลงโทษหรือเสนอการลงโทษนักเรียนนักศึกษา ผู้กระทำความผิด

งานสวัสดิการ พยาบาลและหอพัก

งานกิจการนักศึกษาเป็นงานที่สถาบันอุดมศึกษาต้องตระหนักว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะเป็นการพัฒนานักศึกษาให้มีความสมบูรณ์แห่งความเป็นคน กล่าวคืองานกิจกรรมนักศึกษาและงานปกครองจะช่วยให้ นักศึกษาลำบากถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของตน ตระหนักในขอบเขตและเสรีภาพ ดำเนินถึงความเป็นพลเมืองดีเพื่อสังคมที่สงบสุข และสามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ส่วนงานสวัสดิการ พยาบาลและหอพักจะช่วยให้ นักศึกษาได้รับความสะดวกสบาย ช่วยเสริมสร้างความรู้ด้านวิชาการ และสนับสนุนงานด้านต่าง ๆ ให้มีความคล่องตัวยิ่งขึ้น

Koongz and Donell (1973, pp. 191-192) กล่าวถึง ความหมายของสวัสดิการไว้ดังนี้ สวัสดิการ คือ ผลประโยชน์ที่หน่วยงานหรือสถาบันจัดให้แก่บุคลากรเป็นการให้ กำลังใจและบำรุงขวัญ หรือบริการพิเศษต่าง ๆ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและสะดวกสบาย การให้รางวัล ให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการขายสินค้าราคาประหยัดและการช่วยเหลือด้านอื่น ๆ

นอกจากนั้น สมเกียรติ สุวรรณภู (2524, หน้า 61) ได้ให้ความหมายของสวัสดิการไว้ว่า สวัสดิการ หมายถึง ผลประโยชน์และการบริการต่าง ๆ ที่หน่วยงานจัดให้กับบุคลากรของหน่วยงานทั้งในขณะที่บุคลากรยังปฏิบัติงานอยู่ หยุดพักชั่วคราวและในระหว่างพ้นจากงานเพื่อบำรุงขวัญให้ทำงานอย่างสบายใจ มีความพอใจกับงานจนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สวัสดิการอาจเป็นเงินหรือให้บริการความสะดวกสบายต่าง ๆ แต่ต้องให้เป็น การพิเศษเพิ่มเติม เช่น สวัสดิการที่เกี่ยวกับสุขภาพ ความปลอดภัย ความสะดวกสบายต่าง ๆ การให้ข่าวสารด้านความรู้ ความมั่นคงทางการเงิน การพักผ่อนและนันทนาการ การให้คำปรึกษาทั้งในทางส่วนตัวด้านอาชีพ

Williamson (1961) ให้ความเห็นว่า เป็นการดำเนินงานเพื่อนักเรียนนักศึกษา ซึ่งเป็นการเน้นในเรื่องของการบริการโดยทั่วไปในทุก ๆ สถาบันการศึกษา เพื่อช่วยในเรื่องการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนนักศึกษา เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้พัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ฝึกให้มีความร่วมมือกันในหมู่คณะ และให้เป็นผู้มีเหตุผล

Arbuckle (n.d. อ้างถึงใน ตำราเชิง ฤทธิ์พริ้ง, 2538, หน้า 64-65) ได้กำหนดวัตถุประสงค์พื้นฐานของการจัดสวัสดิการและบริการนักศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการจัดปฐมนิเทศเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของสถาบัน
2. เพื่อให้นักศึกษาพอใจต่อการบริการและการอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตในสถาบัน
3. เพื่อให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียน
4. เพื่อให้นักศึกษามีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถาบัน
5. เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้การใช้ความสามารถทางร่างกายอย่างสมดุล
6. เพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง
7. เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจและเรียนรู้วิธีการควบคุมอารมณ์
8. เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาความสนใจต่าง ๆ ที่มีคุณค่าต่อชีวิต
9. เพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจและประสบความสำเร็จในการควบคุมและการใช้เงิน
10. เพื่อให้นักศึกษามีพัฒนาการทางด้านจริยธรรมและความเข้าใจเรื่องราวของชีวิต
11. เพื่อให้นักศึกษามีความก้าวหน้าตามจุดหมายของวิชาชีพ
12. เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น
13. เพื่อให้นักศึกษามีความก้าวหน้าและสามารถปรับตัวในปัญหาเรื่องเพศ
14. เพื่อให้นักศึกษามีความพอใจและร่วมในกิจกรรมของสถาบัน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 159) ให้ความหมายของงานสวัสดิการพยาบาลและหอพักไว้ดังนี้

งานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อบริการนักศึกษาในการตรวจสอบสุขภาพ ป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ และส่งเสริมสุขภาพนักศึกษาให้ดียิ่งขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ เพื่อป้องกัน เพื่อรักษา และการให้การศึกษา 1) การป้องกัน เป็นการบริการที่จัดให้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยภายหลัง ได้แก่ การตรวจสุขภาพ การฉีดยาป้องกันโรค การจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อสุขภาพ 2) การรักษา เป็นการพยาบาลรักษาเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยยาสามัญประจำบ้าน อันเนื่องมาจากความเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือเกิดจากอุบัติเหตุ ควรมีเตียงพยาบาล เพื่อให้นอนพักผ่อน มีแพทย์มาประจำเป็นครั้งคราว 3) การให้การศึกษา เป็นการจัดให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยเบื้องต้น ให้รู้จักระวังรักษาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ รู้จักป้องกันอันตรายจากโรคติดต่อ ยาเสพติด เป็นต้น

ขอบเขตของงานสวัสดิการ พยาบาล และหอพัก

ธีรยุทธ์ เสนิงวงศ์ ณ อยุรยา (2526, หน้า 187) ได้กำหนดขอบเขตของการให้บริการด้านสุขภาพ อนามัย และสวัสดิการของนักเรียนไว้ ดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
 2. บริการตรวจสุขภาพนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน
 3. การควบคุมโรคติดต่อ
 4. การปฐมพยาบาล
 5. การจัดและบริการอาหาร
 6. การจัดโครงการสวัสดิภาพของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน
- การบริการด้านสวัสดิการที่สถานศึกษาควรจัดบริการแก่นักศึกษา มีดังต่อไปนี้
1. กิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการครองชีพได้แก่
 - 1.1 พุนการศึกษา
 - 1.2 สหกรณ์สำหรับนักเรียน
 - 1.3 บริการจัดหางานให้ทำ
 2. กิจกรรมที่เป็นนันทนาการ ได้แก่
 - 2.1 การจัดกีฬาในร่ม เช่น หมากระดาน เทเบิลเทนนิส
 - 2.2 การจัดไปศึกษานอกสถานที่
 - 2.3 การจัดชุมนุม หรือชมรมดนตรี นาฏศิลป์
 3. กิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียนในโรงเรียน ได้แก่
 - 3.1 การจัดน้ำดื่ม น้ำใช้
 - 3.2 การจัดบริเวณ อาคารสถานที่ ห้องน้ำ ห้องส้วม
 - 3.3 การจัดบริการติดต่อ สื่อสาร จดหมาย ไปรษณีย์ โทรศัพท์
 - 3.4 การจัดบริการด้านออมทรัพย์
 - 3.5 การจัดบริการยานพาหนะ รับ-ส่ง
 - 3.6 การจัดบริการพัสดุภัณฑ์ เช่น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์
 4. กิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้แก่ศิษย์เก่า
 - 4.1 จัดสถานที่ให้เป็นสำนักงานของชมรม ชุมนุมศิษย์เก่า
 - 4.2 จัดเตรียมข้อมูลสำหรับศิษย์เก่า
 - 4.3 จัดกิจกรรมเผยแพร่เกียรติประวัติดีเด่น
 - 4.4 จัดตั้งหน่วยติดต่อ ประสานงานกับศิษย์เก่า

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 159) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงานด้านสวัสดิการพยาบาลไว้ดังนี้

บริการด้านสุขภาพอนามัยของสถานศึกษาควรมีดังนี้คือ

1. จัดทำประวัติสุขภาพของนักศึกษาแต่ละคน โดยการบันทึกประวัติส่วนตัวประวัติการเจ็บไข้ได้ป่วย และการรับการรักษาพยาบาลแต่ละครั้งเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นต่อแพทย์ในโอกาสที่จำเป็น

2. จัดให้มีการตรวจสุขภาพนักศึกษาเป็นครั้งคราวอย่างน้อยปีละครั้งโดยแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข การตรวจร่างกายนี้ควรครอบคลุมถึงการตรวจสุขภาพจิตตรวจวัดสายตา ความผิดปกติทางหู ตรวจฟัน เป็นต้น

3. การควบคุมโรคติดต่อ ได้แก่ โรคที่มีเชื้อและพิษของเชื้อโรค ซึ่งอาจถ่ายทอดจากคน สัตว์ หรือแมลงไปสู่คนปกติได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางสถานศึกษาควรให้ความรู้เกี่ยวกับอาการของโรค การติดต่อของโรค ตลอดจนการปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงโรคติดต่อ

4. การปฐมพยาบาล เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาที่ได้รับอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย เพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยที่นักศึกษาได้รับก่อนที่จะนำส่งโรงพยาบาล นอกจากนี้ควรจัดให้มีห้องพยาบาลพร้อมครุภัณฑ์ และจัดให้มียาประเภทต่าง ๆ ไว้ด้วย นอกจากนี้จะต้องมีครูหรือพยาบาลรับผิดชอบดูแลด้านการพยาบาลด้วย

5. การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการควบคุมดูแลปรับปรุงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพที่ดีและถูกสุขลักษณะ เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้มีสภาวะทางกายอารมณ์ และสังคมดี ช่วยป้องกันโรค ช่วยลดอุบัติเหตุ อีกทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีสุขภาพอนามัยดี และมีสุขนิสัยที่ดีด้วย

สำหรับบริการด้านหอพักในสถานศึกษานั้น กรมอาชีวศึกษาไม่มีนโยบายจัดหอพักให้นักศึกษาภายในสถานศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ และนักศึกษาส่วนใหญ่ภูมิลำเนาอยู่ใกล้เคียงบริเวณที่สถานศึกษาดังอยู่ สามารถเดินทางไป-กลับได้ ส่วนนักศึกษาที่อยู่หอพักนอกสถานศึกษานั้น ทางวิทยาลัยโดยฝ่ายกิจการนักศึกษา จัดคณะกรรมการสำหรับควบคุมดูแลความประพฤติ และเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติในเรื่องการเรียน และการปฏิบัติตัวทั่ว ๆ ไปให้เหมาะสมกับสภาพนักศึกษา

ในการวิจัยเรื่อง การบริการนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้ของ เยาวลักษณ์ คัดโนภาส (2523, หน้า 187) ได้เสนอแนะว่า การบริการนิสิตนักศึกษาควรให้ความสำคัญในบริการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร (ซึ่งรวมทั้งสถานที่ขายอาหารด้วย) ที่พักอาศัย สถานพยาบาล ไปรษณีย์ โทรเลข อนามัย ร้านขายหนังสือ อุปกรณ์การเรียน พาหนะในการเดินทาง

2. ปัจจัยที่แก้ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน เช่น คู่มือนักศึกษาใหม่ อาจารย์ที่ปรึกษา หน่วยบริการแนะแนว การให้ความช่วยเหลือทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ

3. ปัจจัยที่สนับสนุนการประกอบอาชีพในอนาคต เช่น การให้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับตลาดแรงงานอาชีพต่าง ๆ การอบรมให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสมัครงานและการหางานให้นักศึกษาที่จะจบการศึกษา

4. ปัจจัยที่ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้เจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ ทั้งสติปัญญาหรือความรู้ทางด้านวิชาการ มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม คือ การสนับสนุนการทำกิจกรรมประเภทต่าง ๆ

หน้าที่และความรับผิดชอบของงานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก ตามระเบียบกรมอาชีวศึกษา ว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. รับผิดชอบงานสวัสดิการภายในสถานศึกษา
2. ดำเนินการเกี่ยวกับทุนการศึกษาและมูลนิธิการกุศลต่าง ๆ
3. จัดเรื่องน้ำดื่ม ดูแลร้านอาหารและคุณภาพอาหารให้บริการเกี่ยวกับไปรษณีย์ภัณฑ์
4. ดำเนินการเกี่ยวกับงานพยาบาลในสถานศึกษา เช่น จัดห้องพยาบาลจัดหาให้ห้องพยาบาล จัดทำบัตรสุขภาพ และดำเนินการตรวจสอบสุขภาพของนักเรียน นักศึกษาประจำปี ส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้ในเรื่องป้องกันโรคติดต่อรวมทั้งสิ่งเสพติด ให้ความรู้เบื้องต้นเรื่องการปฐมพยาบาลแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น
5. ปฐมพยาบาลนักเรียน นักศึกษาที่เกิดอุบัติเหตุในสถานศึกษา
6. ประสานงานกับผู้ปกครองในการที่นักเรียน นักศึกษาเกิดอุบัติเหตุ และเจ็บป่วย ติดต่อแพทย์ เจ้าหน้าที่อนามัยมาปลูกฝี ฉีดยาในสถานศึกษาประจำปี เป็นต้น
7. ให้ความสะดวกแก่นักเรียน นักศึกษาในการเข้าอยู่หอพัก
8. ดูแลความประพฤติของนักเรียน นักศึกษาในหอพัก
9. ดูแลทรัพย์สิน ดูแลรักษา ความสะอาด จัดสวัสดิการต่าง ๆ ในหอพัก

เยาวรัตน์ บุปผากอง หัวหน้างานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี ได้ให้สัมภาษณ์ถึงหน้าที่ความรับผิดชอบว่าได้ปฏิบัติตามระเบียบของกรมอาชีวศึกษา ยกเว้นเรื่องหอพัก เนื่องจากทางวิทยาลัยไม่มีการให้สวัสดิการด้านหอพัก ทางสถาบันไม่สามารถควบคุมดูแลนักเรียน นักศึกษาได้เต็มที่ เนื่องจากนักเรียน นักศึกษาพักอาศัยนอกวิทยาลัย แต่ทาง

วิทยาลัยมิได้นิ่งนอนใจ มีการดูแลและเยี่ยมเยียนนักเรียน นักศึกษาที่อาศัยในหอพักต่าง ๆ ซึ่งพบว่าปัญหาการมั่วสุม ปัญหาหอพักไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีความปลอดภัย

สรุปได้ว่างานสวัสดิการ พยาบาลและหอพัก เป็นการรับผิดชอบงานสวัสดิการภายในสถานศึกษา การดำเนินการเกี่ยวกับทุนการศึกษาและมูลนิธิการกุศลต่าง ๆ การจัดเรื่องน้ำดื่ม ดูแลร้านอาหารและคุณภาพอาหารให้บริการเกี่ยวกับไปรษณีย์ภัณฑ์ การดำเนินการเกี่ยวกับงานพยาบาลในสถานศึกษา เช่น จัดห้องพยาบาลจัดหายาให้ห้องพยาบาล จัดทำบัตรสุขภาพ และดำเนินการตรวจสุขภาพของนักเรียน นักศึกษาประจำปี ส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้ในเรื่องป้องกันโรคติดต่อรวมทั้งสิ่งเสพติด ให้ความรู้เบื้องต้นเรื่องการปฐมพยาบาลแก่นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น การปฐมพยาบาลนักเรียน นักศึกษาที่เกิดอุบัติเหตุในสถานศึกษา การประสานงานกับผู้ปกครองในการที่นักเรียน นักศึกษาเกิดอุบัติเหตุ และเจ็บป่วย ติดต่อแพทย์ เจ้าหน้าที่อนามัยมาปลูกฝี ฉีดยาในสถานศึกษาประจำปี เป็นต้น การให้ความสะดวกแก่นักเรียน นักศึกษาในการเข้าอยู่หอพัก การดูแลความประพฤติของนักเรียน นักศึกษาในหอพัก การดูแลทรัพย์สินดูแลรักษา ความสะอาด จัดสวัสดิการต่าง ๆ ในหอพัก

สภาพกิจการนักศึกษาในปัจจุบัน

งานกิจการนักศึกษาเป็นเรื่องที่มักจะถูกกล่าวถึงในเชิงให้ความสำคัญอยู่เสมอ แต่กลับไม่ได้รับการเน้นย้ำในทางปฏิบัติเท่าที่ควร ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา งานกิจการศึกษามักจะถูกกล่าวถึงในแง่ของการแสวงหารูปแบบและกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศและการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย ในบริบทความต้องการพัฒนาบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ทุกด้าน มาถึงปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์เราเริ่มเน้นการเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในฐานะผู้บริโภครุคสังคมข่าวสารและการอาศัยกิจกรรมนักศึกษาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ)

สาระสำคัญของกิจการศึกษานั้น เรื่องหนึ่งคือการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดีที่จะเป็นองค์ประกอบเกื้อหนุนให้พฤติกรรมนักศึกษาเปลี่ยนไป ถ้ากล่าวอีกทางหนึ่งคือการสร้างแนวความคิดประสบการณ์ที่ได้พบกับเพื่อน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การสร้างแบบฉบับที่ดี ความมีศัลปะ ความมีวัฒนธรรมและอายุธรรม เหล่านี้เป็นต้น ในหลายประเทศได้มีการกำหนดว่านักศึกษาต้องอยู่ร่วมกันในหอพัก เป็นการส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการกีฬา การได้วาทิ การแสดงดนตรี เหล่านี้เป็นเรื่องหล่อหลอมพฤติกรรมของนักศึกษาในขณะนั้นและในอนาคต (อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2541, หน้า 251)

แนวคิดการบูรณาการงานกิจการนักศึกษาเข้ากับการสอนและการวิจัยเป็นการสนองเป้าหมายการพัฒนาบัณฑิตอย่างเป็นองค์รวม โดยเน้นบทบาทของอาจารย์ในฐานะทั้งผู้สอนและผู้วิจัยในการเชื่อมโยงภารกิจทั้งสองด้านให้เอื้อประโยชน์ต่อกิจการนักศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ) ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกสิ่งที่เขาอยากเรียนด้วยตนเอง หลักสูตรเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ที่สำคัญสร้างคนให้มีคุณสมบัติสิ่งที่จำเป็นคือกิจกรรมนอกหลักสูตร ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เช่น หอพักนักศึกษาที่มีน้อย เป็นเรื่องจำเป็นที่สมควรลงทุน กิจกรรมในเรื่องกีฬา คณิตศาสตร์ ชมรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ลักษณะชมรมต่าง ๆ ในปัจจุบันไม่มีสถานที่ สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่และทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน ตัวอย่างเช่นเวลานักศึกษามีงานอาจารย์ไม่ร่วมงานจึงทำให้เกิดความรู้สึกลึกต่าง ๆ และเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยก แล้วถึงที่ให้เกิดอารมณ์ที่จะรักหรือมองอาจารย์เป็นตัวอย่างในการเรียนที่จะเรียนรู้เรื่องเจตคติหรือคุณธรรมต่าง ๆ ก็น้อยลงไป เพราะฉะนั้นควรเพิ่มงบประมาณให้เรื่องกิจกรรมนอกหลักสูตร เพื่อให้นักศึกษามีคุณธรรมและความรอบรู้ (ทองจันทร์ หงส์ถาวรณ, ม.ป.ป., หน้า 26)

ในปัจจุบันยังขาดคณาจารย์ที่ให้คำแนะนำทำให้กิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ถูกต้องมีคุณภาพ เป็นตัวอย่างและรูปแบบที่ดี การศึกษาวิจัยหลายเรื่อง พบว่าแรงจูงใจที่จะทำให้อาจารย์ไปคลุกคลีกับลูกศิษย์น้อยลงทุกที เพราะว่าการที่อาจารย์จะมีความก้าวหน้าทางวิชาการนั้น ในระบบปัจจุบันท่านไม่ได้เอามาตรฐานกำหนดตำแหน่ง คือ หน้าที่ของความเป็นครูทุกขั้นตอน คือหน้าที่หลักที่กล่าวไว้ว่า ตั้งแต่อาจารย์ถึงศาสตราจารย์นั้น มีหน้าที่สอน วิจัย ให้การบริการ วิชาการแก่ชุมชน และมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา แต่พิจารณาตำแหน่งทางวิชาการไม่ว่าจะเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์นั้น เราพิจารณาในประเด็นของวิชาการทั้งสิ้น (สำเนา ขจรศิลป์, 2538)

แนวคิดเรื่องปัญหาจริยธรรมของนักศึกษาเป็นเรื่องหนึ่งที่มีการเคลื่อนไหวในวงวิชาการด้านกิจการนักศึกษาในรอบทศวรรษ โดยมีการจัดการประชุมสัมมนาในแวดวงอุดมศึกษาหลายครั้งในเรื่องเกี่ยวกับกลวิธีในการพัฒนาบุคลิกภาพและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ) ผลกระทบจากกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในด้านสังคมและวัฒนธรรมที่นำมาซึ่งลักษณะสังคมผู้บริโภคร และการศึกษาในวัดตลอดจนการเสื่อมลงของค่านิยมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทย ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างลักษณะทางวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ให้มีขึ้นแก่บัณฑิต อาทิ ความศรัทธาในศาสนาธรรม ความมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความสามารถในการปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะเป็นคุณลักษณะที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับโลกของการทำงานในอนาคตอีกด้วย (วิจิตร ศรีสอาด, 2533, หน้า 3)

เห็นได้ว่ากิจการนักศึกษาในปัจจุบันยังขาดความจริงจังในการพัฒนาด้วยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น นโยบายของรัฐบาล ความเอาใจจริงเอาใจและความทุ่มเทของบุคลากร อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคข้อมูลข่าวสาร ทำให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นส่วนที่ต้องคำนึงถึงเพื่อนำไปสู่การพัฒนากิจการนักศึกษาที่ยั่งยืนต่อไป

กระบวนการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย

อนาคตศึกษา

ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนเช่นปัจจุบัน เกือบทุกคนต่างมีโอกาสประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งปัญหาที่ประสบและพยายามหาทางแก้ไขกันอย่างจริงจัง เอาใจนี้ เป็นเหตุผลที่ทำให้คิดถึงอนาคตกันขึ้น เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นมักเป็นผลสืบเนื่องจากความล้มเหลวที่จะทำการป้องกันหรือแก้ไขก่อนจะถึงจุดวิกฤติ ซึ่งก่อนหน้านี้ หากได้มีการลงทุนมาองอนาคตกันเสียแต่แรกด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และด้วยวิธีการที่เป็นระบบแล้ว ก็คงจะสามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า และสามารถจะดักแก้ปัญหาเหล่านั้นเสียก่อนได้ อันจะมีผลต่อเนื่องไปถึงการประหยัดเงินตรา ทรัพยากรด้านต่าง ๆ และลดความเสียหายลงได้อย่างมหาศาล จากสภาพการณ์และข้อสังเกตดังกล่าว เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาอนาคตได้เป็นอย่างดี เพราะการศึกษาอนาคตจะช่วยกำหนดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อการป้องกัน เนื่องจากการล่าถอยความเป็นไปได้ของอนาคตอย่างเป็นระบบ จะเป็นระบบการเตือนล่วงหน้าที่ดี เพื่อจะให้มีการปฏิบัติต่อปัญหานั้น ได้อย่างถูกต้องก่อนที่จะลุกลามไปเป็นปัญหาที่ใหญ่โต นอกจากนั้นยังจะช่วยกำหนดโอกาสที่เป็นไปได้ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตได้ด้วย (วิโรจน์ สารรัตนะ, น.ป.ป.)

นักอนาคตนิยมมีความเชื่อพื้นฐานบางประการคือ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2529)

1. อนาคตเป็นเรื่องที่มนุษย์สามารถทำการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ
2. ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับอนาคต มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของเขา
3. เชื่อว่ามนุษย์สามารถจะควบคุมและสร้างอนาคตได้

ลักษณะของการศึกษาอนาคต

การศึกษาอนาคตมีลักษณะที่เป็นข้อสังเกตหลายประการด้วยกันดังนี้

1. การศึกษาอนาคตเป็นการขยายหรือเป็นการมองสังคมไปข้างหน้าให้กว้างขึ้นด้วยการพัฒนาวิธีการคิดเกี่ยวกับอนาคตที่ดีขึ้นและเป็นไปในเชิงวิชาการมากขึ้น
2. จากจำนวนของนักวิชาการที่มากขึ้น และเทคนิคการทำนายอนาคตที่เป็นเชิงวิชาการมากขึ้น ทำให้การศึกษาอนาคตเป็นวิชาการที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไป

3. การศึกษานาถคเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำนาย ที่สำคัญการศึกษานาถคได้ช่วยให้บุคคลได้พัฒนาความเข้าใจ ทักษะและความสามารถ ซึ่งในทางกลับกันช่วยให้พวกเขาได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และด้วยความรับผิดชอบต่อการดำรงชีวิตในสังคมเทคโนโลยี

4. การศึกษานาถคตั้งอยู่บนหลักการที่ว่านาถคไม่สามารถบอกล่วงหน้าได้อย่างถูกต้องแน่นอน เป็นแค่เพียงความเป็นไปได้หรือความน่าจะเป็นเท่านั้น แต่ก่อให้เกิดกรอบความคิดจำนวนมาก ตลอดจนวิธีที่เป็นประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การศึกษานาถคตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ก่อให้เกิดสิ่งตามมาอย่างกว้างขวางและมีระยะยาวมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาถึงความเป็นไปได้ของสิ่งที่จะเกิดตามมานั้นอย่างรอบคอบจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6. การศึกษานาถคเป็นการศึกษาทางเลือก (Alternatives) บนพื้นฐานความคิดที่ว่านาถคมิได้มีเพียงทางเลือกเดียว แต่มีอยู่มากมาย ซึ่งจะมีบทบาทที่มีอิทธิพลต่อนาถคที่เกิดขึ้นจริงอย่างมาก

7. การศึกษานาถคเกี่ยวข้องอย่างมากต่อการอำนวยความสะดวกในการทำความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงจึงมีผลต่อการเร่งการเปลี่ยนแปลงและผลที่เกิดตามมาทั้งในระดับบุคคลและสังคมให้เร็วขึ้น

8. การศึกษานาถคช่วยให้มีความสำนึกถึงเป้าหมายที่พึงปรารถนา

9. สาระสำคัญของการศึกษานาถคมิได้จำกัดอยู่ด้วยขอบเขตของวิชาการแบบดั้งเดิม แต่เป็นการมองไปข้างหน้าอย่างเป็นสหวิทยาการ

10. การศึกษานาถคเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจและอธิบายความสัมพันธ์ทั้งภายในและระหว่างระบบที่สลับซับซ้อนของส่วนประกอบต่าง ๆ ของธรรมชาติและของโลกแห่งสังคม เช่น ระบบรัฐ/ประเทศ ระบบนิเวศน์วิทยา ระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น

11. องค์ประกอบสำคัญของการศึกษานาถคประการหนึ่ง คือ การมุ่งมองไปทั้งโลกจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่าเราอาศัยอยู่ในโลกที่จำกัดและต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงต้องการการสงวน รักษา การร่วมมือ และสันติภาพ

12. องค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของการศึกษานาถคคือ การมองไปข้างหน้าเกี่ยวกับนิเวศน์วิทยา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงภัยที่คุกคามต่อสภาพแวดล้อมมากมาย

13. การศึกษานาถคอาศัยเทคนิคและกระบวนการสำหรับการวิเคราะห์การพัฒนาที่เป็นไปได้ ที่น่าจะเป็นและที่พึงปรารถนา ซึ่งมีความแตกต่างกันมากมายหลายวิธี โดยอาศัยแนวคิดด้านสถิติและสังคมศาสตร์และการทำให้มีเหตุผลขึ้น ซึ่งมีใช้โดยความสามารถที่ทำนาย

ได้สำเร็จ แต่อยู่ที่การยอมให้มีการทดสอบทางเลือกสิ่งที่เกิดตามขึ้นมาและเป้าหมาย จึงจะทำให้ การศึกษาอนาคตเป็นสิ่งที่ถูกต้องขึ้น

14. การศึกษาอนาคตต้องเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์อย่างมาก จึงง่ายต่อการที่จะมี ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับบุคคลอื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากพฤติกรรมและ การกระทำของมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ กัน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

15. แม้ว่าจะมีภาพอนาคตที่ไม่ดี (Pessimistec) อยู่มาก แต่การศึกษาอนาคตจะมีพื้นฐาน การทำนายอยู่ที่ภาพอนาคตที่ดี (Optimistic) ดังนั้นถึงแม้ว่าจะมีปัญหาใหญ่หลวงรออยู่ แต่มนุษย์ก็ จะสามารถใช้สติปัญญาหาวิธีการที่จะจัดการให้สำเร็จให้ได้ ในกรณีเช่นนี้ก่อให้เกิดการวางแผนที่จะ ทำให้บรรลุผลตามอนาคตที่พึงปรารถนา และหลีกเลี่ยงจากอนาคตที่ไม่พึงปรารถนาได้

16. แม้ว่าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอนาคตจะเน้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างมาก แต่ปัจจุบันก็มีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญของอนาคตด้านที่เป็นมนุษย์มากขึ้น

17. การศึกษาอนาคตเป็นการมองไปข้างหน้าในแนวใหม่ ซึ่งอาจจะช่วยให้เข้าใจสภาพ ในปัจจุบันได้ดีขึ้น และทำให้เรามองเห็นโลกที่เราอาศัยอยู่ในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น

18. เป้าหมายสุดท้ายของการทำนาย ส่วนใหญ่อยู่ที่การจัดสรรประเทศเพื่อช่วยใน การกำหนดนโยบายและเพื่อการวางแผนสำหรับอนาคต

ความเป็นมาของอนาคตศึกษา

มีการศึกษาวิธีการทำนายอนาคตอย่างจริงจังในปี ค.ศ. 1907 โดย Gilfillan (n.d. อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, ม.ป.ป.) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มกำหนดวิธีการทำนายที่เรียกชื่อกันในปัจจุบันนี้ว่า การทำนายเชิงปทัสฐานและเชิงสำรวจ (Normative & Exploratory Forecasting) ต่อมาในปลาย ทศวรรษที่ 1930 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนับสนุนด้านการเงิน เพื่อพัฒนาเทคนิค การทำนายขึ้นใหม่อีกหลายวิธี ซึ่งยังคงใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน ในปี ค.ศ. 1944 Flechtheim (n.d. อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, ม.ป.ป.) เป็นผู้เริ่มใช้คำว่า “อนาคตวิทยา” (Futurology) เพื่อแสดงให้เห็นว่าการศึกษาอนาคตเป็นวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม อนาคตวิทยาในช่วงดังกล่าวไม่อาจถือเป็นการ ศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากยังอาศัยการคาดเดาอยู่มาก จนกระทั่งในช่วง ทศวรรษ 1960 การศึกษาอนาคตจึงเริ่มเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น เมื่อนักทำนายด้านเทคโนโลยีเกิด การเรียนรู้ว่า การทำนายด้านเทคโนโลยีนั้น ไม่อาจแยกออกไปจากสังคมในด้านอื่น ๆ ได้ การทำนายต้องพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านอื่น ๆ อย่างใกล้ชิดด้วย และในช่วง ทศวรรษที่ 1970 ในวงการศึกษาก็เริ่มเกิดการเรียนรู้ว่า การทำนายอนาคตจะไม่สามารถกำหนด รูปแบบการศึกษา และมุ่งตรงไปยังอนาคตทางการศึกษาที่พึงปรารถนาได้ หากว่าการทำนายอนาคต นั้นไม่ได้คำนึงถึงอนาคตของสังคมในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ด้านรัฐบาล ชุมชน ธุรกิจ และ

อุตสาหกรรม ตลอดจนตัวแปรด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยี เป็นต้น นั่นก็คือ เกิดการเรียนรู้ว่า การปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของสังคมในด้านต่าง ๆ จะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึง ทางเลือกในอนาคต ที่พึงมีของสังคมในด้านที่ศึกษานั้น

จุดมุ่งหมายของอนาคตศึกษา

จุดมุ่งหมายหลักมิใช่อยู่ว่าการทำนายถูกต้อง หากแต่อยู่ที่การสำรวจและศึกษาแนวโน้ม ที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นเรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่ พึงประสงค์ เพื่อที่จะหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้นและป้องกัน หรือขจัดแนวโน้ม ที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือหาทางที่จะเผชิญกับแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์นั้นอย่างมี ประสิทธิภาพ ถ้าหากว่ามันจะเกิดขึ้นจริงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จะมีประโยชน์ ต่อการวางแผน การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ ตลอดจนไปจนถึงการกำหนดยุทธวิธี (Strategies) และกลวิธี (Tactics) ที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ และการป้องกันหรือขจัดอนาคตที่ ไม่พึงประสงค์ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2529)

ประโยชน์ของการศึกษาอนาคต

การศึกษาอนาคตให้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ

1. ช่วยในกระบวนการตัดสินใจ ดังเช่น

1.1 ช่วยกำหนดกรอบการทำงานในการตัดสินใจเพื่อการวางแผน กล่าวคือ แผน นโยบายหรือการตัดสินใจใด ๆ ไม่สามารถกระทำได้หากขาดข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) หรือ หากมีแต่เป็นข้อตกลงเบื้องต้นที่ผิดพลาด อาจนำไปสู่ความเสียหาย ซึ่งข้อตกลงเบื้องต้นนี้ สามารถได้มาด้วยการศึกษาอนาคต แม้เป็นเพียงความเป็นไปได้หรือความน่าจะเป็นมากกว่าความ ถูกต้องแน่นอน แต่เป็นหลักเกณฑ์ที่จะช่วยให้นักวางแผนนำไปพิจารณาประกอบการวางแผน การกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจได้

1.2 ช่วยในการตัดสินใจปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นก่อนกลายเป็นปัญหาขั้นวิกฤติ และ การตัดสินใจเพื่อให้มีการกระทำกับโอกาสที่คาดว่าจะเป็นไปได้และเหมาะสม

1.3 ช่วยในการตัดสินใจเลือกวิธีการป้องกันปัญหาจากหลาย ๆ วิธีที่นักอนาคตได้ เสนอทางเลือกไว้ให้

1.4 ช่วยให้สามารถประเมินทางเลือกของนโยบายและการปฏิบัติ เนื่องจากนักอนาคต ได้ช่วยประเมินทางเลือกต่าง ๆ ไว้ โดยวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่เป็นไปได้ที่จะมีต่อโลกแห่งอนาคตนั้น

1.5 ช่วยเพิ่มโอกาสในการเลือกสรรจากทางเลือกหลาย ๆ ทางที่เสนอไว้ ทำให้ผู้คนมี ความเป็นอิสระในการเลือกสรร สามารถจะหลีกเลี่ยงจากการเป็นทาสของการยอมรับแนวโน้มใน ปัจจุบันที่อาจจะนำไปสู่ความหายนะได้

2. ช่วยในการเตรียมคนสำหรับอนาคตที่กำลังเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตจะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในตนเอง ทำให้คนเริ่มมองไปข้างหน้า คำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งที่เป็นปัญหาและไม่ใช่ปัญหา การมุ่งไปข้างหน้าไม่ถอยหลังจะเป็นเหตุให้ประชาชนได้มีโอกาสเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นนอกจากนี้ ยังทำให้เกิดความมั่นใจและมองอนาคตในแง่ดี สามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยความตื่นตัวสนใจมากกว่าความสะท้านกลัว

3. ส่งเสริมให้เกิดความปรองดองและร่วมมือ แม้ว่าในอดีตจะมีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันอย่างมากมายก็ตาม แต่เนื่องจากอดีตเป็นสิ่งที่ผิดพลาดมาแล้ว และไม่สามารถทำให้ดีขึ้นได้ แต่สำหรับอนาคตเป็นโลกแห่งความฝัน ที่สามารถทำให้เกิดเป็นจริงได้ หากใช้ความพยายาม การมุ่งอนาคตจะทำให้ผู้คนคำนึงถึงแต่ในด้านดี และมีความมุ่งมั่นที่จะไปถึงให้ได้

4. ช่วยในการสร้างสรรค์ การศึกษาอนาคตสามารถชักจูงและให้ความสนใจต่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพราะการมองอนาคตที่ห่างไกลออกไปมากกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ความอิสระในการคิดก่อให้เกิดกระแสความคิด

5. เป็นเครื่องมือที่ช่วยชักจูงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความตระหนักว่า พวกเราสามารถสร้างโลกได้ เพราะอดีตเป็นประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงใด ๆ อีกไม่ได้ แต่อนาคตที่เปิดโอกาสให้เปลี่ยนแปลงหรือควบคุมได้

6. ช่วยในการสร้างปรัชญาแห่งชีวิต การศึกษาอนาคตช่วยให้บุคคลเกิดความคิดเกี่ยวกับเป้าหมายชีวิตอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิด “ปรัชญา” ของแต่ละคนขึ้น อันจะทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองจากการมีปฏิกิริยา (Reaction) กับปัญหาเป็นการเตรียมตัวป้องกัน (Preaction) ต่อปัญหาล่วงหน้า

เทคนิคการศึกษาอนาคต

เทคนิคในการศึกษาอนาคตได้มีผู้จำแนกไว้หลายท่านด้วยกัน แต่ละท่านจะมีเทคนิคที่แตกต่างกันออกไป ในที่นี้จะนำเทคนิคการศึกษาอนาคตที่ Joseph (1974) จำแนกไว้ 13 เทคนิคดังนี้

1. เทคนิคสำรวจแนวโน้ม (Trend Exploratory)
2. เทคนิคเดลฟาย (Delphi)
3. เทคนิคสร้างภาพอนาคต (Scenario)
4. เทคนิคเมตริกซ์ (Matrix)
5. เทคนิคต้นไม้สัมพันธภาพและแผนที่บริบท (Relevance Tree and Contextual Map)
6. เทคนิคสภาพการณ์จำลอง (Simulation)
7. เทคนิคการวิเคราะห์ของมอนติคาร์โล (Monte Carlo Analysis)

8. เทคนิค Morphological
9. เทคนิคหาทางเลือก (Alternative Futures)
10. เทคนิคเชิงสถิติของเบย์เซียน (Bayesian Statistical)
11. เทคนิควิเคราะห์พลังขับ (Force Analysis)
12. เทคนิคลูกโซ่สัมพันธ์ของมาร์คอฟ (Marcov Chanin)
13. เทคนิคสิ่งบอกเหตุ (Precursor)

ความเป็นมาของเทคนิคเดลฟาย

ชนิดา รักษ์พลเมือง (2539, หน้า 59-60) คำว่า “เดลฟาย” (Delphi) เป็นวิหารศักดิ์สิทธิ์สมัยกรีกโบราณ ซึ่งประชาชนนิยมไปขอคำทำนายอนาคตหรือเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟายจึงเป็นเทคนิคการทำนายเหตุการณ์ หรือความเป็นไปได้ในอนาคตโดยอาศัยฉันทามติหรือ Consensus ของผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปอันน่าเชื่อถือในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ว่าจะเป็นข้อสรุปที่เป็นแนวคิดหรือเป็นการทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นหรือความเป็นไปในอนาคต ข้อสรุปจากฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนี้จะสามารถนำมาใช้ประกอบในการตัดสินใจด้านต่าง ๆ ได้ทั้งในเชิงวิชาการและบริการ

การศึกษาวิจัยโดยอาศัยประโยชน์ข้อคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาหรือประเด็นที่ต้องการได้รับการเปิดเผยเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2505 อย่างไรก็ตามแท้จริงแล้วได้เกิดเทคนิควิธีดังกล่าวมานานตั้งแต่ปี 2495 แต่ถูกปกปิดเป็นความลับเนื่องจากเป็นเทคนิคที่กองทัพอากาศอเมริกันใช้ศึกษาและวิจัยสิ่งต่าง ๆ ผู้ที่นำเทคนิควิธีการวิจัยแบบเดลฟายมาเผยแพร่ได้แก่ Olaf Helmer และ Norman C. Dalkey ซึ่งเป็นนักวิจัยของบริษัทแรนด์ (Rand Corporation) ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา อันเป็นบริษัทที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการค้าอาวุธสงคราม ทั้งสองได้เขียนบทความเรื่อง “An Experimental Application of the Delphi Method to the Use of Experts” ตีพิมพ์ในวารสาร Management Science ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 เดือนเมษายน 2506 หลังจากนั้นคณะของเขาก็ได้ศึกษาค้นคว้าข้อดีข้อเสียของวิธีการ และได้พัฒนาจนเป็นเทคนิควิธีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

ความหมายของเทคนิคเดลฟาย

ได้มีผู้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

Helmer (Helmer, 1966, p. 5) อธิบายว่า เทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการค้นหาและจัดเกลากการตัดสินใจของกลุ่ม

Pill (1971, p. 57) อธิบายว่า เทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาใช้อย่างมีระบบ

Rasp (1974) อธิบายว่า เทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการที่มุ่งเอาชนะจุดอ่อนของการตัดสินใจที่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลต่าง ๆ ที่มาจากการประชุมและอธิบายเป็นต้น

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรمان (2537, หน้า 131) อธิบายว่า เทคนิคเดลฟาย คือ เทคนิคที่สกัดความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้คำตอบที่เป็นเอกฉันท์เพื่อการตัดสินใจ เทคนิคเดลฟายเป็นการจัดกระทำเป็นกลุ่ม โดยให้ข้อมูลย้อนกลับหลังจากการพิจารณาคำตอบเป็นข้อ ๆ เทคนิคเดลฟายช่วยให้ผู้ตอบได้ทบทวนคำตอบของตน และอาจแก้ไขคำตอบของตนหลังจากที่ได้ข้อมูลย้อนกลับ

สุนิสา เบ้งย่อง (2525, หน้า 58) กล่าวถึงเทคนิคเดลฟายว่า วิธีนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหว้งเรื่องอนาคตจากบุคคลที่เราเห็นว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง

ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ (2528, หน้า 1) ได้อธิบายถึงเทคนิคเดลฟาย คือ ขบวนการที่รวบรวมความคิดเห็นหรือการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับอนาคตจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยที่ผู้ทำการวิจัยไม่ต้องนัดสมาชิกในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้มาประชุมพบปะกัน แต่ขอร้องให้สมาชิกแต่ละคนแสดงความคิดเห็น หรือตัดสินใจปัญหาในรูปของการตอบแบบสอบถาม

จุดเด่นของเทคนิคการวิจัยเดลฟาย

สมสมัย บุญอ่อน (2524) ได้กล่าวถึงจุดเด่นของเทคนิคเดลฟายไว้ 3 ด้านดังนี้

1. การคงไว้ซึ่งความคิดเห็นเด่นชัดเฉพาะของแต่ละบุคคลในกลุ่ม
2. กระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยสามารถเจาะเฉพาะในทิศทางที่ประสงค์ และ
3. การตอบของผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปออกมาในรูปของสถิติแจ่มชัดที่มีสาระ

ดังที่ เด่นดวง คำตรง (2541) สรุปไว้ว่า เทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการรวบรวมคำตอบหรือความคิดเห็นที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะเป็นไปได้ในอนาคต โดยมุ่งลดผลกระทบทางด้านความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้วยกัน

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน (2537, หน้า 133) กล่าวถึงเทคนิคเดลฟายมีจุดเด่น คือ เป็นการใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ตีมากในการให้คำตอบโดยเลี่ยงการประจันหน้ากันระหว่างผู้เชี่ยวชาญ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้คำตอบจากผู้เชี่ยวชาญ

ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ (2528, หน้า 1) กล่าวถึงเทคนิคเดลฟายว่า เทคนิคนี้จะทำให้ผู้ทำการวิจัยสามารถระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในที่ต่าง ๆ ได้โดยไม่มีข้อจำกัด รวมทั้งยังประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายอีกด้วย นอกจากนี้เทคนิคเดลฟายยังช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลทางความคิดเห็นของผู้อื่นหรือเสียงส่วนใหญ่

กระบวนการวิจัยด้วยเทคนิคเคลฟาย

ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ (2528, หน้า 2) ได้อธิบายกระบวนการของเทคนิคเคลฟายว่า กระบวนการของการวิจัยเริ่มจากการคัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อร่วมออกแบบสอบถามและเพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ตรงความจริงและน่าเชื่อถือมากขึ้น จึงต้องถามย้ำและส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหลายรอบ โดยทั่วไปมักจะถามความคิดเห็น 3-4 รอบคือ

รอบที่ 1 แบบสอบถามในรอบแรกมักเป็นคำถามปลายเปิดและเป็นการถามอย่างกว้าง ๆ เพื่อต้องการเก็บรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

รอบที่ 2 แบบสอบถามในรอบที่ 2 จะพัฒนาจากคำตอบในแบบสอบถามของรอบแรก โดยผู้ทำการวิจัยจะรวบรวมความคิดเห็นที่ได้ทั้งหมดเข้าด้วยกัน และนำมาวิเคราะห์พิจารณา รวมทั้งคัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออก จากนั้นก็จัดสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 ส่งกลับไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้อีกครั้ง แบบสอบถามรอบนี้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนต้องลงมติจัดระดับความสำคัญของแต่ละข้อในรูปแบบของการให้เปอร์เซ็นต์หรือแบบมาตราวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) รวมทั้งเขียนเหตุผลที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยของแต่ละข้อลงในช่องว่างที่เว้นไว้ตอนท้ายประโยค นอกจากนี้หากมีคำถามข้อใดที่ไม่ชัดเจนหรือควรมีการแก้ไขสำนวน ผู้เชี่ยวชาญสามารถเขียนคำแนะนำลงในช่องว่างดังกล่าวได้อีกด้วย

ในบางครั้งผู้ทำการวิจัยอาจไม่ได้เริ่มต้นด้วยการส่งแบบสอบถามปลายเปิดเหมือนอย่างในรอบแรก แต่สร้างแบบสอบถามฉบับแรกในลักษณะคล้าย ๆ กับแบบสอบถามที่ 2 และสร้างคำถามเกี่ยวกับปัญหาที่กำลังวิจัยขึ้นเอง แล้วจึงส่งไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอให้จัดระดับความสำคัญของแต่ละข้อ แบบสอบถามในลักษณะนี้ผู้ทำการวิจัยควรให้มีคำถามปลายเปิดในตอนท้ายของแบบสอบถาม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้

รอบที่ 3 หลังจากได้รับแบบสอบถามรอบที่ 2 จากผู้เชี่ยวชาญคืนแล้ว ผู้ทำการวิจัยจะนำคำตอบแต่ละข้อคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) และสร้างแบบสอบถามใหม่โดยใช้ข้อความเดียวกับแบบสอบถามรอบที่ 2 แล้วส่งกลับไปให้ผู้ตอบทำนั้น ๆ อีกครั้งหนึ่ง จุดประสงค์ของแบบสอบถามรอบนี้เพื่อให้ผู้ตอบได้เห็นความแตกต่างระหว่างคำตอบเดิมของตนเอง มัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบที่ได้จากกลุ่มผู้ตอบทั้งหมด แล้วพิจารณาทบทวนอีกครั้งว่าต้องการยืนยันคำตอบเดิมหรือต้องการเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่หากต้องการยืนยันคำตอบเดิมก็ได้รับการขอร้องให้เขียนเหตุผลสั้น ๆ ลงตอบท้ายของแต่ละข้อด้วย การส่งแบบสอบถามในรอบนี้นั้นจะจัดส่งไปให้กับผู้ที่ตอบและส่งคืนแบบสอบถามรอบที่ 2 แล้วเท่านั้น

รอบที่ 4 ผู้ทำการวิจัยจะทำตามขั้นตอนเดียวกับรอบที่ 3 คือ คำนวณหาค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ จากคำตอบที่ได้มาใหม่ แล้วใส่ลงในแบบสอบถามที่มีรูปแบบและเนื้อหา เช่นเดียวกับฉบับในรอบที่ 3 รวมทั้งใส่ตำแหน่งของผู้ตอบท่านนั้น ๆ ในฉบับที่ 3 ด้วย จากนั้นส่งไปให้ผู้ตอบพิจารณาทบทวนคำตอบอีกครั้ง

โดยทั่ว ๆ ไป มักจะตัดการส่งแบบสอบถามในรอบที่ 4 แล้วใช้ผลที่ได้ในรอบที่ 3 พิจารณาเสนอผลการวิจัยเพราะความคิดเห็นในรอบที่ 3 และรอบที่ 4 มีความแตกต่างกันน้อยมาก

ข้อดีของเทคนิคเคลฟาย

1. เป็นเทคนิคที่ช่วยในการตัดสินใจปัญหาในสถานการณ์ที่เลว และสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน
2. เป็นเทคนิคที่ระดมสมองความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ คน และเทคนิคนี้ได้เปรียบที่ว่าไม่ต้องมีความเกรงใจ ความเห็นแก่หน้ามาเป็นอุปสรรคในการแสดงความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญสามารถให้คำตอบโดยอิสระไม่ถูกครอบงำความคิด และยังป้องกันความขัดแย้งจากการเผชิญหน้ากัน
3. ผลผลิตของการวิจัย ทำให้ความเชื่อมั่นของคำตอบที่ได้รับสูงขึ้น เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญ ได้ตอบแบบสอบถามซ้ำหลายรอบ และนำเอาวิธีการทางสถิติมาช่วยจัดกระทำคำตอบ เช่น หากคำตอบที่เป็นตัวแทนของกลุ่ม การลดการกระจายของคำตอบ

ข้อเสียของเทคนิคเคลฟาย

1. การคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งอาจจะไม่ได้ผู้ที่มีความรู้หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการความคิดเห็นอย่างแท้จริง มีอยู่หลายกรณีที่ผู้เข้าร่วมโครงการต้องถูกเลือกโดยอาศัยความคุ้นเคยมากกว่าความรู้ความสามารถ
2. เป็นเทคนิคที่ใช้เวลาในการดำเนินการมากในเรื่องการจัดส่งเอกสาร ซึ่งการส่งเอกสารมีช่องทางจะสูญหาย หรือไม่ได้รับคำตอบกลับมาได้ง่าย ส่วนผู้ตอบนั้นก็อาจเกิดความรู้สึกว่าเป็นการรบกวนมากเกินไปจนอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือในการตอบคำถามรอบหลัง ๆ
3. เทคนิคนี้ขาดตัวเลขเชิงปริมาณสนับสนุน จึงอาจทำให้ผู้ตัดสินใจขาดความมั่นใจได้
4. การใช้ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกทั้งหมด ทำให้ขาดความรู้เกี่ยวกับลักษณะและวัฒนธรรมขององค์การอย่างลึกซึ้ง จึงอาจจะได้ทางเลือกที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ขององค์การเท่าที่ควร (เทคนิคการหาทางเลือก)

ปัญหาที่พบในการวิจัยโดยใช้เทคนิคเคลฟาย

1. ผู้วิจัยต้องมีความอดทนที่จะรอคอย หรือติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญและต้องใช้ความพยายามในการติดตามทวงถามข้อมูล

2. เวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะรอบแรกที่ต้องใช้วิธีสัมภาษณ์ จะต้องใช้เวลาเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาก ดังนั้นหากผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมในโครงการวิจัยมีจำนวนมากก็จะต้องเสียเวลามากขึ้น

3. การตอบแบบสอบถามรอบที่ 3 กรณีที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่ง ไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และถ้าหากยังยืนยันความคิดเห็นของตนก็จะถูกขอร้องให้แสดงเหตุผลประกอบ เงื่อนไขนี้ทำให้ผู้เชี่ยวชาญหลายคนเปลี่ยนความคิดเห็นของตนให้สอดคล้องกับความเห็นของกลุ่ม

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ไม่สอดคล้องกับความเห็นของกลุ่ม จะถูกตัดออกทั้ง ๆ ที่บางครั้งเป็นความคิดเห็นที่ถูกต้อง และมีประโยชน์

4. บางครั้งผู้เชี่ยวชาญอาจจะไม่ได้เป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง หากไม่เห็นความสำคัญของการวิจัยหรือด้วยเหตุผลใดก็ตาม โดยเฉพาะในกรณีที่ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ซึ่งผู้วิจัยไม่มีโอกาสทราบก็จะทำให้ข้อมูลที่ได้นั้นไม่ตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย (พิระขเจษฎ์ แก้วโบราณ, 2539, หน้า 58)

กระบวนการสำคัญที่สุดของการใช้เทคนิคเดลฟาย คือ การเลือกผู้เชี่ยวชาญ เพราะจากความสามารถและความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้เชี่ยวชาญจะส่งผลไปถึงความเชื่อมั่นของงานวิจัย ความเชื่อมั่นของเดลฟายจะสูงขึ้น ถ้าสามารถพิจารณาคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมโครงการอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้ได้ผู้ที่เหมาะสมจริง ๆ สำหรับจำนวนผู้เชียวชาวนั้น ไม่ได้กำหนดตายตัวลงไป ขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มเป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้ากลุ่มมีความแตกต่างกันมาก ก็อาจใช้จำนวนหลายร้อยคน

Macmillian (1971) ได้เสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการวิจัยแบบเดลฟาย เท่าไรจึงจะเหมาะสมในกรณีประชุมประจำปี California Junior Colleges Association ซึ่งแสดงในตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า เมื่อมีจำนวนผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป อัตราความคลาดเคลื่อนจะน้อยมากได้ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนผู้เชี่ยวชาญและการลดลงของความคลาดเคลื่อน

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ	การลดลงของความคลาดเคลื่อน	ความคลาดเคลื่อนลดลง
1 – 5	1.20 – 1.70	0.50
5 – 9	1.70 – 0.58	0.12
9 – 13	0.58 – 0.54	0.04
13 – 17	0.54 – 0.50	0.04
17 – 21	0.50 – 0.48	0.02
21 – 25	0.48 – 0.46	0.02
25 – 29	0.46 – 0.44	0.02

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

มงคล ใจดีนัย (2538, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานกิจการนักศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า ผู้บริหาร ครูอาจารย์มีความเห็นว่าการบริหารกิจการนักศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 5 ด้าน คือ งานแนะแนวอาชีพ และจัดหางาน งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา งานโครงการพิเศษ งานปกครอง และงานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากอันดับแรก โดยเฉพาะด้านงานปกครอง และงานด้านสวัสดิการพยาบาลและหอพัก ส่วนนักศึกษามีความเห็นว่าการบริหารงานกิจการนักศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านงานปกครอง เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานกิจการนักศึกษาของวิทยาลัยเทคนิค ตามประเภทวิชาที่เปิดสอน พบว่าโดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างในด้านปัญหาและความต้องการ แต่ในเรื่องการดำเนินงานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประสิทธิ์ สุรศิลป์ (2538, หน้า 177-184) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องปัญหาในการปฏิบัติงานกิจการนักเรียนนักศึกษา ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา ดังนี้

1. งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา พบว่าสนามกีฬาไม่เพียงพอ ทำให้จ่ายบางรายการในการจัดกิจกรรมไม่สามารถเบิกจ่ายได้ตามระเบียบ งบประมาณจัดกิจกรรมไม่พอ อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ช่วยตรวจสอบและไม่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ครูอาจารย์ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมน้อยเกินไป

2. งานปกครอง พบว่าครูอาจารย์ให้ความร่วมมือควบคุมดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับน้อยเกินไป ห้องทำงานของครูอาจารย์ปกครองไม่เป็นสัดส่วน อาจารย์ปกครองไม่สามารถดูแลความประพฤติของนักเรียนได้ทั่วถึง

3. งานแนะแนวอาชีพและจัดหางาน พบว่าศิษย์เก่าไม่ให้ความร่วมมือในการรายงานผลการประกอบอาชีพของตนมายังวิทยาลัย สถานประกอบการในท้องถิ่นไม่เพียงพอที่จะรับผู้จบการศึกษา โดยข้อเท็จจริงแล้วสถานศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านการฝึกงานของนักเรียนนักศึกษา และปัญหาอาจารย์แนะแนวไม่มีเวลา

4. งานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก พบว่าวิทยาลัยไม่มีเจ้าหน้าที่พยาบาลโดยตรง บุคลากรในงานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก ไม่สามารถตรวจสอบสภาพหอพักเอกชนและบ้านเช่าได้อย่างทั่วถึง

5. งานโครงการพิเศษ พบว่าระบบการจัดการเรียนการสอนไม่เอื้ออำนวยต่อการนำนักเรียนนักศึกษาและครูอาจารย์ออกไปพัฒนาชนบท

ไพรัตน์ ชันท์แก้ว (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานด้านกิจการนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานกิจการนักศึกษา และศึกษาข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนางานกิจการนักศึกษา ซึ่งผลการวิจัยสภาพและปัญหาในการดำเนินงานกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยขอนแก่น มีการปฏิบัติและปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะประเด็นที่สำคัญได้แก่ 1) การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเก็บและเรียกใช้ข้อมูลเพิ่มขึ้น 2) การจัดอบรมนักศึกษาที่ทำงานด้านกิจกรรมนักศึกษาให้เข้าใจกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และขั้นตอนการดำเนินงาน 3) การเพิ่มสวัสดิการด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักศึกษา 4) การสร้างหอพักเพิ่มให้เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา 5) การจัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถแก่นักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ 6) การจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น

คารารัตน์ ธรรมานูชิต (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการบริหารกิจการนักศึกษาในวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดลำปาง พบว่าควรมีการวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในวิทยาลัยและภายนอกวิทยาลัยอย่างทั่วถึง ตลอดจนควรมีการประเมินเพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ สำหรับในการงานพัฒนานักศึกษาควรมีหัวหน้างานที่เข้มแข็ง ประสานงานกับอาจารย์และนักศึกษาได้ดี มีบทบาททางวินัยที่เคร่งครัด ตลอดจนมีการสอดส่องดูแลพฤติกรรม การผิดระเบียบของนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอและเคร่งครัด งานองค์การนักศึกษาวิทยาลัยควรจัดสถานที่ดำเนินงานที่เหมาะสม และให้นักศึกษาทุกสาขามีส่วนร่วมและมีบทบาทอันจะนำไปสู่ความสามัคคีของหมู่คณะ งานบริการและสวัสดิการนักศึกษา

ควรมีการควบคุมคุณภาพของอาหารที่จำหน่ายในโรงอาหาร ส่วนงานนักศึกษาวิชาทหารควรแนะนำให้นักศึกษาเห็นประโยชน์ของการเป็นนักศึกษาวิชาทหารที่มีต่อตนเองและส่วนรวม

วรวิทย์ จรัสตระกูล (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาวัยรุ่นของนักศึกษาที่เรียนในโรงเรียนสามัญและสายอาชีพในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าปัญหาของนักเรียน คือ ปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับงานของโรงเรียน รองลงมาคือ ปัญหาด้านสุขภาพและปัญหากิจกรรมทางสังคม

วรเวทย์ บุญมา (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้า การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานฝ่ายกิจการนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่าฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพ สังกัดกรมอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังมีปัญหาในการปฏิบัติงานโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีประเด็นปัญหาสำคัญ 10 ข้อแรก ได้แก่

1. วิทยาลัยไม่มีโรงยิมในการฝึกซ้อมกีฬานักเรียนนักศึกษา
2. ครูอาจารย์ที่ปฏิบัติงานแนะนำแนวทางการสอนด้วย ทำให้ไม่มีเวลาแนะนำได้อย่างเต็มที่
3. ห้องแนะแนวไม่เอื้ออำนวยต่อการให้นักเรียนนักศึกษาไปใช้บริการ
4. บุคลากรที่ปฏิบัติงานแนะแนวอาชีพ ไม่เพียงพอในการให้บริการแนะแนว
5. ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์การวิจัย เพื่อหาสาเหตุของผู้สำเร็จการศึกษาที่ไม่มีงานทำ
6. นักเรียนนักศึกษาไม่กล้าใช้บริการแนะแนวมักจะแก้ปัญหาด้วยตนเอง
7. ไม่มีห้องสำหรับปฏิบัติงานปกครองอย่างเป็นสัดส่วน
8. อาจารย์ที่ปฏิบัติงานพยาบาล ไม่ได้ผ่านการอบรมการรักษาพยาบาลเบื้องต้นทำให้การปฐมพยาบาลล่าช้า
9. นักเรียนนักศึกษาขาดภาวะผู้นำในการจัดกิจกรรมชมรม
10. งบประมาณในการจัดการแข่งขันกีฬภายในและภายนอกสถานศึกษามีจำกัดทำให้การจัดการแข่งขันกีฬาทำได้บางประเภทเท่านั้น

สำน มุลมาตย์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษา ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 10 ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้

1. การปฏิบัติงานของฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษาในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 10 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละงาน พบว่ามีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาตามสถานภาพตำแหน่งพบว่า

1.1 ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่า มีการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละงาน พบว่า มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก คือ งานสวัสดิการพยาบาลและหอพักอยู่ในระดับปานกลาง 3 งาน คือ งานปกครอง งานแนะแนวอาชีพและจัดหางาน และงานโครงการพิเศษ และมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย คือ งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา

1.2 ครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นว่า มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละงานพบว่า มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก 2 งาน คือ งานโครงการพิเศษ และงานแนะแนวอาชีพและจัดหางาน อยู่ในระดับปานกลาง 1 งาน คือ งานปกครอง และอยู่ในระดับน้อย 2 งาน คือ งานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก และงานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา

2. ผู้บริหารและครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติงาน มีความคิดเห็นว่า ความต้องการปฏิบัติงานของฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษา ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษาเขตการศึกษา 10 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละงาน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกันและเมื่อพิจารณาตามสถานภาพตำแหน่ง พบว่า ทั้งผู้บริหารและครูอาจารย์ มีความคิดเห็นว่าการต้องการอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งโดยรวมและในแต่ละงาน

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติงานและความต้องการของฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษา ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 10 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษาปรากฏดังนี้

3.1 ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่า ได้มีการปฏิบัติงานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาและงานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก มากกว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติงานมีความคิดเห็นว่า มีการปฏิบัติงานโครงการพิเศษมากกว่าผู้บริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนที่เหลืออีก 2 งาน ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

3.2 ผู้บริหารและครูอาจารย์ผู้ปฏิบัติงาน ทั้ง 5 งาน มีความต้องการในการปฏิบัติงานฝ่ายกิจการนักเรียนนักศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุทธพงศ์ ยุคณธร (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องการจัดกิจกรรมนักเรียนในวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 4 พบว่า 1) ความคิดเห็นของนักเรียนนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมที่ได้รับการจัดอันดับสูงสุด 3 อันดับแรกคือ กิจกรรมการแข่งขันกีฬาภายใน กิจกรรมการบวช สมานีและพัฒนาจิต และกิจกรรมศึกษาดูงานสถานประกอบการ ส่วนกิจกรรมที่ได้รับการจัดอันดับต่ำสุด 3 อันดับสุดท้าย คือ กิจกรรมบริจาคโลหิต กิจกรรมขับขี้อวดกลองทำใบอนุญาตขับรถ และกิจกรรมได้วาทะและประกวดสุนทรพจน์ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมพบว่าความคิดเห็นของนักเรียนนักศึกษาระดับ ปวช. กับ

นักเรียนศึกษาระดับ ปวส. มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียน นักศึกษาประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมกับนักเรียนนักศึกษาประเภทวิชาพาณิชยกรรม มีความคิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และคณะกรรมการนักศึกษากับนักเรียนนักศึกษาทั่วไปมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภรา สุขบุญมาก (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบงานกิจการนักศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สังกัดสถาบันพระบรมราชชนกกระทรวงสาธารณสุข โดยใช้เทคนิคเดลฟาย เพื่อศึกษารูปแบบงานกิจการนักศึกษา พบว่ารูปแบบงานกิจการนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีตามทัศนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการด้านกิจการนักศึกษา และกลุ่มผู้บริหารด้านกิจการนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันคือ

1. ปรัชญางานกิจการนักศึกษาส่งเสริมให้นักศึกษามีการพัฒนาด้านวิชาการ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ เสริมสร้างความสามัคคีจากการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความภาคภูมิใจในตนเองต่อสถาบันและวิชาชีพ

2. นโยบายงานกิจการนักศึกษา

2.1 จัดสรรสภาพแวดล้อมของสถาบันและดำเนินกิจกรรมให้เอื้อต่อการพัฒนา

2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนาให้นักศึกษาเกิดทักษะด้านต่าง ๆ มีความพร้อมด้านวิชาการและวิชาชีพ พัฒนาศักยภาพทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ปลูกฝังเอกลักษณ์ความเป็นไทย

2.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีความรักสถาบันและมีความสามัคคีในกลุ่มวิชาชีพพยาบาล

3. จุดมุ่งหมายกิจการนักศึกษา

3.1 เพื่อดำเนินกิจกรรมที่สำคัญของสถาบัน เช่น การปฐมนิเทศ การปัจฉิมนิเทศ ระเบียบนักศึกษา การดำเนินงานเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา การดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมที่สถาบันเห็นความสำคัญของการดำเนินการ

3.2 เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความพร้อมในการเรียน โดยการจัดบริการที่สำคัญ เช่น บริการหอพักและอาหาร บริการแนะแนว บริการสุขภาพอนามัย ทุนการศึกษาและบริการจัดหางาน ทั้งนี้เพื่อช่วยลดหรือขจัดปัญหาต่าง ๆ ให้นักศึกษา

3.3 เพื่อช่วยพัฒนานักศึกษา ให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญา สังคม เอกลักษณ์ อารมณ์ ร่างกาย และจิตใจ ตลอดจนสอนทักษะต่าง ๆ เช่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น การฝึกความเป็นผู้นำ และเป็นพลเมืองที่ดี การติดต่อประสานงานและการปรับตัวเข้ากับสังคม

ซึ่งนักศึกษาจะเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะได้ดีโดยการทำกิจกรรม เช่น ด้านกีฬา ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านบำเพ็ญประโยชน์ ด้านดนตรี เป็นต้น

3.4 เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศของสถาบันให้เอื้อต่อการเรียนการสอน ตลอดจนช่วยเสริมสร้างและส่งเสริมความสนใจในการไขว่คว้าหาความรู้ทั้งขณะที่เป็นนักศึกษา และเมื่อสำเร็จการศึกษา เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของสถาบันและชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.5 เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้และเกิดทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจนช่วยชุมชนและสังคมในการบำรุงศิลปวัฒนธรรม

4. ขอบข่ายการดำเนินงานกิจการนักศึกษา

4.1 การปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่

4.1.1 นักศึกษาทราบวัตถุประสงค์ ปรัชญา และระบบการศึกษาของสถาบัน

4.1.2 นักศึกษาสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและระบบการเรียนการสอนของสถาบัน

4.1.3 สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักศึกษาใหม่ รุ่นพี่และอาจารย์กิจกรรมที่จัด

4.1.4 แนะนำสถาบัน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของสถาบัน โดยนักศึกษารุ่นพี่และอาจารย์

4.1.5 ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการศึกษา

4.1.6 จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความสามัคคี การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคม

4.2 การปฐมนิเทศนักศึกษา

4.2.1 นักศึกษามีความพร้อมในการพยาบาลวิชาชีพ

4.2.2 นักศึกษามีความรู้และเข้าใจในระเบียบวินัยข้าราชการและความก้าวหน้าในวิชาชีพ

4.2.3 นักศึกษามีความรัก ความผูกพัน เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง สถาบัน และวิชาชีพพยาบาล กิจกรรมที่จัด จัดการประชุมโดยการบรรยาย อภิปราย สาธิต

4.2.4 ระเบียบวินัยข้าราชการ

4.2.5 ความก้าวหน้าในวิชาชีพ

4.2.6 การพัฒนานุคลิกภาพ

4.2.7 กฎหมายและจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล

4.2.8 จัดพิธีทำบุญเลี้ยงพระและเลี้ยงแสดงความยินดี โดยสถาบันและรุ่นน้อง

4.3 บริการหอพัก เป้าหมาย

4.3.1 จัดสิ่งอำนวยความสะดวกและให้บริการที่พักอาศัย ที่มีความสะอาด สะดวกสบาย และปลอดภัย แก่นักศึกษาที่ภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด และไม่มีที่พักอาศัยที่สะดวกต่อการเรียน

4.3.2 เพื่อฝึกฝนให้นักศึกษารู้จักการอยู่ร่วมกัน เคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน มีน้ำใจ มีความสามัคคี มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม

4.3.3 เพื่อให้ นักศึกษาได้อยู่ร่วมกันในที่พักที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียน

4.3.4 จัดที่พักอาศัยที่มีความสะอาด สะดวกสบาย และปลอดภัยในรายชื่ธรรม ให้นักศึกษา

4.3.5 จัดสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสนับสนุนการเรียน เช่น คอมพิวเตอร์ให้นักศึกษาใช้อย่างเพียงพอ จัดที่นั่งอ่านหนังสือ จัดห้องสอนทบทวนขนาดเล็ก และจัดบรรยากาศภายในและบริเวณหอพักที่เอื้อต่อการเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการเรียน เช่น การจัดกิจกรรมสอนทบทวน จัดห้องสมุดนอกเวลา

4.3.6 จัดระบบที่ปรึกษาหอพักโดยให้มีที่ปรึกษาประจำแต่ละหอพัก เพื่อจัดสภาพแวดล้อมและพัฒนานักศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาการปกครองตนเอง การรู้จักอยู่กับผู้อื่น การพัฒนาทักษะการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น การพัฒนาคุณธรรม และการพัฒนาทางด้านร่างกาย เป็นต้น

4.4 บริการอาหารและการจัดจำหน่ายอาหาร

4.4.1 มีสถานที่รับประทานอาหารที่มีความสะอาด สะดวก และถูกหลักสุขาภิบาลอาหาร

4.4.2 ได้รับบริการที่รวดเร็ว และมีอาหารเพียงพอกับความต้องการของนักศึกษาและบุคลากรของสถาบัน

4.4.3 สามารถเลือกรับประทานอาหารที่มีความหลากหลาย มีคุณภาพดี มีความสะอาดในรายชื่ธรรม

4.4.4 จัดสถานที่รับประทานอาหารให้มีความสะอาด สะดวก และถูกหลักสุขาภิบาลอาหาร

4.4.5 จัดให้มีการตรวจโรคผู้ประกอบอาหารทุกคนเป็นประจำทุกปี

4.4.6 ตรวจสอบการประกอบอาหารอย่างสม่ำเสมอ

4.4.7 ให้ความรู้ตามหลักสุขาภิบาลอาหารแก่ผู้ประกอบอาหารทุกคน

4.4.8 จัดให้มีอาหารจำหน่ายให้มีความหลากหลาย และเพียงพอกับความต้องการของนักศึกษาและบุคลากรของสถาบัน

4.4.9 ควบคุมให้มีการจำหน่ายอาหารในราคายุติธรรม

4.5 บริการแนะแนว

4.5.1 ให้บริการปรึกษาที่มีประสิทธิภาพทั้งการปรึกษารายบุคคล และรายกลุ่มแก่นักศึกษาทั้งทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม

4.5.2 ช่วยให้นักศึกษาสามารถวางแผนการศึกษาและประกอบอาชีพได้

4.5.3 บริการปรึกษาเป็นรายบุคคล ทั้งทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม

4.5.4 บริการปรึกษาเป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือให้นักศึกษาให้สามารถแก้ปัญหาด้านการศึกษาและการพัฒนาบุคลิกภาพ

4.5.5 บริการห้องสมุดอาชีพที่มีข้อมูลต่าง ๆ เช่น ภาวะและแนวโน้มของวิชาชีพ พยาบาล สถานที่ประกอบอาชีพ ตำแหน่ง ตลอดจนสถานศึกษา

4.5.6 บริการแบบทดสอบ แบบสำรวจ ที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพ ความสนใจในวิชาชีพ ความถนัด เป็นต้น

4.5.7 บริการระเบียบสะสมของนักศึกษาที่มีข้อมูลที่ถูกต้องและทันเหตุการณ์

4.6 วินัยนักศึกษา เป้าหมาย

4.6.1 เพื่อช่วยให้นักศึกษามีความรู้ และตระหนักในกฎระเบียบของสถาบัน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติของบุคคลในสังคม

4.6.2 เพื่อช่วยให้นักศึกษามีความเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น

4.6.3 เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเอง พัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง เป็นพลเมืองที่ดีและมีส่วนร่วมสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

4.6.4 เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาตนเองด้านพฤติกรรม เช่น อารมณ์ ค่านิยม และคุณธรรม เป็นต้น

4.6.5 เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาร่วมกัน สร้างบรรยากาศที่เป็นระเบียบเรียบร้อยให้เอื้อต่อการเรียนการสอน การพัฒนานักศึกษา ตลอดจนการดำเนินงานของสถาบัน

4.6.6 เผยแพร่กฎระเบียบของสถาบัน และให้นักศึกษารู้สิทธิหน้าที่ของตนเอง และของผู้อื่น

4.6.7 กำหนด และเผยแพร่การลงโทษ วิธีการร้องทุกข์ วิธีการพิจารณาความผิดที่ยุติธรรมและรวดเร็วและวิธีการอุทธรณ์ให้นักศึกษา อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทราบโดยทั่วกัน

4.7 กิจกรรมนักศึกษา

4.7.1 ส่งเสริมสนับสนุนให้นักศึกษาร่วมกันจัดกิจกรรมตามความต้องการ

4.7.2 เพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์แก่นักศึกษา

4.7.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรในสถาบันได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความรัก สามัคคี และภาคภูมิใจในตนเองและสถาบัน

4.7.4 กิจกรรมส่วนกลาง ได้แก่ สโมสรนักศึกษาหรือองค์การนักศึกษา

4.7.5 กิจกรรมวิชาการ ได้แก่ ชมรมภาษา ชมรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

4.7.6 กิจกรรมกีฬา ได้แก่ ชมรมกีฬาประเภทต่าง ๆ

4.7.7 กิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรม ได้แก่ ชมรมศิลป์และลีลาศิลป์ ชมรม

ดนตรีสากล

4.7.8 กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ ชมรมบำเพ็ญประโยชน์และศาสนา
ชมรมค่ายอาสาพัฒนา ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4.7.9 กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ การออกกำลังกาย การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์
 เป็นต้น

4.8 สุขภาพและบริการอนามัย

4.8.1 ให้บริการปัจจุบันพยาบาลและบริการตรวจรักษาโรค ที่มีคุณภาพแก่นักศึกษาและบุคลากรในสถาบัน

4.8.2 เพื่อช่วยเสริมสร้างสุขนิสัยทั้งด้านส่วนตัว และส่วนรวมแก่นักศึกษา

4.8.3 เพื่อจัดสภาพแวดล้อมของสถาบันให้อุทิศสู่ลักษณะ และมีความปลอดภัย

4.8.4 เพื่อจัดบริการในการป้องกันโรค อันอาจเกิดขึ้นกับบุคคลในสถาบันทั้งทาง

ร่างกายและจิตใจ

4.8.5 จัดให้มีการตรวจสุขภาพนักศึกษาใหม่ เมื่อรับเข้าเป็นนักศึกษา

4.8.6 จัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีแก่นักศึกษา และบุคลากรในสถาบัน

4.8.7 จัดบริการสร้างภูมิคุ้มกันโรค เมื่อเกิดโรคระบาดแก่นักศึกษา

4.8.8 ให้ความรู้และปรึกษาเกี่ยวกับการป้องกัน รักษา ส่งเสริมสุขภาพแก่นักศึกษาและบุคลากรในสถาบัน

นักศึกษาและบุคลากรในสถาบัน

4.8.9 ติดต่อประสานงานในการให้บริการปัจจุบันพยาบาล และบริการตรวจรักษาโรคแก่นักศึกษาให้มีความสะดวกปลอดภัย

4.9 ทุนการศึกษา

4.9.1 ช่วยเหลือนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้สามารถศึกษาจนสำเร็จ

การศึกษา

4.9.2 จัดสรรทุนการศึกษาประเภทต่าง ๆ ให้แก่นักศึกษาที่มีสิทธิได้รับ
ทุนการศึกษาแต่ละประเภท

4.9.3 เพื่อให้คำปรึกษานักศึกษาที่มีปัญหาด้านการเงิน

4.9.4 ให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาเกี่ยวกับทุนการศึกษา
ประเภทต่าง ๆ และมอบทุนเงินกู้เพื่อการศึกษาของรัฐบาล

4.9.5 ช่วยเหลือนักศึกษาเพื่อการกู้เงิน จากกองทุนเงินกู้เพื่อการศึกษา

4.9.6 ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกสถาบัน เพื่อหาข้อมูล
นำมาจัดสรรทุนการศึกษาให้นักศึกษา

4.9.7 แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาทุน การศึกษาของสถาบันและการกู้เงิน
กองทุนเงินกู้เพื่อการศึกษาของรัฐบาล

4.9.8 ให้คำปรึกษแก่นักศึกษาที่เกี่ยวกับทุนการศึกษา และการขอกู้เงินเพื่อ
การศึกษาของรัฐบาล

4.9.9 ติดตามประเมินผลนักศึกษาที่กู้เงิน เพื่อการศึกษาของรัฐบาลและนักศึกษา
ที่ได้รับทุนการศึกษาของสถาบัน

4.10 ศิษย์เก่าสัมพันธ์

4.10.1 เพื่อให้ให้นักศึกษาปัจจุบันได้ทราบข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของ
นักศึกษาที่จบการศึกษาโดยเฉพาะผู้ที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพพยาบาล

4.10.2 เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ติดต่อพบปะกับรุ่นพี่ได้สะดวก

4.10.3 จัดตั้งชมรมศิษย์เก่า โดยนักศึกษาและอาจารย์มีส่วนร่วมในการทำ
กิจกรรม เช่น จัดทำจุลสาร จัดกิจกรรมงานเลี้ยงสังสรรค์ศิษย์ปัจจุบันและศิษย์เก่า จัดอบรมด้าน
วิชาการ เป็นต้น

4.10.4 ทำทะเบียนศิษย์เก่าให้เป็นระบบและข้อมูลทันสมัยตลอดเวลา

4.11 การวิจัยและประเมินกิจการนักศึกษา

4.11.1 เพื่อนำผลการวิจัยและการประเมิน ไปใช้ปรับปรุงวิธีการดำเนินงาน
กิจการนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.11.2 การวิจัยและประเมินผลต้องเก็บข้อมูลจากนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง

4.11.3 สามารถใช้ได้ทั้งวิธีประเมินเชิงปริมาณและวิธีประเมินเชิงคุณภาพ

4.12 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษา ห้องสมุดในหอพัก แผนผังสาย

การบริหาร

จำไพ เมฆาวิบูลย์ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานกิจการนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือผู้บริหารและบุคลากรฝ่ายกิจการนิสิตนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานกิจการนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีการวางแผนการดำเนินงานและการประเมินผล ดังนี้ 1) งานบริการแนะแนวมีการวางแผนการบริการให้คำปรึกษาด้านการเรียน อาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม และมีการประเมินผล 2) งานบริการจัดหางาน มีการวางแผน มีการจัดบริการหางานพิเศษนอกเวลาเรียนภายในหน่วยงานของมหาวิทยาลัยและมีการประเมินผล 3) งานบริการทุนการศึกษา มีการวางแผน โดยมีคณะกรรมการพิจารณาทุนการศึกษาของมหาวิทยาลัยเป็นผู้พิจารณาจัดสรรทุนการศึกษาและมีการประเมินผล 4) งานบริการอนามัย มีการวางแผน มีการบริการด้านการรักษาพยาบาลและมีการประเมินผล 5) งานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา มีการวางแผนกิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่จัดในมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่คือกิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ ศิลปวัฒนธรรมและกีฬา และมีการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการ 6) งานวินัย นิสิตนักศึกษามีการวางแผน มีการดำเนินงานด้านวินัยและการพัฒนานิสิตนักศึกษา และมีการประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ปัญหาส่วนใหญ่ในการบริหารงานกิจการนิสิตนักศึกษาที่ขาดแคลน ขาดความร่วมมือของศิษย์เก่าในการรายงานผลการประกอบอาชีพและขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

สุนทร เดชชัย (2545, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการดำเนินงานตามมาตรฐานกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้ 1) บุคลากรโดยรวมและจำแนกตามสถานภาพ เห็นว่ามีการดำเนินงานตามมาตรฐานกิจการนิสิตโดยภาพรวมและเป็นรายมาตรฐานทั้ง 4 มาตรฐาน อยู่ในระดับมาก โดยบุคลากรโดยรวม ผู้บริหาร และนิสิตตัวแทนองค์กรนิสิต เห็นว่ามาตรฐานที่มีการดำเนินงานมาเป็นอันดับ 1 คือ มาตรฐานบริการหอพักนิสิต รองลงมา คือ มาตรฐานงานทุนการศึกษา มาตรฐานงานวินัยนิสิต และมาตรฐานงานกิจกรรมนิสิต ตามลำดับ 2) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีปัญหาในการดำเนินงานตามมาตรฐานกิจการนิสิตที่สำคัญ คือ บุคลากรที่ต้องดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องวินัยนิสิต โดยเฉพาะไม่เพียงพอ นิสิตไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเท่าที่ควร การจัดหาอาคารหอพักไม่เพียงพอกับจำนวนนิสิตที่ต้องการพัก และขาดบุคลากรเพื่อรับผิดชอบการประสานแหล่งเงินทุนต่าง ๆ โดยเฉพาะซึ่งบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาสารคามได้เสนอแนะทางแก้ไขปัญหาที่สำคัญ ดังนี้ ควรแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ด้านกฎหมายทำหน้าที่เกี่ยวกับงานนี้โดยเฉพาะ ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้ทั่วถึง และต่อเนื่อง ขอความร่วมมือจากเจ้าของหอพักเอกชนให้กำหนดราคาการเข้าพักอย่างยุติธรรม และแต่งตั้งคณะกรรมการจัดหาแหล่งทุนไว้โดยเฉพาะ

สุทธีวรรณ กิตตินันท์กุล (2545, หน้า 52-55) ได้ศึกษาเรื่อง ผลและความต้องการ พัฒนาการดำเนินงานกิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคฉะเชิงเทรา ตามความคิดเห็นของ อาจารย์ ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้ 1) ผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคฉะเชิงเทราอยู่ในระดับปานกลาง การดำเนินงานกิจการนักเรียนนักศึกษาจะให้ ประสพผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษานั้น บุคลากรในสถานศึกษามีความสำคัญมากที่สุด แต่เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียนนักศึกษามีจำนวนน้อย ทำให้ขาดแคลนบุคลากร เมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนที่มากกว่า 2) ความต้องการพัฒนางานกิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคฉะเชิงเทราอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นผลเพราะขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ของครู-อาจารย์ ขาดการประสานงานที่ดีพอ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของงานกิจการนักเรียน นักศึกษา ขาดความสนใจในกิจกรรมและขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากวิทยาลัยในเรื่อง การขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ อีกประการหนึ่งขาดระเบียบรองรับที่แน่นอนเกี่ยวกับการ พิจารณาความดีความชอบ 3) ผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนนักศึกษาระหว่างความคิดเห็น ของอาจารย์วิชาสามัญกับอาจารย์วิชาช่างไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นผลเพราะงานกิจการนักเรียน นักศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ งานแนะแนวอาชีพและจัดหางาน งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา งาน โครงการพิเศษ งานปกครอง และงานสวัสดิการพยาบาลและหอพัก ซึ่งหัวหน้างานและ เจ้าหน้าที่ 5 งานในฝ่าย เป็นครู-อาจารย์ที่มาจากอาจารย์วิชาช่างและอาจารย์วิชาสามัญ ซึ่งอยู่ใน สายงานเดียวกัน มีหัวหน้าฝ่ายเป็นบุคคลเดียวกัน และมีนโยบายการปฏิบัติงานเป็นแนวทาง เดียวกัน มีการประสานงานและการปฏิบัติงานร่วมกัน จึงพบปัญหาและความสำเร็จของงานไม่ แตกต่างกัน 4) ความต้องการพัฒนางานกิจการนักเรียนนักศึกษาโดยรวม งานแนะแนวอาชีพและ จัดหางาน งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา งานโครงการพิเศษ งานปกครอง ระหว่างความคิดเห็น ของอาจารย์วิชาสามัญกับอาจารย์วิชาช่างไม่แตกต่างกัน ยกเว้นงานสวัสดิการและหอพัก ซึ่ง อาจารย์วิชาช่างมีความต้องการพัฒนางานด้านนี้สูงกว่าอาจารย์วิชาสามัญ

งานวิจัยต่างประเทศ

Abrahamowicz (1986, pp. 429-A430-A) ได้ศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา และ ความสัมพันธ์ที่มีต่อความเข้าใจของนักศึกษา เกี่ยวกับประสบการณ์ในวิทยาลัยและความพึงพอใจ ในวิทยาลัย งานวิจัยหลายชิ้นได้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรม อำนวยคุณประโยชน์อย่าง มากให้แก่การศึกษาและพัฒนาการของนักศึกษา อย่างไรก็ตามอาจเห็นไม่ชัดเจนนักว่าสิ่งนี้เกิดขึ้น อย่างไร และการเข้าร่วมกิจกรรมมีส่วนสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทั้งหมด และแสดงความพอใจ ในสถาบัน และความเข้าใจสถาบันเป็นอย่างไร ผู้วิจัยได้ศึกษากับนักศึกษากลุ่มทดลองทั้งหมด ผลการวิจัยปรากฏว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกชมรมทำคะแนนสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เป็นสมาชิก

ชมรมอย่างมีนัยสำคัญ ผลที่ได้จึงสรุปว่าการที่นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาโดยการเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ และให้ความสนใจ ร่วมปฏิบัติงานกิจกรรมของชมรมอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลที่มีค่าแก่การศึกษาต่อไป

Tarver (1992, p. 2483 A) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความพอใจในงานและสภาพของการบังคับบัญชาระหว่างผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษาและผู้บริหารฝ่ายวิชาการในระดับอุดมศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษาจำนวน 600 คน และกลุ่มผู้บริหารฝ่ายวิชาการจำนวน 600 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 526 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 43.8 โดยเป็นของผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษา 327 ฉบับ ผู้บริหารฝ่ายวิชาการ 199 ฉบับ ผลการวิจัย พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป็นลบมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษาและผู้บริหารฝ่ายวิชาการเท่ากับผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษาที่เป็นคนผิวขาว เพศหญิง เพศชาย อายุต่ำกว่า 45 ปี ความอาวุโสวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก และต่ำกว่าปริญญาเอก และจบจากมหาวิทยาลัย และระหว่างผู้บริหารฝ่ายวิชาการที่เป็นคนผิวขาว เพศหญิง อายุต่ำกว่า 45 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกและจบจากมหาวิทยาลัย ส่วนค่าสหสัมพันธ์ของข้อมูล 2 ชุดเป็นบวก ได้แก่ ความพึงพอใจในงานเพิ่มมากขึ้น สภาพของการบังคับบัญชาที่สามารถจะเลื่อนขั้นไปได้มาก ซึ่งพบได้ในจำนวนน้อยของผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในความพึงพอใจในงานและสภาพความสัมพันธ์ในการบังคับบัญชาระหว่างผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษาที่มีอายุเกินกว่า 45 ปี เช่นเดียวกับการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของผู้บริหารฝ่ายวิชาการที่มีอายุเกินกว่า 45 ปี

Wankle (1992, p. 1488 A) ได้ศึกษาถึงเรื่องการใช้ประโยชน์ของข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่ในงานกิจการนักศึกษาเพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน และบริการนักศึกษาแบบสอบถามที่ใช้จะครอบคลุมในเรื่องที่มาและประโยชน์วิธีของการรวบรวมข้อมูล ผลกระทบการปฏิบัติต่อคุณลักษณะของการศึกษา ระดับของการตระหนักรู้และการใช้ระบบฐานข้อมูลในงานกิจการนักศึกษา โดยการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ในการใช้ประโยชน์ในงานกิจการนักศึกษาและศึกษาถึงอุปสรรคในการให้ความสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในงานกิจการนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่งานกิจการนักศึกษา 274 คน โดยทั่วไปจะยอมรับและเชื่อในที่มาของแหล่งข้อมูล มีการใช้เวิร์ดโปรเซสซึ่งในงานกิจการศึกษามากที่สุด ร้อยละ 90 ของผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่า ไมโครคอมพิวเตอร์มีความสำคัญมากในการบริหารงานกิจการนักศึกษา ซึ่งผู้ปฏิบัติการควรจะมีความรู้ในระดับปริญญา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการรวบรวมข้อมูลในงานบริหารงานกิจการนักศึกษา คือ ผู้ปฏิบัติการขาดความรู้และความเข้าใจในการใช้เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์และเงินงบประมาณที่จะจัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์

Guter (1993, p. 2620-A) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมพัฒนาการความสามารถและผลที่เกิดขึ้นแก่นักศึกษาในปี ค.ศ. 1992 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงหลักสูตรที่ใช้ในปัจจุบัน และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเงินทุนที่ใช้ในการพัฒนาและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างขององค์การ เงินทุน วิธีการส่งเสริม สาเหตุของการเข้าร่วมความพยายามในการประเมินผลและการปฏิบัติ แบบสอบถามที่ส่งไปที่วิทยาลัยชุมชนในรัฐแคลิฟอร์เนีย ฟลอริดา อิลลินอยส์ และเท็กซัส ได้รับกลับมา 171 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่าร้อยละ 92.4 ของผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าในวิทยาลัยมีหลักสูตรพัฒนาการความสามารถซึ่งเป็นหลักสูตรที่รวมถึงการพัฒนาบุคลิกภาพและวิธีการกล่าวสุนทรพจน์ เงินทุนที่ใช้จะใช้น้อยกว่าร้อยละ 2 ของเงินงบประมาณ มีผู้ตอบร้อยละ 77 ที่เข้าร่วมกิจกรรมเต็มเวลา การประเมินผลของหลักสูตรประเมินตามการรับรู้ของผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยอมรับว่าหลักสูตรมีผลในการสร้างสิ่งแวดล้อมของการเรียนการสอน และมีบางส่วนที่ไม่รู้ว่าเมื่อปฏิบัติแล้วจะเกิดผลอย่างไรบ้าง นอกจากนั้นในการวิจัยครั้งนี้ พบประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ วิทยาลัยไม่ได้มีข้อมูลของนักศึกษาที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ วิทยาลัยไม่ได้มีการประเมินผลกิจกรรมพัฒนาการความสามารถจากผลการปฏิบัติของนักศึกษา และส่วนมากของประชากรส่วนน้อยมีความรู้ทางด้านจริยธรรม

Bennett (2003) ได้วิจัยเรื่อง Research About Teaching and Learning ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนมีส่วนช่วยให้นักเรียนประสบสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ โดยการตั้งนโยบายเรื่องวินัย มีการสื่อสารให้นักเรียนทราบ และเข้าใจนโยบายนี้ และมีการบังคับให้ปฏิบัติตามนโยบาย วินัยอย่างยุติธรรมและเสมอต้นเสมอปลาย นักเรียนจะต้องทราบว่าความประพฤติชนิดที่ยอมรับและไม่ยอมรับ

Kennedy (2003, Abstract) ได้ศึกษาความต้องการทักษะด้านคอมพิวเตอร์โดยผู้บริหารกิจการนักศึกษา การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีระดับสูงในสาขาช่างระดับสูง ผลการศึกษาได้แสดงสภาพของทักษะด้านคอมพิวเตอร์และการใช้คอมพิวเตอร์โดยผู้เชี่ยวชาญกิจการนักศึกษา และการพิจารณาถึงความสำคัญของทักษะในการปฏิบัติ จากการศึกษางานทั้งสองจากสำรวจทางอินเทอร์เน็ตและสำรวจจากการส่งทางจดหมายที่ส่งไปยังสมาชิก 122 คนของ Pennsylvania College Personnel Association (PCPA) จำนวน 84 คนที่ตอบกลับมาและสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 68.9 เปอร์เซนต์ ประมาณครั้งหนึ่งของผลตอบกลับนั้นคือผลตอบกลับที่ผ่านทางอินเทอร์เน็ต อัตราผู้ตอบกลับ ด้านความสามารถ การใช้งาน ความสำคัญอย่างผู้เชี่ยวชาญประจำวันของพวกเขา และความสำคัญที่มีต่อหน่วยงาน หรือหน่วยสนับสนุนทักษะคอมพิวเตอร์ 15 ข้อ จากผลการศึกษา

พบว่าในกลุ่มทักษะที่เหมือนกัน ความสามารถ การใช้งานบ่อย ๆ และจัดอยู่ในระดับความสำคัญ โดยทั่วไปแล้วทักษะขั้นสูง พนักงานอาวุโสและไม่อาวุโสรายงานถึงการจัดระดับที่เหมือนกัน ทักษะที่รวมอยู่ในการศึกษานี้ได้ถูกจัดลำดับว่าสำคัญ และผู้ตอบกลับต้องใช้อย่างน้อยทุกวัน แสดงให้เห็นว่าระดับความสามารถและความถี่ของการใช้งานเป็นลำดับรองลงมาจากระดับสูงสุด แต่ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าหน่วยกิจการนักศึกษาต้องการทักษะด้านคอมพิวเตอร์ระดับสูงใน ขอบข่ายที่กว้างและหลากหลาย พนักงานอาวุโสตระหนักในด้านความสำคัญของคอมพิวเตอร์ อาทิเช่น การใช้สถิติหรือฐานข้อมูล ไม่ได้ปรากฏว่าไม่ได้มีการใช้ความสามารถร่วมด้วย อย่างไรก็ตามก็ตามผู้บริหารกิจการนักศึกษาหลายท่านรายงานถึงการจัดลำดับความสามารถระดับต่ำในจำนวน ของทักษะลำดับความสำคัญในกิจกรรม ผลการศึกษาได้แนะนำให้ฝ่ายกิจการนักศึกษาจำเป็นต้อง ทดสอบพนักงานกิจการอย่างใกล้ชิด ทดสอบทักษะด้านคอมพิวเตอร์ที่จำเป็น

จากการศึกษางานวิจัยทั้งภายในและต่างประเทศสรุปได้ว่า การบริหารงานของฝ่าย กิจการนักเรียนนักศึกษาของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ยังมีปัญหาหลายประการ ทั้งปัญหาด้านสภาพ การดำเนินงาน ความต้องการของผู้บริหาร ครู อาจารย์ ตลอดจนนิสิตนักศึกษา สภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่เข้ามาก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ซึ่งมีผลกระทบต่อ กิจการนิสิตนักศึกษา จากปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษาค้นคว้าจึงสนใจศึกษา รูปแบบการจัดกิจการ นักศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน นโยบาย ขอบเขต และการปรับปรุงการบริหารกิจการนักศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป